

IZVJEŠTAJ GLAVNOG EKONOMISTE I KVARTAL 2012. GODINE

Podgorica, 2012. godine

IZDAVAČ: Centralna banka Crne Gore
Bulevar Svetog Petra Cetinjskog broj 6
81000 Podgorica
Telefoni: 020 665 331
Fax: 020 665 336

WEB ADRESA: <http://www.cb-cg.org>

SAVJET CENTRALNE BANKE: Dr Radoje Žugić, guverner
Mr Milojica Dakić, viceguverner
Dr Velibor Milošević, viceguverner
Asim Telaćević
Dr Milivoje Radović
Dr Milorad Jovović
Dr Srđa Božović

PRIPREMA: Po ovlaštenju Guvernera priprema dr Nikola Fabris, glavni ekonomista,
sa saradnicima

GRAFIČKO UREĐIVANJE: Odjeljenje za publikacije

Molimo korisnike ove publikacije da prilikom korišćenja podataka iz Izvještaja obavezno navedu izvor

SADRŽAJ

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI MART 2012	7
1. REALNI SEKTOR	11
1.1. Bruto domaći proizvod	13
1.2. Djelatnosti	13
1.3. Cijene	20
1.4. Tržište rada	24
2. MONETARNA KRETANJA	29
2.1. Banke	31
2.2. Kamatne stope	49
2.3. Mikrokreditne finansijske institucije	53
3. TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA	57
3.1. Tržište novca	59
3.2. Tržište kapitala	59
4. FISKALNI SEKTOR	67
4.1. Javne finansije Crne Gore	69
4.2. Budžet Crne Gore	70
4.3. Lokalna samouprava	74
4.4. Državni fondovi	75
5. DRŽAVNI DUG	79
5.1. Unutrašnji dug	82
5.2. Spoljni dug	83
5.3. Izdate garancije	85
5.4. Otplata duga	87
5.5. Projekcija i održivost državnog duga	87
6. EKSTERNI SEKTOR	89
6.1. Tekući račun platnog bilansa	92
6.2. Račun kapitalnih i finansijskih transakcija	104
7. ANALIZA TRŽIŠTA NEKRETNINA	109
8. MEĐUNARODNA EKONOMIJA	115
8.1. Konjunktura kretanja	118
8.2. Evropska unija (EU)	119
8.3. Zemlje u razvoju	120
8.4. Kamatne stope	123
8.5. Kretanje deviznih kurseva	124
9. NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI	127
10 PRILOZI	131

Pregled makroekonomskih pokazatelja

	2011	III 2012	%
REALNI SEKTOR			
BDP (u tekućim cijenama, u milionima eura)*	3.273,0		
Industrijska proizvodnja (u odnosu na isti period prethodne godine)	-10,3	-14,7	
Šumarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine)	14,6	-95,4	
Građevinarstvo (u odnosu na isti period prethodne godine-mjereno efektivnim časovima)	19,4	-2,4	
Zaposlenost			
Broj zaposlenih	162.450	162.569	
Broj nezaposlenih	30.552	31.562	
Stopa inflacije (u odnosu na decembar prethodne godine)			
Potrošačke cijene u odnosu na kraj godine**	2,8	2,2	
Prosječna zarada bez poreza i doprinosa***	484	496	2,5
MONETARNI SEKTOR (u milionima eura)			
M11			
Ukupni depoziti			
Depoziti privrede	1.817,1	1.792,6	-1,3
Depoziti države	477,8	453,8	-5,0
Centralna vlada	81,8	82,9	1,4
Institucije i agencije centralne Vlade	36,0	36,2	0,4
Fondovi i opštine	16,3	18,6	14,2
Depoziti finansijskih institucija	29,5	28,2	-4,5
Depoziti stanovništva	85,0	83,1	-2,3
Depoziti - ostalo	1.033,5	1.034,0	0,1
Depoziti - ostalo	139,0	138,9	-0,1
Ukupni krediti			
Kredit privredi	1.955,8	1.963,9	0,4
Kredit državi	944,7	945,6	0,1
Centralna vlada	105,9	116,5	10,0
Institucije i agencije centralne Vlade	41,0	53,6	30,8
Fondovi i opštine	5,0	5,0	-0,6
Kredit bankama i finansijskim institucijama	59,8	57,8	-3,3
Kredit stanovništvu	10,7	11,0	2,5
Kredit stanovništvu	833,7	828,8	-0,6
Kredit - ostalo	60,8	62,1	2,1
TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA			
Promet na berzi (u milionima eura)****	59,0	6,6	
Berzanski indeksi (na kraju perioda)			
MONEX20	9324,9	9527,15	2,2
MONEX PIF	4265,29	4.051,34	-5,0
Prosječna kamatna stopa na 28-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatna stopa na 56-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatne stope na 91-dnevne državne zapise, posljednja			
Prosječna kamatna stopa na 182-dnevne državne zapise, posljednja	3,94%	4,57%	
FISKALNI SEKTOR (u milionima eura)****			
Tekući prihodi*****	1.274,2	213,15	
Izdaci*****	1.403,9	250,8	
<i>Suficit/deficit</i>	-129,8	-37,7	
Eksterni državni dug bez javnih preduzeća (u milionima eura, na kraju perioda)	1063,7	1108,3	4,2
Unutrašnji državni dug bez javnih preduzeća (u milionima eura, na kraju perioda)	419,8	426,5	1,6
EKSTERNI SEKTOR****			
<i>Saldo tekućeg računa (u milionima EUR)</i>	-634,5	-216,7	
Trgovinski bilans	-1.306,2	-278,0	
Bilans usluga	528,2	8,8	
%pokrića trgovinskog deficita sa ostalim saldima	51,4	22,0	
Saldo tekućeg računa u % od BDP	-19,4		

* Podatak Monstata za 2010. godinu, a za 2011. godinu procjena Ministarstva finansija

** Od januara 2009. jedina mjera inflacije

*** Podatak za 2012. je prosjek za prva tri mjeseca.

**** Ukupno za I-XII 2011. i I-III 2012.

***** Tekući prihodi i izdaci budžeta, državnih fondova i jedinica lokalne samouprave.

MAKROEKONOMSKO OKRUŽENJE U CRNOJ GORI MART 2012

U prvom kvartalu su ostvareni nepovoljni ekonomski trendovi. Produbljivanje problema na međunarodnom tržištu, naročito problemi dužničke krize zemalja EU, uz nepovoljne vremenske uslove u Crnoj Gori i regionu, usporili su oporavak i pogoršali izgleda rasta u ovoj godini. U prvom kvartalu je došlo do opadanja industrijske proizvodnje, šumarstva, kao i većine vidova saobraćaja. Rast ekonomske aktivnosti je registrovan u turizmu, dok je povećana građevinska aktivnost mjerena preko vrijednosti izvršenih građevinskih radova, a smanjena ako se posmatra preko efektivnih časova rada.

Rizici na unutrašnjem planu su i dalje prisutni. Nedovoljan nivo fiskalnih prihoda i ograničene mogućnosti dodatne troškovne konsolidacije povećavaju budžetski deficit i pritisak na javne finansije. Nelikvidnost realnog sektora, usporena kreditna aktivnost banaka i visoke kamatne stope su i dalje ograničavajući faktori ekonomskog rasta.

Godišnja stopa inflacije u martu iznosila je 2,7%, a u odnosu na kraj prethodne godine 2,2%. Porast cijena na malo, u prvom kvartalu, ne odslikava oporavak agregatne tražnje, već je posljedica porasta cijena akciznih proizvoda (alkoholna pića i duvan), cijena iz grupe „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ (rast cijene električne energije), koje su opredjeljujuće uticale na nivo godišnje stope inflacije.

U prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od 14,7% u odnosu na isti period 2011. godine. Pad proizvodnje je ostvaren u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom od 35,2%, dok je u sektoru vađenja ruda i kamena i sektoru prerađivačke industrije zabilježen rast od 0,7% , odnosno 4,3%, respektivno.

Prema raspoloživim podacima Monstata, Crnu Goru je u prva tri mjeseca posjetilo 49,9 hiljada turista, što predstavlja rast od 0,4%. Broj dolazaka domaćih turista smanjen je za 10,3%, a stranih je povećan za 5,2%. Ostvareno je 194,8 hiljada noćenja, što je za 7% više u odnosu na isti period prethodne godine. Smanjen je broj noćenja domaćih turista za 5,5%, dok su strani turisti ostvarili rast noćenja od 13% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovi podaci su još jednom ukazali na vitalnost turizma, to jest rast je ostvaren u uslovima kada je u većini sektora registrovan pad ekonomske aktivnosti.

Podaci o saobraćaju u prvom kvartalu 2012. godine su različiti. Prevoz putnika u drumskom saobraćaju je povećan, dok je istovremeno smanjen prevoz robe u odnosu na isti period prethodne godine. U željezničkom i vazdušnom saobraćaju je zabilježen pad prevoza putnika, kao i pad prevoza robe, dok je promet u lukama povećan.

Šumarstvo je ostvarilo pad proizvodnje od 95,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Ovako visok pad je posljedica vremenskih nepogoda, nemogućnosti vršenja sječe u državnim šumama tokom izvještajnog perioda, ali i pokazatelj ozbiljnih teškoća sa kojima se suočila ova grana. Prema preliminarnim podacima

Monstata, u prvom kvartalu građevinarstvo je ostvarilo pad od 2,4% mjereno efektivnim časovima rada, odnosno rast od 1,7% mjereno vrijednošću izvršenih građevinskih radova. Imajući u vidu vremenske nepogode u prvom kvartalu, možemo konsatovati da je ostvarena aktivnost u građevinarstvu viša od očekivane.

Kapital banaka je u martu 2012. godine smanjen za 0,6% u odnosu na decembar 2011. godine. Likvidna aktiva je u martu iznosila 502,1 milion eura i bila je niža za 10,3% u odnosu na decembar 2011. godine. Bilansna suma banaka je smanjena za 1,9% u odnosu na kraj prethodne godine. Depoziti u bankama su u martu zabilježili pad u odnosu na decembar 2011. godine za 1,3%. Nakon dužeg vremenskog perioda krediti su u martu 2012. godine iznosili 1.963,9 miliona eura, bilježeći povećanje za 0,4% u odnosu na decembar 2011. godine.

Stagnacija u realnom sektoru je uticala na karakter izmirivanja obaveza privrede i stanovništva prema bankama. To se, odrazilo na porast učešća kredita koji kasne sa naplatom (za 7,6 procentnih poena) i restrukturiranih kredita (0,7 procentnih poena) u ukupnim kreditima, dok je učešće nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima (15,5%) ostalo nepromijenjeno u odnosu na kraj prethodne godine. Uprkos slabom oporaku privredne aktivnosti, likvidnost i solventnost bankarskog sektora su visoke.

Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa banaka na novoodobrene kredite je na kraju marta (10,35%) bila za 0,71 procentnih poena viša nego na kraju prethodne godine. Pored toga, i kamatne stope na novoodobrene kredite mikrokreditnih finansijskih institucija rastu i na kraju marta ove godine (31,28%) bile su više za 1,9 procentnih poena nego na kraju prethodne godine. Istovremeno, prosječna ponderisana efektivna aktivna kamatna stopa banaka na ukupna zaduženja iznosila je 9,64% na kraju marta, a mikrokreditnih finansijskih institucija 28,68%. Na visok nivo kamatnih stopa uticali su visoka premija rizika zemlje, samim tim visoka cijena izvora sredstava, trend kretanja nekvalitetne aktive, rizičnost klijenata i opšta poslovna klima. S obzirom na ograničen pristup izvorima sredstava, banke se orjentišu na domaće izvore koje obezbjeđuju ponudom viših pasivnih kamatnih stopa. Dodatno, povećanje ovih stopa doprinosi rastu aktivnih kamatnih stopa, takođe. Na nivou sistema, prosječno ponderisana pasivna kamatna stopa na kraju marta je iznosila 3,14%, što je bilo za 0,11 procentnih poena više nego na kraju prethodne godine.

U prvom kvartalu 2012. godine budžet Crne Gore ostvario je deficit od 41,1 miliona eura (1,2% procijenjenog godišnjeg BDP-a). Državni dug Crne Gore na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosio je 1.534,8 miliona eura ili 45,1% procijenjenog BDP-a za 2012. godinu. U strukturi ukupnog duga dominira spoljni dug sa 72,2%, dok se na unutrašnji dug odnosi 27,8% državnog duga. Izdate državne garancije dostigle su iznos od 388,7 miliona eura ili 11,4% procijenjenog BDP-a, odnosno 25,3% državnog duga. Iako je u pitanju i dalje prihvatljiv iznos, zabrinjava tendencija njegovog rasta posljednjih nekoliko godina, posebno imajući u vidu činjenicu da je u prvom kvartalu ove godine aktiviran dio garancija za kredite (23 miliona eura), što je zahtijevalo obezbjeđenje dodatnog finansiranja. Materijalizacija ovog rizika, predstavlja dodatni pritisak na već opterećenje javne finansije. Sa druge strane u uslovima ekonomske krize, pogoršanja fiskalnih parametara i loših ekonomskih perspektiva finansiranje državnog duga postaje sve skuplje.

Nakon dužeg perioda smanjenja deficita tekućeg računa platnog bilansa, počevši od 2009. godine i zaključno sa 2011. godinom, u prvom kvartalu 2012. godine došlo je do njegovog povećanja. Deficit je u prvom kvartalu 2012. godine iznosio 216,7 miliona eura, što je za 15,9% više nego u istom periodu 2011. godine. Glavni razlog za ovakvo kretanje na tekućem računu je produbljivanje spoljnotrgovinskog deficita, kao posljedica smanjenja izvoza i istovremenog povećanja uvoza roba. Deficit na računu roba uvećan je za 21,1%.

Prema preliminarnim podacima Monstata, u periodu januar-mart 2012. godine došlo je do opadanja robne razmjene. Izvoz roba je ostvario pad od 23,9%, dok je uvoz istovremeno porastao za 6,6%. Karakteristična niska pokrivenost uvoza izvozom ostvarila je dalji pad i smanjena je za 9 procentnih poena u odnosu na isti period prethodne godine. I učešće izvoza u ukupnoj razmjeni ostvarilo je pad od 5,6 procentnih poena, učestvujući sa svega 18,4% u ukupnoj razmjeni roba. Na osjetno smanjenje izvoza najviše je uticalo smanjenje obima proizvodnje u prerađivačkoj industriji, kao i smanjenje izvoznih cijena. U cilju strukturnog rješavanja problema visokog trgovinskog deficita neophodno je ojačati crnogorski izvoz uz istovremeno smanjenje zavisnosti od uvoza. U narednom periodu neophodna su značajna ulaganja u izvoznu proizvodnju i povećanje kvaliteta i konkurentnosti crnogorskih proizvoda.

Rastuća neizvjesnost na međunarodnom finansijskom tržištu i naročito problemi sa kojima se susreće Evropska Unija uticali su na smanjenje priliva strane akumulacije u vidu SDI. Ukupan priliv SDI u toku prva tri mjeseca iznosio je 83,7 miliona eura, što je za 34,3% manje nego u istom periodu 2011. godine. U strukturi priliva 24,8% se odnosilo na ulaganja u banke i preduzeća, 23,7% na interkompanijski dug i 51,4% na ulaganja u nekretnine. Neto priliv SDI iznosio je 54 miliona eura, što predstavlja pad od 53,5% u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupna vlasnička ulaganja su smanjena za 25%, dok su kompanije smanjile svoje pozajmice od matičnih kompanija iz inostranstva za 41,8%. Ukoliko se uzme u obzir ekonomska situacija u zemlji i okruženju, ipak možemo konstatovati da je Crna Gora uprkos padu ostvarila relativno visok priliv SDI u ovom periodu.

Broj zaposlenih, u prvom kvartalu ove godine, u prosjeku je iznosio 161.828 i bio je viši za 2,3% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je broj zaposlenih u martu u odnosu na decembar prethodne godine bio viši za 0,1%. Većina sektora (sedamnaest od ukupno devetnaest po novoj Klasifikaciji djelatnosti) bilježi rast broja zaposlenih, pa je posmatrano po pojedinim sektorima, najveći rast zabilježen u sektoru poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti. Pad broja zaposlenih zabilježen je u sektoru prerađivačke industrije i sektoru vađenja ruda i kamena. Broj registrovanih nezaposlenih lica u prva tri mjeseca ove godine, u prosjeku, je iznosio 31.465, što je za 4,3% manje nego u istom periodu prethodne godine. Broj nezaposlenih na kraju marta ove godine je manji za 3,6% u odnosu na mart prethodne godine. Međutim, broj nezaposlenih lica tokom prva tri mjeseca ove godine je u kontinuiranom porastu u odnosu na decembar 2011. godine.

U prva tri mjeseca prosječna bruto zarada u Crnoj Gori iznosila je 740 eura i bila je niža za 1,1% u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 496 eura, što je za 1,2% niže od prosječne zarade bez poreza i doprinosa iz istog perioda prethodne godine.

Dr Nikola Fabris, glavni ekonomista

1 REALNI SEKTOR

1.1. Bruto domaći proizvod

Zvanični podaci o kretanju BDP-a za prvi kvartal 2012. godine, nijesu dostupni, ali je zbog posebnih vremenskih uslova i raspoloživih pokazatelja s početka godine prihvatljiviji niži scenario rasta¹ za ovu godinu od 0,5% umjesto ranije datog baznog scenarija od 2%. Ipak treba naglasiti, da zbog svih specifičnosti koje su karakterisale prvi kvartal godine, nije intuitivno zaključiti da će ovi trendovi presudno uticati na kreiranje ekonomskih kretanja u narednom periodu. Tokom prvog kvartala godine, negativni trendovi su zabilježeni u ukupnoj industriji, sektoru šumarstva, pojedinim segmentima saobraćaja, dok je broj dolazaka i noćenja turista povećan, kao i vrijednost izvršenih građevinskih radova u sektoru građevinarstva.

Ovaj period karakteriše rast broja zaposlenih, rast inflacije i pad bruto i neto plata u odnosu na isti period prethodne godine. Tokom prvog kvartala ove godine došlo je do pada broja nezaposlenih za 4,3% u odnosu na isti period prethodne godine ali je broj nezaposlenih lica tokom prva tri mjeseca ove godine u kontinuiranom porastu u odnosu na decembar 2011. godine.

Tabela 1.1
Procijenjeni bruto domaći proizvod (u milionima eura)

	2011	2012
BDP	3273	3405

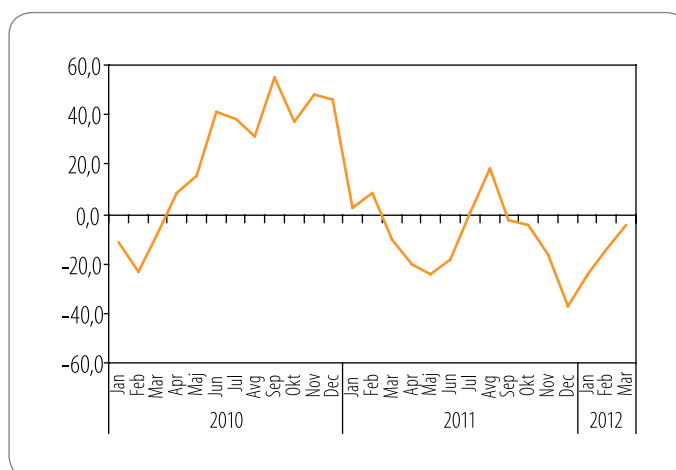
Izvor: Ministarstvo finansija

1.2. Djelatnosti

1.2.1. Industrijska proizvodnja²

U prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je pad fizičkog obima industrijske proizvodnje od 14,7% u odnosu na isti period 2011. godine. Pad proizvodnje je ostvaren u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom od 35,2%, dok je u sektoru vađenja ruda i kamena i sektoru prerađivačke industrije zabilježen rast od 0,7% odnosno 4,3%, respektivno. Na godišnjem nivou ostvaren je pad ukupne industrijske proizvodnje od 4,1%. Posmatrano po mjesecima, rast industrijske proizvodnje ostvaren je u februaru (6,9%) i martu (9,5%), dok se u januaru bilježi mjesečni pad industrijske proizvodnje od 4,6%.

Grafik 1.1
Industrijska proizvodnja, godišnja stopa

Izvor: Monstat

¹ Ministarstvo finansija: Smjernice makroekonomske i fiskalne politike za period od 2012-2015. godine, april 2012. godine

² Primjenjena klasifikacija NACE Rev.2, detaljna objašnjenja data u Klasifikaciji djelatnosti 2010, koju je objavio Monstat.

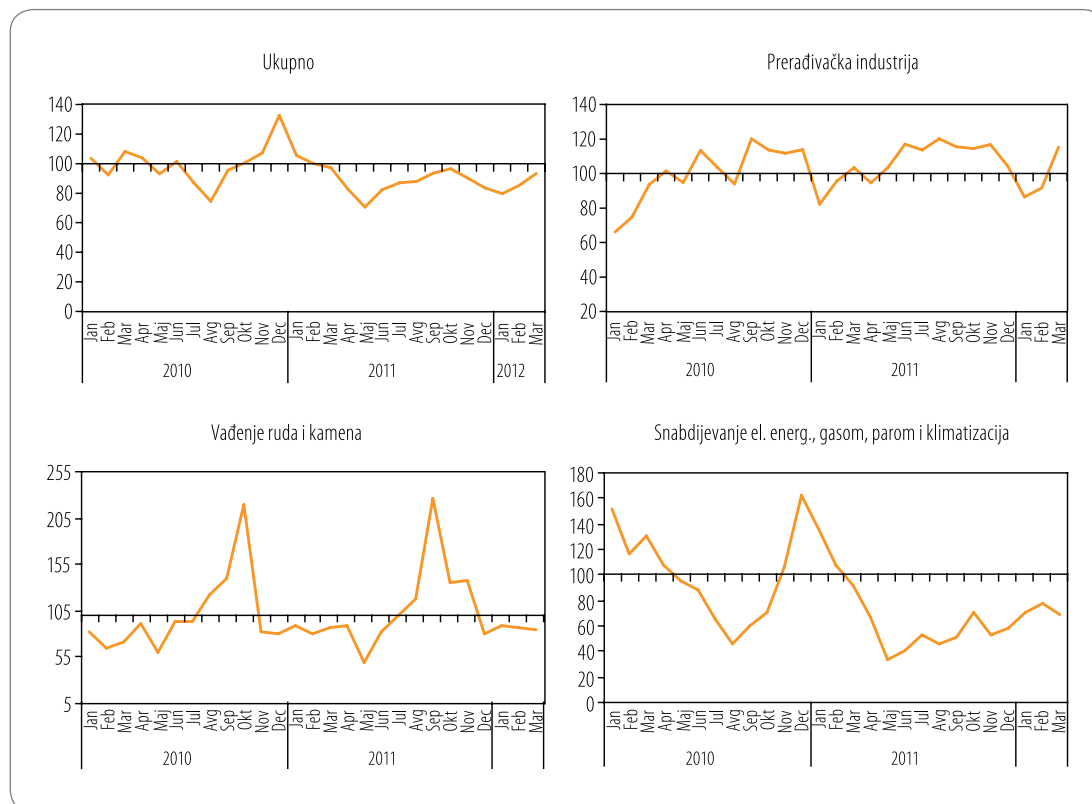
Rast proizvodnje, u prvom kvartalu, zabilježen je u šest oblasti prerađivačke industrije, koji čine 17,7% ukupne industrijske proizvodnje.

Najveći rast proizvodnje zabilježen je u oblasti proizvodnje metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja, za više od pet puta, zatim u oblasti proizvodnje mašina i opreme na drugom mjestu nepomenute za 19,6%, proizvodnje osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata za 16,2%. Rast proizvodnje bilježe i oblasti proizvodnje pića (11,1%), proizvodnja namještaja (10,4%), kao i proizvodnja odjevnih predmeta (7,2%).

U istom periodu smanjena je proizvodnja u deset oblasti prerađivačke industrije. Najveći pad je zabilježen u podsektoru proizvodnja duvanskih proizvoda od 72,4%, dok je u oblastima popravka i montaža mašina i opreme i proizvodnja papira i proizvoda od papira, ostvaren pad od 54,2% odnosno 41,6%. Pad bilježe i oblasti: proizvodi od drveta, plute i sl. (-28,8%), štampanje i umnožavanje audio i video zapisa (-7,9%), proizvodnja proizvoda od gume i plastike (-6,5%), proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala (-4,6%), proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda (-4,1%), kao i proizvodnja prehrambenih proizvoda (-1,7%). Najmanji pad proizvodnje zabilježen je u oblasti proizvodnje osnovnih metala (-1,2%) koji čini 25,9% ukupne industrijske proizvodnje.

Grafik 1.2

Industrijska proizvodnja po sektorima. Ø 2010 = 100

Izvor: Monstat i CBCG kalkulacije

Sektor vađenja ruda i kamena bilježi rast proizvodnje od 0,7%, najviše zbog rasta proizvodnje u oblasti vađenja uglja od 15,4%, dok u oblasti vađenja ruda metala nije evidentirana proizvodnja. U oblasti ostalo rudarstvo zabilježen je pad od 30% u prva tri mjeseca 2012. u odnosu na isti period prethodne godine.

Snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom, u prvom kvartalu ove godine, bilo je manje za 35,2% u odnosu na isti period prethodne godine, što je, zbog efekta osnove, dijelom posljedica visoke proizvodnje u prethodnoj godini.

Krajem marta skopljen je finansijski ugovor sa predstavnicima njemačke razvojne banke (KfW), kao podrška njemačke Vlade za realizaciju projekta Strateške procjene uticaja na životnu sredinu Strategije razvoja energetike. Donacija je u iznosu od 190 hiljada eura za pripremu tog dokumenta, čiji je osnovni cilj da pitanja životne sredine i zdravlja ljudi budu u potpunosti uzeta u obzir prilikom izrade Strategije razvoja energetike do 2030. godine.

Prateći kretanje industrijske proizvodnje tokom posljednje četiri godine primjetan je opadajući trend, posebno u posljednjem kvartalu 2008. godine i tokom cijele krizne 2009. godine. Ukupna industrijska proizvodnja, pored znakova oporavka tokom 2010. godine, posebno u posljednjem kvartalu, u 2011. godini ima opadajući trend. Iako je proizvodnja u pojedinim sektorima (istina neujednačeno) tokom 2011. godine i u prvom kvartalu 2012. pokazala oporavak, ukupan industrijski trend je i dalje opadajući.

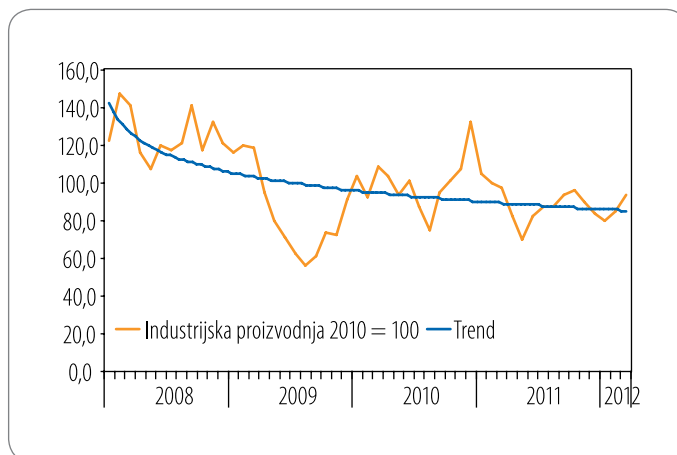
1.2.2. Turizam

Prema podacima Monstata, Crnu Goru je u prva tri mjeseca posjetilo 49,9 hiljada turista, što predstavlja rast od 0,4% u odnosu na isti period prethodne godine. Ohrabruju i podaci o strukturi dolazaka koji ukazuju da dolazi do povećanja broja stranih turista za 5,2% dok je broj dolazaka domaćih turista smanjen za 10,3%.

Tokom prvog kvartala najposjećenija su bila primorska mjesta, sa 52,9% u ukupno ostvarenim dolascima, što predstavlja povećanje od 3,9% u odnosu na isti period prethodne godine. Smanjen je broj posjeta planinskim mjestima za 2,7%, glavnom gradu za 2,2%, a u ostalim turističkim mjestima za 9,9%, što je, uglavnom posljedica loših vremenskih prilika u izvještajnom periodu.

Grafik 1.3

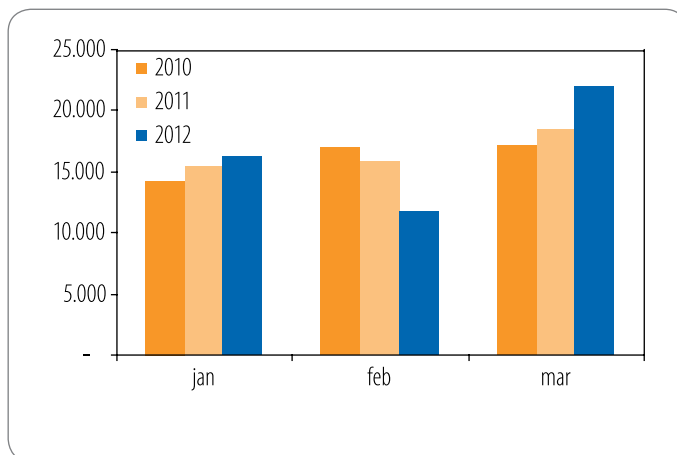
Industrijska proizvodnja – liniarni trend kretanja

Izvor: Monstat i kalkulacije CBCG

Grafik 1.4

Dolasci turista u periodu januar – mart

Izvor: Monstat

Tabela 1.2

Sajmovi i prezentacije na kojima je predstavljena Crna Gora u prvom kvartalu 2012. godine

Sajamske prezentacije	Termin održavanja
Conventa 2012 – Ljubljana	18-19. januar
„ITF SLOVAKIA TOUR“ Bratislava	19-22. januar
EMITT 2012 – Istanbul	09-12. februar
„Holiday World“ Prag	09-12. februar
„Fiets-en Wandelbeurs“ Amsterdam	10-12. februar
IFT - Beograd	23-26. februar
„UTAZAS 2012“ Budimpešta	01-04. mart
ITB 2012 - Berlin	07-11. mart
MITT 2012 - Moskva	21-24. mart
UITT 2012 - Kijev	28-30. mart

Izvor: Ministarstvo održivog razvoja i turizma

Nastavljena je promocija turizma Crne Gore na svjetskim štampanim i TV medijima. U martu je, u prestižnom kineskom časopisu turizma i putovanja „Travel World China“ objavljen članak o turističkom potencijalu i prirodnim ljepotama Crne Gore. Kao potvrda prepoznatljivosti turističke destinacije je i četvrto izdanje vodiča o Crnoj Gori renomiranog izdavača turističkih vodiča „The Bradt Travel Guide“.

Boks 1.1 – Brodska kružna putovanja u Crnoj Gori

Brodska kružna putovanja predstavljaju segment turističke tražnje koja u novije vrijeme dobija na značaju i u Crnoj Gori. Osnovni statistički podaci, kao što je broj ostvarenih kružnih putovanja stranih brodova i broj putnika na kružnim putovanjima stranih brodova, već postoje prema redovnom statističkom istraživanju (obrazac TU – 19). Međutim, da bi se dobile kvalitetniji podaci i informacije vezane za potrošnju turista i članova posade, kao i kvalitativna ocjena destinacije i uspostavio okvir za dalja istraživanja ovog segmenta NTOCG (Nacionalna turistička organizacija Crne Gore) je započela istraživanje o *Stavovima i potrošnji turista i članova posade na brodskim kružnim putovanjima u Crnoj Gori* u 2011. godini. Rezultati studije su predstavljani na godišnjem sastanku ETC Market Intelligence grupe u februaru ove godine.

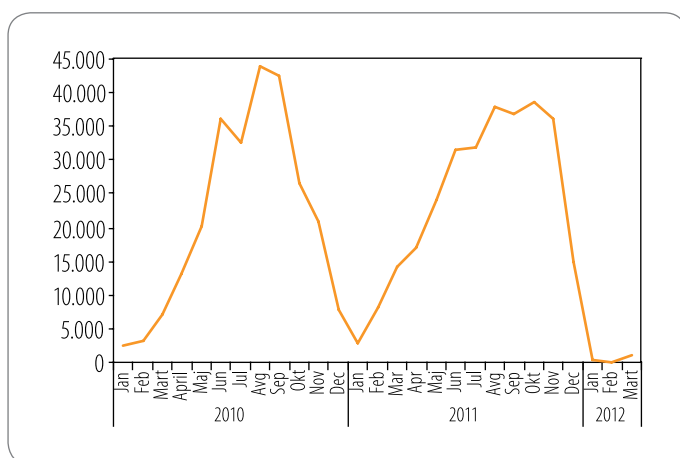
Ovo istraživanje koje se sprovodi prvi put u Crnoj Gori (sprovedeno u Kotoru) dalo je odgovore na neka od osnovnih pitanja vazanih za brodska kružna putovanja, i ujedno predstavlja dobru osnovu za dalju nadogradnju i donošenje određenih odluka. Istovremeno, podaci dobijeni ovim istraživanjem dati u tabeli br. 1 mogu poslužiti u nekom od narednih obračuna TSA (satelitskih računa u turizmu), koje je Monstat prvi put objavio u 2011. godini sa podacima za 2009. godinu. Inače, broj kružnih putovanja stranih brodova je u 2011. godini u odnosu na 2010. godinu bio veći za 1,9%, a broj putnika na njima je bio veći za 31,6%. Prema očekivanju NTOCG, tokom 2012. godine, broj kružnih putovanja stranih brodova bi mogao biti povećan za oko 10% u odnosu na prethodnu godinu

Tabela 1

Zemlja porijekla i prosječna potrošnja gostiju koji posjećuju Kotor na brodskim kružnim putovanjima

Zemlja porijekla	Struktura gostiju, %	Prosječna potrošnja, EUR
Velika Britanija	21,00	35,44
Španija	9,20	46,98
Italija	9,50	37,56
Francuska	8,00	42,72
Njemačka	3,70	54,74
Grčka	1,30	67,57
Poljska	0,40	16,67
Portugal	0,30	32,50
Rusija	0,40	20,00
Ostale vanevropske zemlje	26,40	36,74
Ostale evropske zemlje	17,60	50,88
Zemlje Balkana	2,10	42,50
Ukupno	100,00	41,37

Izvor: „Stavovi i potrošnja turista i članova posade na brodskim kružnim putovanjima u Crnoj Gori“

Grafik 1.7Proizvodnja šumskih sortimenata, m³

Izvor: Monstat

1.2.3. Šumarstvo

U prvom kvartalu ove godine, u oblasti šumarstva, proizvedeno je ukupno 1.153 m³ šumskih sortimenata, što je za 95,5% manje nego u istom periodu prethodne godine. Ovakav pad je uslovljen vremenskim nepogodama i nemogućnostima vršenja sječe u državnim šumama tokom prvog kvartala, posebno u februaru.

U okviru projekta „Podrška za izgradnju kapaciteta u sektoru šumarstva“ koji većinski finansira EU kroz finansijski instrument IPA, a u saradnji sa Upravom za kadrove, krajem februara je održan prvi modul obuke o sistemima i tehnikama borbe protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu. Obuku je pohađalo više od 40 polaznika među kojima je, pored zaposlenih u državnom sektoru šumarstva, bilo predstavnika privatnog sektora iz oblasti drvne industrije (koncesionari), zaposlenih iz Uprave carina, Nacionalnih parkova, naučno istraživačkih institucija i sl.

1.2.4. Građevinarstvo

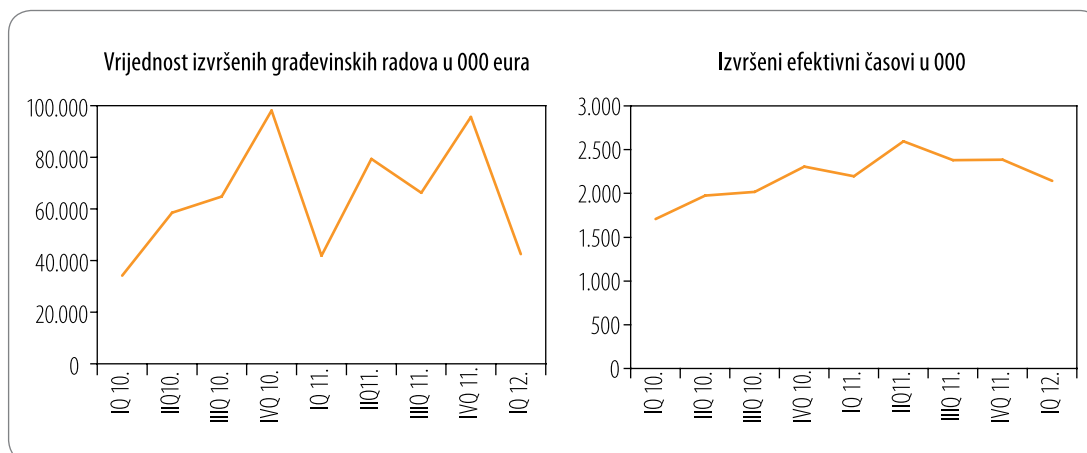
Vrijednost izvršenih građevinskih radova u prvom kvartalu ove godine iznosila je 42,5 miliona eura i bila je viša za 1,7% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je građevinska aktivnost mjerena efektivnim časovima rada smanjena za 2,4%.

Prema evidenciji Monstata, vrijednost novih ugovora na zgradama iznosila je 5,2 miliona eura, što je za 51,3% niže, dok je vrijednost novih ugovora na ostalim građevinama iznosila 4,4 miliona, odnosno 0,2% niže u odnosu na prvi kvartal 2011. godine.

Predstavnici Vlade učestvovali su na 23. međunarodnom sajmu nekretnina „MIPIM 2012“ koji se održao u periodu od 6 do 9 marta u Kanu. Predstavljen je investicioni potencijal Crne Gore, projekti na sjeveru zemlje (Bjelasice i Komova), kao i aktuelni projekti u Bokokotorskom zalivu. Sajam je predstavljao priliku za povezivanje sa novim investitorima i promociju Crne Gore kao atraktivne investicione destinacije.

Grafik 1.8

Građevinska aktivnost

Izvor: Monstat

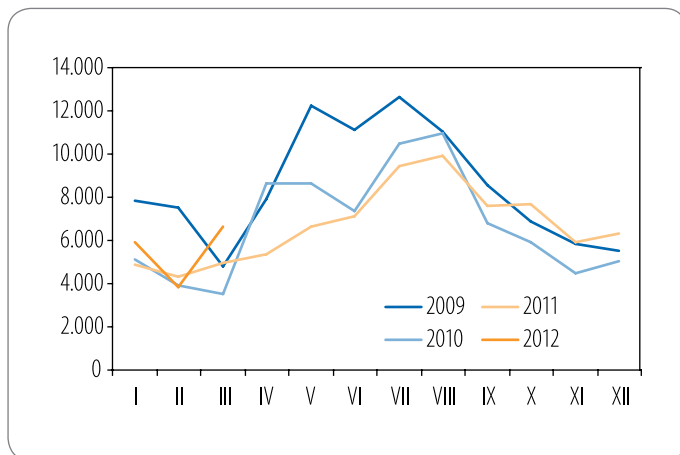
1.2.5. Saobraćaj

Prema podacima Monstata, u prvom kvartalu 2012. godine, u drumskom saobraćaju prevezeno je 15,7% putnika više nego u istom periodu prethodne godine. Kod prevoza robe u drumskom saobraćaju zabilježen je pad od 31,5%.

Predstavnici Ministarstva saobraćaja i pomorstva potpisali su u martu Ugovor o grantu sa EBRD-om i Ugovor sa izabranim konsultantom za Izradu Studije opravdanosti sa procjenom uticaja na zaštitu životne sredine i socioekonomski aspekt za realizaciju Projekta unapređenja lokalne putne infrastrukture. Ovim projektom će se definisati prioritetne dionice za unapređenje na 13 lokalnih putnih pravaca. Sredstva za izradu Studije predstavljaju donaciju EBRD-a, u obliku tehničke pomoći, u iznosu od 260 hiljada eura.

Grafik 1.9

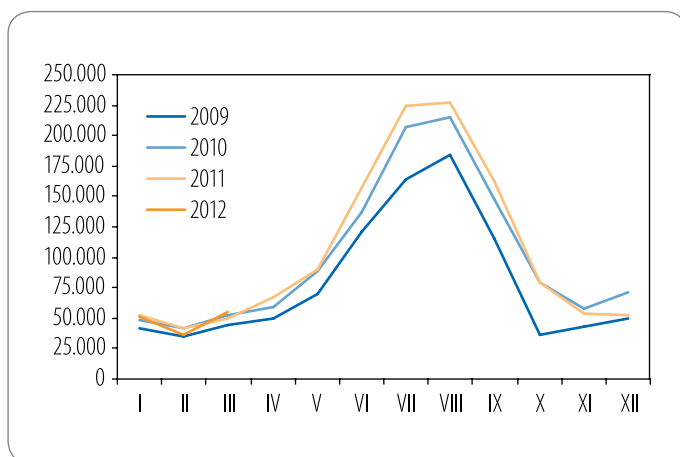
Prevoz putnika u drumskom saobraćaju

Izvor: Monstat

Grafik 1.10

Prevoz putnika u vazдушnom saobraćaju

Izvor: Monstat

Prevoz putnika u željezničkom saobraćaju, u posmatranom periodu, bio je niži za 37,6%, dok je prevoz robe smanjen za 54,9%.

Ukupni promet u lukama iznosio je 437,8 hiljada tona, i bio je veći za 47,9% u poređenju sa prvim kvartalom prethodne godine, pri čemu se na izvoz odnosilo 30,8%, a na uvoz 68,3%. Izvoz je u ovom periodu smanjen za 10,9%, a uvoz povećan za 106,9%.

Tokom prvog kvartala, u vazдушnom saobraćaju prevezeno je 142 hiljade putnika, što je za 1,9% manje nego u prvom kvartalu prethodne godine, dok je prevoz robe smanjen za 61,9%.

Početak marta potpisan je Sporazum o vazдушnom transportu između Vlade Crne Gore i Vlade SAD-a, čime se omogućava prevoznicima da ponude različite usluge putnicima i špediterima, i podstaknu prevoznike na razvijanje konkurentnijih cijena.

1.3. Cijene

Početak 2012. godine obilježio je rast potrošačkih cijena, koje su uz porast cijena nekih prehrambenih proizvoda najviše rastle zbog rasta cijena električne energije, povećanja akciza na određene proizvode, kao i rasta cijena goriva. Ovakav doprinos rastu cijena na malo, preko porasta cijena energenata i akciza ukazuje da povećanje cijana nije rezultat oporavka agregatne tražnje već je rezultat uvezenih i administrativnih faktora.

Inflacija u Crnoj Gori, mjerena potrošačkim cijenama, u martu je u odnosu na decembar 2011. godine iznosila 2,2%. U ovom periodu najveći rast zabilježile su cijene iz grupe „alkoholna pića i duvan“ za 9,9%, „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ za 6,2%, „hrana i bezalkoholna pića“ za 3%, kao i cijena u grupi „prevoz“ i „ostala dobra i usluge“ za 1,6% odnosno 0,7%. Posmatrajući kretanje cijena na mjesečnom nivou najveći rast potrošačkih cijena zabilježen je u februaru³ (1%), zatim u januaru (0,8%) i martu (0,4%).

³ U februarsku korpu proizvoda za obračun CPI-a uključeni su novi proizvodi iako se ukupna ponderaciona struktura na nivou grupa nije mijenjala. Moguće je da je ova ponderaciona promjena uticala i na visoku godišnju inflaciju u februaru uz naravno i evidentna povećanja cijena određenih grupa proizvoda.

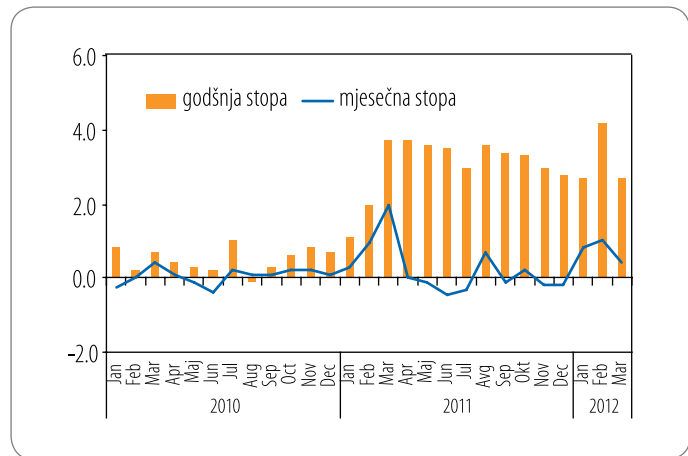
Prosječna stopa potrošačkih cijena (prva tri mjeseca 2012. godine u odnosu na isti period prethodne godine) iznosila je 3,7%.

Cijene grupe „hrana i bezalkoholna pića“ su sa rastom od 3% u prvom kvartalu ostvarile najveće učešće u ukupnoj inflaciji (51,7%). U okviru ove grupe, ostvaren je najveći rast cijena voća (13,3%), povrća (10,8%), mlijeko, sir i jaja (3,1%) i ribe (2,3%). Usljed promjene akciznih obaveza rastle su cijene iz grupe „alkoholna pića i duvan“ za 9,9%, pri čemu su cijene duvana porasle za 16,5%, a cijene alkoholnih pića za 1%. Cijene „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ su sa rastom od 6,2% ostvarile učešće od 36,7%. U okviru ove grupe najveći rast su ostvarile cijene u podgrupi električna energija, gas i ostala goriva od 8,3%. Rast cijena u martu u odnosu na decembar 2011. godine ostvaren je i u grupi „prevoz“ od 1,6%, a rast od 0,7% ostvarile su cijene iz grupe „ostala dobra i usluge“. Pad cijena zabilježen je u grupi „odjeća i obuća“ (-3,8%), „zdravlje“ (-0,7%), „rekreacija i kultura“ (-0,5%), „hoteli i restorani“ (-0,2%), kao i grupama „pokušstvo i rutinsko održavanje stana“ i „komunikacije“ od po -0,1%. U grupi „obrazovanje“ nije bilo promjena cijena u prvom kvartalu 2012. godine.

Godišnja stopa bazne inflacije⁴ u januaru je bila niža za 1,6 p. p. od ukupne januarske inflacije, koja je iznosila 2,7%. Mjesečna bazna inflacija je tokom prva tri mjeseca imala niži nivo od zvanične mjesečne inflacije, zbog „smirivanja“ cijena koje čine baznu inflaciju, a povećanja cijena nekih od isključenih proizvoda.

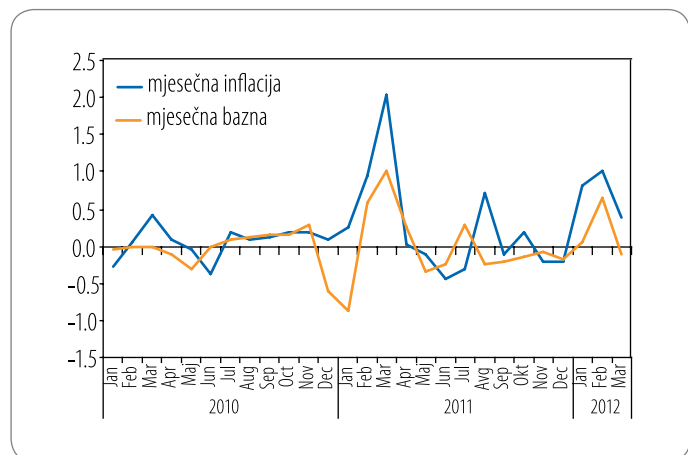
Godišnji rast potrošačkih cijena u martu, iznosio je 2,7%, a najveći rast zabilježile su cijene iz grupe „alkoholna pića i duvan“ za 25,5%, najviše kao posljedica akciznih promjena na određene proizvode iz ove grupe. Cijene „stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva“ su sa godišnjim rastom od 8% ostvarile najveće učešće (37,8%) u ukupnoj inflaciji. Godišnji rast cijena od 5,1% zabilježen je u grupi „zdravlje“, a rast od 3,6% ostvarile su cijene iz grupe „ostala dobra i usluge“. Cijene iz grupe „hrana i bezalkoholna pića“ su ostvarile godišnji rast od 1,4%, cijene „prevoza“ rast od 1,3%, dok su cijene iz grupe „komunikacije“ porasle za 1%. Pad cijene

Grafik 1.11
Potrošačke cijene

Izvor: Monstat

Grafik 1.12
Poređenje ukupne inflacije i bazne inflacije (mjesečna stopa)

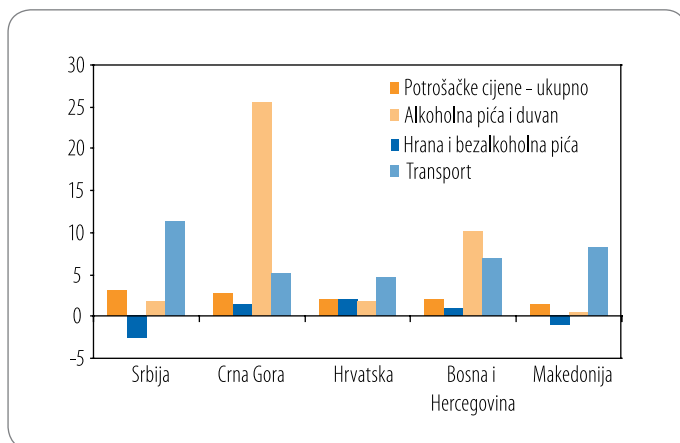

Izvor: Monstat i kalkulacija CBCG

⁴ Zbog raspoloživosti podataka bilo je moguće izračunati samo godišnju baznu za januar ali ne i za februar i mart 2012. godine. Na raspolaganju je bila kompletna lista proizvoda samo na mjesečnom nivou, s tim da od februara ponderaciona struktura isključenih proizvoda nije u potpunosti konzistentna sa ponderacionom strukturom iz januara 2012. godine.

Grafik 1.13

Godišnji rast ukupne inflacije i izabranih kategorija u izabranim zemljama

Izvor: Monstat i zavodi za statistiku izabranih zemalja

od 2,5%, a u Makedoniji pad od 1%, dok se u ostalim izabranim zemljama bilježi rast cijena u ovoj grupi iako značajno niži od godišnjeg rasta u martu prethodne godine.

na zabilježen je u grupi „odjeća i obuća“ (-3,1%), „rekreacija i kultura“ (-0,9%), „hoteli i restorani“ (-0,7%), „obrazovanje“ (-0,3%) i „pokućstvo i rutinsko održavanje stana“ (-0,1%).

Cijene pojedinih kategorija imale su različito kretanje u zemljama regiona, ali ono što je zajedničko je da su cijene grupe „transport“, u svim izabranim zemljama bilježile godišnji rast. Najveći godišnji rast cijena ove grupe proizvoda zabilježen je u Srbiji i iznosio je 11,3%, zatim Makedoniji 8,1%, Bosni i Hercegovini 6,9%, Crnoj Gori 5,1% i Hrvatskoj 4,7%. Pošto grupa „hrana i bezalkoholna pića“ svojim ponderacionim učešćem opredjeljuje kretanje ukupnih cijena, to je rast, odnosno pad cijena hrane uticao na godišnju inflaciju u izabranim zemljama. Cijene iz grupe „hrana i alkoholna pića“ su u Srbiji zabilježile godišnji pad

Tabela 1.3

Učešće pojedinih kategorija u ukupnoj inflaciji⁵

	Ponderi	III 12/XII 11	stopa rasta	doprinos	učešće u uk. inflaciji
UKUPNO	10000	102,2	2,2	2,2	100,0
Hrana i bezalkoholna pića	3755	103,0	3,0	1,1	51,7
Alkoholna pića i duvan	372	109,9	9,9	0,4	16,9
Odjeća i obuća	761	96,2	-3,8	-0,3	-13,3
Stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva	1287	106,2	6,2	0,8	36,7
Pokućstvo i rutinsko održavanje stana	494	99,9	-0,1	0,0	-0,2
Zdravlje	280	99,3	-0,7	0,0	-0,9
Prevoz	1216	101,6	1,6	0,2	8,9
Komunikacije	558	99,9	-0,1	0,0	-0,3
Rekreacija i kultura	321	99,5	-0,5	0,0	-0,7
Obrazovanje	218	100,0	0,0	0,0	0,0
Hoteli i restorani	296	99,8	-0,2	0,0	-0,3
Ostala dobra i usluge	442	100,7	0,7	0,0	1,4

Izvor: Monstat i CBCG kalkulacije

⁵ Napominjemo da se, i pored indeksnih promjena, doprinos učešća pojedinih kategorija zbog ponderacione strukture evidentira tek na drugoj, odnosno trećoj decimali.

U Euro zoni godišnja inflacija iznosila je 2,7%, pri čemu je najveći rast zabilježila kategorija „transport“ (4,6%), dok je jedino kategorija „komunikacije“ zabilježila godišnji pad (-2,8%).

Box 1.2 – Indeks potrošačkih cijena (CPI) i Harmonizovani indeks potrošačkih cijena (HICP) u Crnoj Gori – namjena i razlike

Nakon prestanka obračuna i prikazivanja inflacije preko troškova života, CPI od januara 2009. godine postaje zvanična mjera inflacije u Crnoj Gori. Monstat je počeo i sa publikovanjem HICP-a od početka 2011. godine u vidu pilot projekta, a od početka 2012. godine kao dio redovnog istraživanja (Godišnji plan statističkih istraživanja za 2012. godinu – Vlada Crne Gore usvojila 29. septembra 2011. godine). Iako postoje određene razlike oba indeksa predstavljaju mjeru inflacije s kojom se suočavaju potrošači. Svrha HICP-a je komparativno mjerenje inflacije u Evropi. CPI predstavlja „nacionalni“ pokazatelj prosječne promjene cijena svih proizvoda i usluga koje domaćinstva koriste u svrhu potrošnje i ujedno se može koristiti kao deflator u nacionalnim računima, za usklađivanje zarada, penzija, socijalnih davanja i sl. Osnovne kategorije (oblasti ili grupe) za koje se proizvode indeksi razvrstane su prema klasifikaciji COICOP/HICP (Classification of individual consumption by purpose). Zbog određenih razlika u obuhvatu domaćinstava, obuhvatu i mjerenju poreza, dažbina i usluga, kao i tretiranju rente za vlasnike nekretnina, postoje i razlike u pripadajućim ponderima navedenih kategorija (tabela br.1). Uz razliku pondera prikazani su i godišnji indeksi.

Osnovne razlike HICP-a i CPI-a navedene su u pojašnjenju koje je publikovao Eurostat pod nazivom „HICP-CPI DIFFERENCES“, odnosno u Eurostatovoj ediciji iz 2008. godine pod nazivom „European Economic Statistics“.

Tabela 1

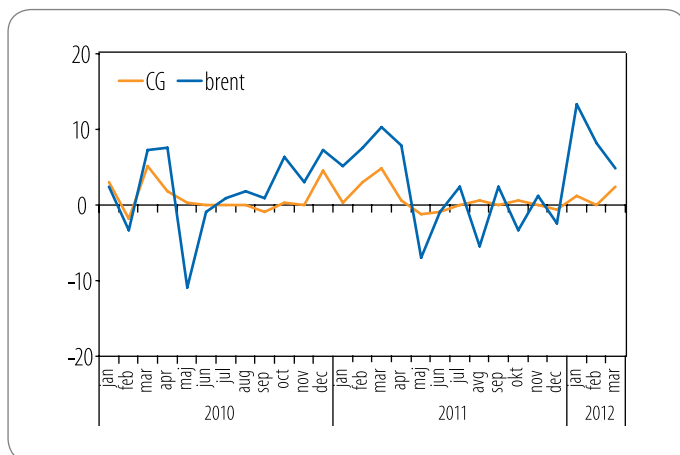
Ponderaciona struktura CPI i HICP

	CPI ponderi	indeks III 2012/III 2011	HICP ponderi	indeks III 2012/III 2011
Ukupno	1000,0	102,7	1000,0	102,1
Hrana i bezalkoholna pića	375,5	101,4	312,7	101,9
Alkoholna pića i duvan	37,2	125,5	45,2	114,8
Odjeća i obuća	76,1	96,9	47,8	97,7
Stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva	128,7	108,0	69,9	106,6
Pokuštvo i rutinsko održavanje stana	49,4	99,9	114,3	101,6
Zdravlje	28,0	105,1	22,6	103,9
Prevoz	121,6	101,3	133,5	101,4
Komunikacije	55,8	101,0	57,3	102,7
Rekreacija i kultura	32,1	99,1	51,4	98,7
Obrazovanje	21,8	99,7	10,4	99,7
Hoteli i restorani	29,6	99,3	110,1	99,6
Ostala dobra i usluge	44,2	103,6	25,1	101,9

Izvor: Monstat

Grafik 1.14

Cijene nafte, mjesečna stopa

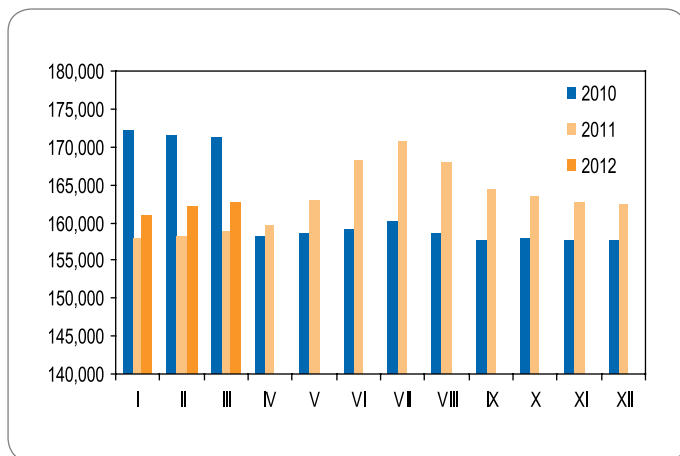

Izvor: Monstat i "Monthly Oil Market Reports", OPEC

Cijene proizvođača industrijskih proizvoda, su u martu u odnosu na decembar zabilježile rast od 1,3%, pri čemu su cijene u prerađivačkoj industriji porasle za 1,5%, a cijene snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom 0,9%. Cijene vađenja ruda i kamena su tokom prvog kvartala ostale nepromijenjene. Cijene proizvođača industrijskih proizvoda, na godišnjem nivou, su zabilježile pad od 1,5%.

Grafik 1.15

Broj zaposlenih

Izvor: Monstat

Cijene nafte na svjetskim tržištima su u porastu. Cijena referentne korpe OPEC-a je u prvom kvartalu, u prosjeku, koštala 117,4 usd/barel, što je za oko 9,4% više u odnosu na cijenu iz decembra prethodne godine. Prosječna cijena brenta u prvom kvartalu je bila 118,5 usd/barel, što je za oko 9,9% više u odnosu na cijenu iz decembra prethodne godine. Najviša cijena brenta je bila u martu i iznosila je 125,3 usd/barel što je za oko 9,4% više od cijene iz marta prethodne godine. Analitičari ocjenjuju da su cijene sirove nafte visoke i uglavno su posljedica spekulativnih aktivnosti na tržištu, iranske krize odnosno špekulacija o prekidu isporuke iranske nafte, kao i nemira u zemljama Bliskog istoka. Istovremeno se slažu sa činjenicom da je nafta dostigla cijenu koja predstavlja opasnost za neophodan rast evropskih ekonomija.

1.4. Tržište rada

Broj zaposlenih u prvom kvartalu ove godine, u prosjeku je iznosio 161.828 i bio je viši za 2,3% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je broj zaposlenih u martu u odnosu na decembar prethodne godine bio viši za 0,1%. Većina sektora (sedamnaest od ukupno devetnaest) bilježi rast broja zaposlenih, pa je posmatrano po pojedinim sektorima⁶, najveći rast zabilježen u sektoru poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo 12,7% i administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 12,1%. Pad broja zaposlenih zabilježen je u sektoru prerađivačke industrije za 12,7% i sektoru vađenja ruda i kamena za 2,5%.

⁶ Od 01.01.2012. godine primijenjena je Klasifikacija djelatnosti (NACE Rev2) pa su zaposleni kao i zarade prikazani po novoj KD.

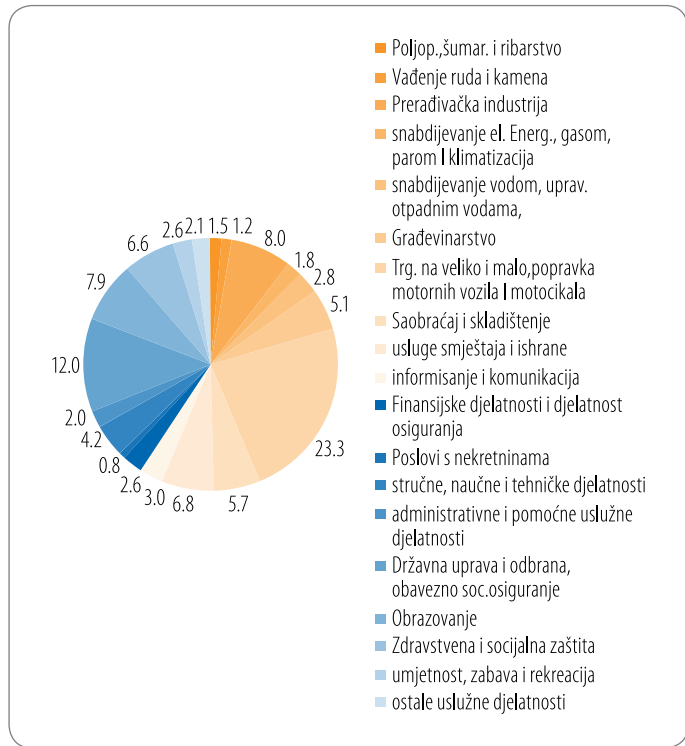
Posmatrajući strukturu zaposlenih, tokom prva tri mjeseca ove godine, prikazanu preko devetnaest sektora na osnovu nove Klasifikacije djelatnosti (raniju Klasifikaciju je činilo petnaest sektora), uočava se da je najviše zaposlenih u sektoru trgovine (23,3%) i državne uprave (12%), dok je najmanje zaposlenih u sektoru poslovi s nekretninama (0,8%) i sektoru vađenje ruda i kamena (1,2%).

Broj registrovanih nezaposlenih lica u prvom kvartalu ove godine, u prosjeku, iznosio je 31.465, što je za 4,3% manje nego u istom periodu prethodne godine. Međutim, broj nezaposlenih lica tokom prva tri mjeseca ove godine je u kontinuiranom porastu u odnosu na decembar 2011. godine. Najveći broj registrovanih nezaposlenih lica od početka godine evidentiran je u martu (31.562), što je za 3,3% više od broja registrovanih nezaposlenih lica iz decembra prethodne godine.

Zavod za zapošljavanje u kontinuitetu realizuje utvrđene oblike rada sa nezaposlenima, kao što su informativni razgovori, seminari, radionice, intervjui i planovi zapošljavanja i sl. Zavod će i u 2012. godini finansijski podržati realizaciju javnog rada „Ljeto za zaradu“, koji je namijenjen radnom angažovanju mladih iz Crne Gore na sezonskim poslovima. Tu je i projekat “Subvencionirano zapošljavanje mladih na sezonskim poslovima – 2012.”, koji je praktično nastavak projekta iz 2011. godine, a čija je analiza i realizacija pokazala da je i dalje prisutna usporena dinamika zapošljavanja mladih. Projekat bi trebao trajati u periodu od 01.06.2012. godine do 30.09.2012. godine, odnosno do utroška raspoloživih sredstava za ovu namjenu. Inače, Zavod za zapošljavanje raspolaže sa 300 hiljada eura za realizaciju projekta.

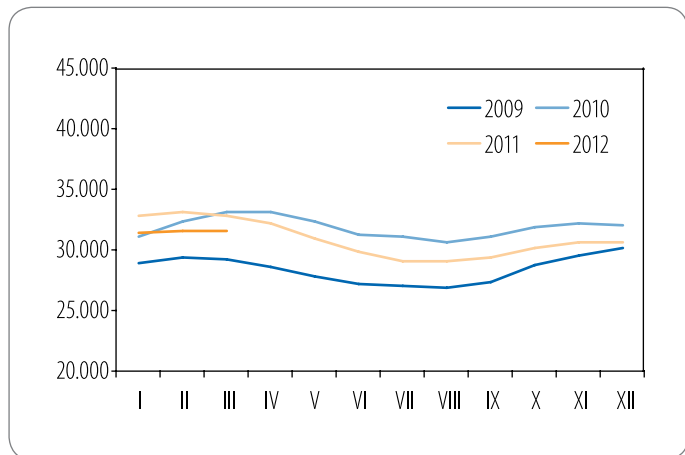
Vlada je, u januaru ove godine, usvojila Uredbu o subvencijama na zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih lica, čime se treba podstaći novo zapošljavanje, posebno zapošljavanje lica koja spadaju u kategoriju teže zapošljivih. Ovo je, takođe, jedan od instrumenata kojim se nastoji smanjiti nezaposlenost i pojačati konkurentnost crnogorske ekonomije.

Grafik 1.16
Struktura zaposlenih u procentima

Izvor: Monstat

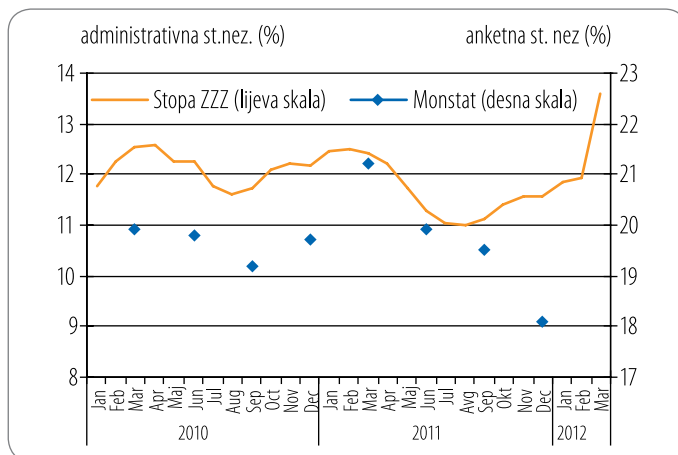
Grafik 1.17
Broj nezaposlenih

Izvor: Zavod za zapošljavanje RCG

Grafik 1.18

Kretanje stope nezaposlenosti

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje stopa nezaposlenosti⁷, u martu, iznosila je 13,6% i viša je za 1,2 p.p. od stope nezaposlenosti iz marta prethodne godine. Drugu stopu nezaposlenosti objavljuje Monstat na kvartalnom nivou, a na osnovu Ankete o radnoj snazi koja je usaglašena sa preporukama Eurostat-a. Kretanje ove dvije stope prikazano je na grafiku br. 1.18.

Izvor: Monstat i Zavod za zapošljavanje

Zarade

U prva tri mjeseca prosječna zarada u Crnoj Gori iznosila je 740 eura i bila je niža za 1,1% u odnosu na isti period prethodne godine. Prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila je 496 eura, što je za 1,2% niže od prosječne zarade bez poreza i doprinosa iz istog perioda prethodne godine. Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u sektoru snabdijevanja električnom energijom (893 eura), finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja (873 eura), poslovanje s nekretninama (845 eura), dok najmanju zaradu bilježe zaposleni u trgovini na veliko i trgovini na malo (338 eura). Najveći rast zarada bez poreza i doprinosa zabilježen je u sektoru „poslovi s nekretninama” 34,3%, dok su najmanje rasle zarade u sektoru „saobraćaj i skladištenje” 0,2%. Pad zarada bez poreza i doprinosa evidentiran je u šest sektora, pri čemu je najveći pad zabilježen u sektoru „ostale uslužne djelatnosti” 19,9%, a najmanji pad u sektoru „stručne, naučne i tehničke djelatnosti” 0,9%.

⁷ Iako je broj nezaposlenih u martu u odnosu na februar povećan za 0,2%, stopa nezaposlenosti je značajno veća zbog korišćenja novog podatka o broju aktivnog stanovništva pri obračunu stope nezaposlenosti (Aktivno stanovništvo prema popisu 2011. godine je 232 hiljade).

Tabela 1.4

Prosječna zarada bez poreza i doprinosa, po sektorima

	zarade bez poreza i doprinosa		indeks
	Ø I - III 11.	Ø I - III 12.	$\frac{\text{Ø I-III 12.}}{\text{Ø I-III 11.}}$
UKUPNO	502	496	98,8
Poljoprivreda, sumarstvo i ribarstvo	659	627	95,1
Vađenje ruda i kamena	625	768	122,9
Prerađivačka industrija	498	521	104,6
Snabdijevanje električnom energijom	956	893	93,4
Snabdijevanje vodom, upravljanje ot	435	458	105,3
Građevinarstvo	386	404	104,7
Trgovina na veliko i trgovina na malo	324	338	104,3
Saobraćaj i skladištenje	556	557	100,2
Usluge smjestaja i ishrane	378	383	101,3
Informisanje i komunikacije	713	759	106,5
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	861	873	101,4
Poslovanje sa nekretninama	629	845	134,3
Strucne, naučne i tehničke djelatno	444	440	99,1
Administrativne i pomoćne usluzne	375	341	90,9
Državna uprava i odbrana, obav. soc.	494	498	100,8
Obrazovanje	446	450	100,9
Zdravstvena i socijalna zaštita	476	471	98,9
Umjetnost, zabava i rekreacija	348	387	111,2
Ostale uslužne djelatnosti	549	440	80,1

Izvor: Monstat

Boks 1.3 – Prosječne plate po zemljama bivše Jugoslavije, mart 2012. godine

Podaci o prosječnim platama u martu 2012. godine pokazuju značajne razlike po pojedinim zemljama bivše Jugoslavije. Zarade bez poreza i doprinosa su u martu ove godine, u odnosu na isti mjesec prethodne godine, zabilježile nominalan rast u skoro svim posmatranim zemljama. Rast je ostvaren u Srbiji 5,5%, Makedoniji 2,4%, Crnoj Gori od 1%, Sloveniji 0,8% i Bosni i Hercegovini 0,6% dok je u Hrvatskoj zabilježen nominalni pad neto zarada od 1,3%. Slovenija je po neto iznosu prosječne plate i dalje na prvom mjestu, zatim ide Hrvatska, dok je Crna Gora po prosjeku neto plate iznad Bosne i Hercegovine, Srbije i Makedonije.

Tabela 1

Plate u zemljama bivše Jugoslavije, u eurima (rangiranje prema neto iznosu)

Zemlja	Neto plate	Bruto plate
Slovenija	995	1.535
Hrvatska	733	1.060
Crna Gora	489	730
Bosna i Hercegovina	421	658
Srbija	364	504
Makedonija	343	502

Izvor: zavodi za statistiku i centralne banke navedenih zemalja

2 MONETARNA KRETANJA

Iako banke i dalje vode restriktivnu kreditnu politiku, tokom prvog kvartala ove godine krediti su rasli i na kraju marta su dostigli iznos za 8,1 milion eura (0,4%) viši nego na kraju prethodne godine.

Istovremeno, rastle su i kamatne stope, posebno na novoodobrene kredite. Iako kamatna stopa na ukupne kredite nije bitnije mijenjana već duži period, kamatna stopa na novoodobrene kredite pokazuje trend rasta. Tako je na kraju marta (10,35%) bila za 0,71 procentnih poena viša nego na kraju prethodne godine (9,64%). Pored toga, i kamatne stope na novoodobrene kredite mikrokreditnih finansijskih institucija rastu i na kraju marta ove godine (31,28%) bile su više za 1,9 procentnih poena nego na kraju prethodne godine (29,38). Pri tome, značajno su više kamatne stope banaka na novoodobrene kredite fizičkim licima (11,86%) od onih odobrenih pravnim licima (9,69%), kao i od ukupno prosječno ponderisanih stopa na novoodobrene kredite. Isti je primjer kada su u pitanju kamatne stope MFI na novoodobrene kredite fizičkim licima koje su na kraju marta ove godine (31,36%) bile više od kamatnih stopa na kredite MFI privredi (29,98%).

Takođe, u prvom kvartalu 2012. godini izvršena je dokapitalizacija jedne banke u ukupnom iznosu od 12 miliona eura.

2.1. Banke

2.1.1. Likvidnost banaka

Prema osnovnim pokazateljima likvidnosti, crnogorske banke su tokom prvog kvartala 2012. godine uredno izmirivale svoje tekuće obaveze i održavale likvidnost iznad propisanog minimuma⁸.

Tokom prvog kvartala 2012. godine koeficijent likvidnosti na dnevnoj i dekadnoj osnovi za bankarski sistem u cjelini, kao i za svaku banku pojedinačno, bio je iznad propisanog minimuma. Koeficijent likvidnosti⁹ na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosio je 1,37 i pogoršan je u odnosu na kraj prethodne godine (1,49) (tabela br. 2.1).

Tabela 2.1

Agregatni dnevni pokazatelj likvidnosti, kraj mjeseca

	I 2012.	II 2012.	III 2012.
Pokazatelj likvidnosti	1,51	1,52	1,37

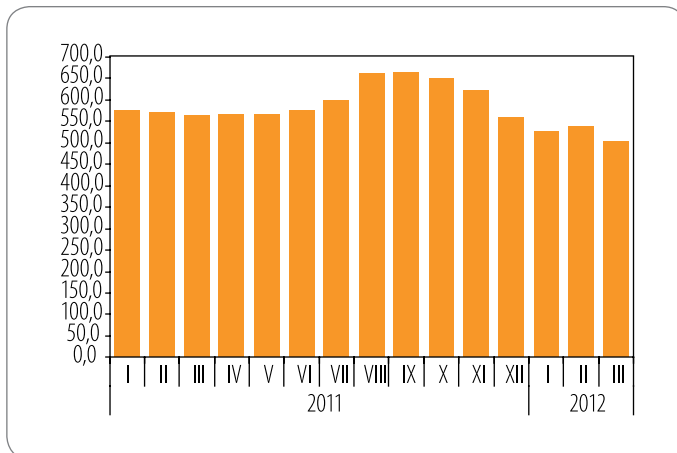
Izvor: Dnevni izvještaji banaka

⁸ Na snazi je Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizikom likvidnosti u bankama, kojom je propisana obaveza banaka za održavanje minimalnih koeficijenata likvidnosti na dnevnoj (0,9%) i dekadnoj osnovi (1,0%) ("Sl. list Crne Gore" br. 60/08).

⁹ Odnos likvidnih sredstava banaka i dospjelih obaveza u skladu sa Odlukom.

Grafik 2.3

Likvidna aktiva banaka, 000.000 eura

Tabela 2.2

Odabrani pokazatelji likvidnosti banaka

Opis/Period	2011.		2012.
	III	XII	III
Likvidna aktiva / Ukupna aktiva	19,42%	19,93%	18,21%
Likvidna aktiva / Kratkoročne obaveze	33,48%	32,78%	29,98%
Kratkoročni krediti / Kratkoročne obaveze	46,73%	40,58%	43,97%
Likvidna aktiva / Ukupne obaveze	21,68%	22,36%	20,47%
Kreditni / Depoziti	1,17	1,08	1,09

Tokom 2012. godine nije bilo korišćenja obavezne rezerve za likvidnost.

2.1.2. Agregatni bilans stanja banaka

Ukupna aktiva banaka je iznosila 2.756,5 miliona eura na kraju prvog kvartala 2012. godine i smanjena je za 1,9% u odnosu na kraj 2011. godine, dok na godišnjem nivou bilježi smanjenje od 5,1% (tabela br. 2.3).

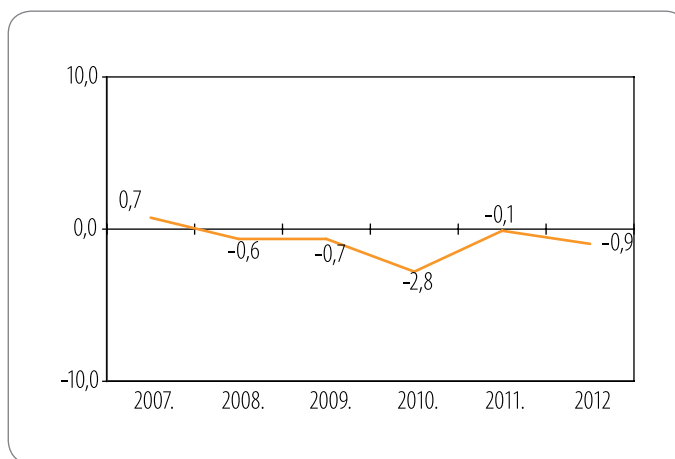
Na smanjenje ukupne aktive banaka u odnosu na kraj 2011. godine najviše je uticao pad novčanih sredstava i depozita kod depozitnih institucija za 9,2%. Aktiva banaka je smanjena i zbog povećanja rezervacija za kreditne gubitke (1,7%), kao odbitne stavke. Istovremeno, ukupni depoziti su smanjeni za 1,3%, a pozajmice za 2,5%, dok kreditna aktivnost banaka bilježi rast od 0,4%.

Posmatrano po bankama, na kraju prvog kvartala 2012. godine četiri banke bilježe porast aktive koji se kretao u rasponu od 0,4% do 3,1%, dok sedam banaka bilježi smanjenje u rasponu od 0,4% do 4,8%.

Tabela 2.3
Agregatni bilans stanja banaka

Opis/Period	Stanje, 000.000 eura			Promjena			
	III	XII	III	III 2012/XII 2011.	III 2012/III 2011.	III 2012/III 2011.	III 2012/III 2011.
	2011.	2012.	000.000 eura	%	000.000 eura	%	
AKTIVA							
1. Novčana sredstva i depoziti kod depozitnih institucija	626,2	624,4	566,8	-57,6	-9,2	-59,4	-9,5
2. Krediti	2.092,1	1.955,8	1.963,9	8,1	0,4	-128,2	-6,1
2.1. Rezerve za kreditne gubitke	115,4	99,6	101,3	1,7	1,7	-14,1	-12,2
2.2. Neto krediti	1.976,7	1.856,1	1.862,6	6,5	0,4	-114,1	-5,8
3. Hartije od vrijednosti	102,9	138,0	137,0	-1	-0,7	34,2	33,3
4. Ostala aktiva	205,4	203,2	208,4	5,2	2,6	3,1	1,5
5. Rezervisanja za gubitke na ostale stavke aktive	7,7	12,1	18,3	6,2	51,2	10,6	137,7
6. UKUPNO AKTIVA	2.903,5	2.809,7	2.756,5	-53,2	-1,9	-147,0	-5,1
PASIVA							
1. Depoziti	1.783,6	1.817,1	1.792,6	-24,5	-1,3	9	0,5
1.1 Depoziti po viđenju	717,8	708,6	666,7	-41,9	-5,9	-51,1	-7,1
1.2. Oročeni depoziti	1.065,8	1.108,4	1.125,9	17,5	1,6	60,1	5,6
2. Pozajmice	650,7	528,2	514,8	-13,4	-2,5	-135,9	-20,9
3. Ostale obaveze	166,6	159,2	145,6	-13,6	-8,5	-21	-12,6
4. Ukupan kapital	302,6	305,2	303,5	-1,7	-0,6	0,9	0,3
4.1. Kapital i rezerve	319,8	308,5	310,1	1,6	0,5	-9,7	-3,0
4.2. Dobitak / Gubitak (+.-) iz tekuće godine	-17,2	-3,2	-6,6	-3,4	106,3	10,6	-61,6
5. UKUPNO PASIVA	2.903,5	2.809,7	2.756,5	-53,2	-1,9	-147,0	-5,1

Grafik 2.4
Povračaj na prosječnu aktivu, agregatni nivo, %

Koeficijent ROA, povračaj na prosječnu aktivu, iznosio je -0,9% na kraju prvog kvartala 2012. godine i pogoršan je u odnosu na decembar 2011. godine (-0,1%), dok bilježi značajno poboljšanje na godišnjem nivou (-2,4%) (grafik br. 2.4). Koeficijent povračaja na prosječnu prihodonosnu aktivu iznosio je -1,1% na kraju prvog kvartala 2012. godine i pogoršan je u odnosu na decembar 2011. godine (-0,1%), ali bilježi poboljšanje na godišnjem nivou (-2,9%). Prihodonosna aktiva je činila 81,5% ukupne aktive, što predstavlja poboljšanje ovog koeficijenta u odnosu na kraj 2011. godine (79,5%), kao i na godišnjem nivou (79,6%).

Dobra aktiva (A) činila je 53,7% ukupne aktive (na kraju 2011. godine 53,8%), bilježeći poboljšanje na godišnjem nivou (48,1%). Za godinu dana smanjeno je učešće nekvalitetne aktive sa 18,6% na 12,4% u ukupnoj aktivi (tabela br. 2.4).

Tabela 2.4

Kvalitet aktive, učešće u ukupnoj aktivi, agregatni nivo, %

	2011.		2012.
	III	XII	III
Dobra aktiva (A)	48,1	53,8	53,7
Posmatrana aktiva (B)	22,6	20,2	21,1
Nekvalitetna aktiva (C+D+E)	18,6	11,8	12,4
Kritikovana aktiva (B+C+D+E)	41,2	32,0	33,5

Pored toga, na kraju prvog kvartala 2012. godine nekvalitetna aktiva je činila 79,3% kapitala uvećanog za rezervisanja za gubitke, što je više nego na kraju 2011. godine (78,4%), a značajno niže posmatrano na godišnjem nivou (125,0%).

2.1.2.1. Struktura bilansa stanja banaka

Na kraju prvog kvartala 2012. godine struktura bilansa stanja banaka je izmijenjena u odnosu na kraj 2011. godine. Smanjeno je učešće novčanih sredstava i depozita kod depozitnih institucija za 1,7 p.p., dok učešće ostalih pozicija aktive pokazuje rast.

Tabela 2.5

Struktura bilansa stanja banaka, %

Opis/Period	2011.		2012.		Razlika, p.p.	
	III	XII	III	III 2012-XII 2011.	III 2012-III 2011.	
AKTIVA						
1. Novčana sredstva i depoziti kod depozitnih institucija	21,6	22,2	20,6	-1,7	-1,0	
2. Krediti	72,1	69,6	71,2	1,6	-0,9	
2.1. Rezerve za kreditne gubitke	4,0	3,5	3,7	0,1	-0,3	
2.2. Neto krediti	68,1	66,1	67,6	1,5	-0,5	
3. Hartije od vrijednosti	3,5	4,9	5,0	0,1	1,5	
4. Ostala aktiva	7,1	7,2	7,6	0,3	0,5	
5. Rezervisanja	0,3	0,4	0,7	0,2	0,4	
6. UKUPNO AKTIVA	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	
PASIVA						
1. Depoziti	61,4	64,7	65,0	0,4	3,6	
2. Pozajmice	22,4	18,8	18,7	-0,1	-3,7	
3. Ostale obaveze	5,7	5,7	5,3	-0,4	-0,4	
4. Ukupan kapital	10,4	10,9	11,0	0,1	0,6	
5. UKUPNO PASIVA	100,0	100,0	100,0	0,0	0,0	

Na strani pasive smanjeno je učešće pozajmica za 0,1 p.p., ostalih obaveza za 0,4 p.p., dok je povećano učešće depozita za 0,4 p.p. i ukupnog kapitala za 0,1 p.p. (tabela br. 2.5).

Posmatrano na godišnjem nivou, u strukturi bilansa stanja smanjeno je učešće novčanih sredstava i depozita kod depozitnih institucija za 1,0 p.p., kredita za 0,9 p.p., dok je povećano učešće ostalih pozicija aktive.

Na strani pasive, godišnji rast učešća je evidentan kod depozita (3,6 p.p.) i ukupnog kapitala (0,6 p.p.), dok je smanjeno učešće pozajmica (3,7 p.p.) i ostalih obaveza (0,4 p.p.).

2.1.3. Kreditna aktivnost banaka

Kreditna aktivnost banaka, iako još uvijek restriktivna, se povećava. Ukupno odobreni krediti na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosili su 1.963,9 miliona eura i smanjeni su za 128,2 miliona eura (6,1%) na godišnjem nivou. Međutim, kreditni plasmani su povećani za 8,1 milion eura (0,4%) u odnosu na kraj 2011. godine. Tokom prvog kvartala 2012. godine, krediti su rasli prosječno mjesečno po stopi od 0,1%.

Najznačajniji korisnici kredita su privreda i stanovništvo na koje se odnosilo 90,4% ukupnih kredita na kraju prvog kvartala 2012. godine. Privredi je, međutim, na kraju prvog kvartala 2012. godine odobreno više kredita za 0,1%, dok je sektoru stanovništvu odobreno za 0,6% manje kredita u odnosu na kraj 2011. godine. Osim kod sektora stanovništva rast je ostvaren kod svih ostalih sektora. Na godišnjem nivou, rast kreditne aktivnosti evidentan je jedino kod sektora Opšte Vlade (115,4%) (tabela br. 2.6).

Tabela 2.6

Sektorska struktura kredita, stanje na kraju perioda, 000.000 eura i promjene, %

Opis/Period	2011.		2012.	III 2012.	III 2012.
	III	XII	III	XII 2011.	III 2011.
Finansijske institucije	8,9	10,7	10,9	1,6	22,4
Privreda	1.124,8	944,7	945,6	0,1	-15,9
Stanovništvo	838,5	833,7	828,8	-0,6	-1,2
Opšta Vlada (Vlada, opštine, fondovi)	54,1	105,9	116,5	10,0	115,4
Ostalo	65,8	60,8	62,1	2,1	-5,7
Ukupno	2.092,1	1.955,8	1.963,9	0,4	-6,1

U ročnoj strukturi ukupnih kredita na kraju prvog kvartala 2012. godine dominiraju dugoročni krediti sa 78,2%. Učešće dugoročnih u ukupnim kreditima je smanjeno kako u odnosu na kraj prethodne godine (79,7%), tako i u odnosu na mart 2011. godine (79,9%) (tabela br. 2.7).

Posmatrano po djelatnostima, najveći korisnici kredita bili su: sektor stanovništva (42,0%), trgovina (20,5%), kategorija „ostalo“ (9,1%), građevinarstvo (6,5%), usluge, turizam i ugostiteljstvo (5,9%) i administraciju i druge javne usluge (4,8%) Ostatak odobrenih kredita (11,3%) odnosio se na: transport, skladištenje, PTT i komunikacije, finansije, trgovinu nekretninama, rudarstvo, poljoprivredu, lov i ribolov i energetiku.

Tabela 2.7

Ročna struktura ukupnih kredita, %

Opis/Period	2011.		2012.
	III	XII	III
Do tri mjeseca	5,8	4,1	5,3
Od tri mjeseca do jedne godine	14,4	16,2	16,4
Od jedne do tri godine	20,3	19,9	19,3
Preko tri godine	59,6	59,8	58,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Posmatrano po namjeni, najviše kredita odobreno je za: likvidnost (19,3%), stambene kredite (16,4%), kategoriju „ostalo“ (16,0%), kredite za izgradnju i adaptaciju građevinskih objekata (13,2%), nabavku osnovnih sredstava (12,8%) i gotovinske kredite (11,9%). Značajno manje sredstava banaka (10,4%), tokom prvog kvartala 2012. godine iskorišćeno je putem: potrošačkih kredita, kreditnih kartica, „overdrafta“, refinansiranja obaveza prema drugim bankama, za pripremu turističke sezone, kupovinu automobila i kupovinu hartija od vrijednosti.

U valutnoj strukturi ukupnih kredita, na kredite u stranoj valuti¹² odnosilo se 2,2% ukupnih kredita. Kako su depoziti u stranoj valuti činili 4,0% ukupnih depozita, a pozajmice bankama u stranoj valuti 8,7% ukupnih pozajmica, devizni rizik crnogorskih banaka je zanemarljiv.

Kriza u realnom sektoru je uticala na urednost izmirivanja obaveza privrede i stanovništva prema bankama, što se odrazilo na porast učešća kredita koji kasne sa naplatom i restrukturiranih kredita u ukupnim kreditima tokom godine. Na kraju prvog kvartala 2012. godine nekvalitetni krediti (C, D, E) su činili 15,5% ukupnih kredita i bili su na istom nivou kao na kraju prethodne godine, dok su značajno smanjeni za godinu dana (23,2%). Međutim, povećano je učešće kredita koji kasne sa naplatom na 26,9% u odnosu na kraj 2011. godine (19,3%), iako bilježe neznatno smanjenje u odnosu na mart 2011. godine (29,5%). Restrukturirani krediti su činili 14,9% ukupnih kredita. Izdvojene rezervacije za kreditne gubitke činile su 5,2% ukupnih kredita (tabela br. 2.8).

Tabela 2.8

Osnovni pokazatelji kreditne aktivnosti banaka, %

Opis/Period	2011.		2012.
	III	XII	III
Nekvalitetni krediti (C, D, E)/Ukupni krediti	23,2	15,5	15,5
Kreditni koji kasne sa naplatom/Ukupni krediti	29,5	19,3	26,9
Rezervisanja za kreditne gubitke/Ukupni krediti	5,5	5,1	5,2
Restrukturirani krediti/ Ukupni krediti	12,4	14,2	14,9

¹² Sve valute osim eura.

Boks 2.1 - Stabilnost finansijskog sektora u regiji nove Evrope: Bečka Inicijativa 2.0

Evropski zvaničnici, međunarodne finansijske institucije i privatne bankarske grupe saglasili su se u januaru 2012. godine oko revitalizacije Bečke inicijative (Vienna Initiative 2.0) sa ciljem da se izbjegne nekontrolisano smanjenje kreditne aktivnosti matičnih banaka u evropskim zemljama u usponu. Sporazum teži boljoj koordinaciji (home-host) supervizije i regulative bankarskog sektora i analizira negativna prelijanja između Eurozone i zemalja u usponu. Dodatno, inicijativa ističe centralnu ulogu evropskih institucija i međunarodnih finansijskih institucija za pospješivanje navedene supervizorske koordinacije i makroprudencionog nadzora.

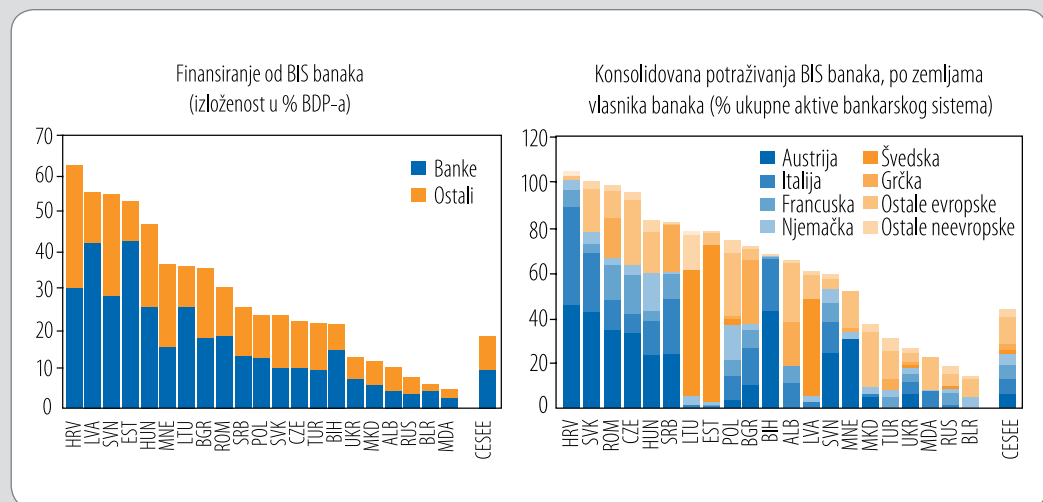
Ova inicijativa je dijelom osmišljena po uzoru na prvobitni sporazum Vienna Initiative iz 2009. godine, koji je sačuvao stabilnost finansijskog sektora u istočnoj Evropi nakon izbijanja krize. Ciljevi nove inicijative su daleko skromniji od onih iz prvobitne inicijative kada se od zapadnoevropskih bankarskih grupa tražilo da zadrže nivo ulaganja u evropskim zemljama u usponu.

Glavni ciljevi Bečke inicijative 2.0 uključuju sljedeće:

- (i) preuzimanje obaveze od strane organa matične zemlje da razmotre uticaje regulatornih mjera u evropskim zemljama u razvoju i da djelotvorno komuniciraju sa organima zemlje domaćina;
- (ii) preduzimanje napora organa zemlje domaćina da razvijaju lokalne izvore finansiranja;
- (iii) postizanje djelotvorne komunikacije između organa matične zemlje i organa zemlje domaćina kako bi se izbjeglo ograničavanje namjene likvidnih sredstava;
- (iv) vršenje kontrole planova za promjenu strukture kapitala i njihovog uticaja na zemlje domaćine od strane nadzornih odbora Evropske bankarske agencije (EBA) i
- (v) preuzimanje obaveze od strane međunarodnih finansijskih institucija da analiziraju rizike, pružaju savjete oko politika i koordiniraju svoju podršku regionu.

Grafik 1

Finansijska povezanost zemalja Istočne i Zapadne Evrope, III kvartal 2011.

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2012

Kako je regulatorna koordinacija između matičnih zemalja i zemalja domaćina izuzetno važna u ambijentu gdje su nacionalni organi možda prije svega fokusirani na probleme svoje zemlje, pokušaj Bečke inicijative 2.0 je da okupi nacionalne i međunarodne organe sa međunarodnim finansijskim institucijama radi stimulisanja koordinacije politika za evropske zemlje u usponu. Bečka inicijativa 2.0 uključuje predstavnike banaka i sljedećih institucija: Evropske komisije (EK), Evropske agencije za banke (EBA), Evropskog odbora za sistemske rizike (ESRB), Evropske centralne banke (ECB, kao posmatrača), BIS (Banke za međunarodna poravnanja, kao posmatrača), Međunarodnog monetarnog fonda (MMF), Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD), Evropske investicione banke (EIB), Grupe Svjetske banke (WBG), kao i predstavnike nacionalnih organa.

2.1.4. Depoziti

Ukupni depoziti kod banaka iznosili su 1.792,6 miliona eura na kraju marta 2012. godine, i niži su za 1,3% u odnosu na kraj prethodne godine, dok su u odnosu na isti mjesec prethodne godine zabilježili rast od 0,5%. Tokom prvog kvartala 2012. godine, depoziti kod banaka su prosječno mjesečno opadali po stopi od 0,4% (u istom periodu prethodne godine prosječno mjesečno su opadali po stopi od 0,1%).

U strukturi depozita banaka, dominiraju depoziti stanovništva i privrede sa 83,0% učešća (grafik br. 2.6). Posmatrano u odnosu na kraj 2011. godine, depoziti stanovništva zabilježili su rast od 0,1%, dok su depoziti privrede zabilježili pad od 5,0%. Na godišnjem nivou, oba sektora bilježe rast po stopi od 8,4% i 1,4% respektivno. Depoziti finansijskih institucija zabilježili su pad kako u odnosu na kraj 2011. godine (2,3%), tako i na godišnjem nivou (18,3%). Sektor Opšte vlade imao je na kraju posmatranog perioda za 1,4% više deponovanih sredstava nego na kraju prethodne godine, dok su u odnosu na isti period prethodne godine depoziti ovog sektora bili za 32,3% niži (tabela br. 2.9).

Grafik 2.5
Depoziti, 000 eura

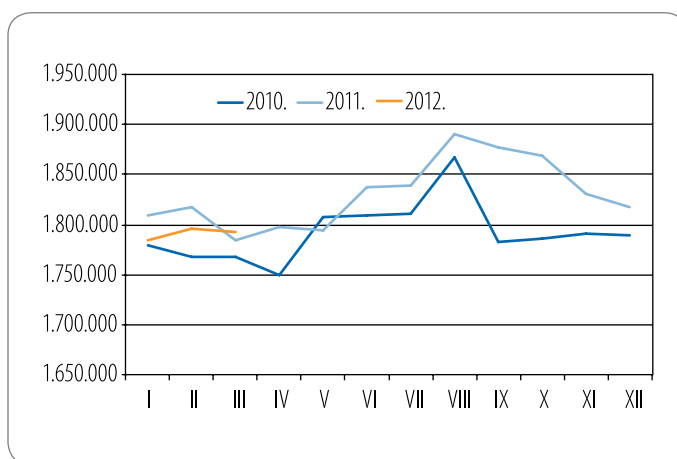

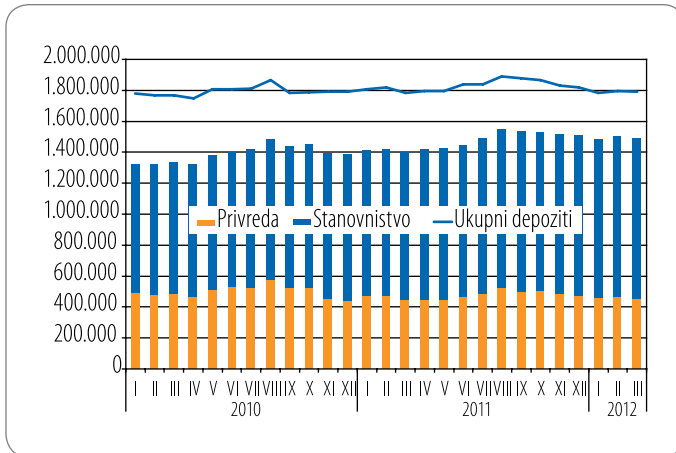
Tabela 2.9

Depoziti po sektorima, promjene, %

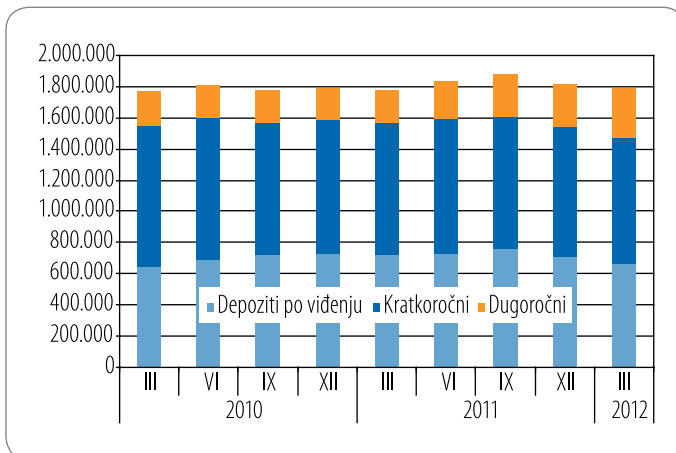
Opis/period	III 2012/XII 2011	III 2012/III 2011
Finansijske institucije	-2,3	-18,3
Privreda	-5,0	1,4
Stanovništvo	0,1	8,4
Opšta vlada (Vlada, opštine, fondovi)	1,4	-32,3
Ostalo	-0,1	-12,1
Ukupno	-1,3	0,5

Grafik 2.6

Depoziti stanovništva, privrede i ukupni depoziti, 000 eura

Grafik 2.7

Ročna struktura depozita, 000 eura

depozita, krediti bilježe rast u sektoru privrede i pad u sektoru stanovništva. I dalje postoji ročna neusklađenost sredstava i izvora sredstava, jer su depoziti oba sektora uglavnom kratkoročni, dok u strukturi ukupnih kredita u oba sektora preovladavaju dugoročni krediti.

2.1.5.1. Sektor stanovništva

Sektor stanovništva je najznačajniji deponent crnogorskog bankarskog sistema, s obzirom na to da se 57,7% depozita banaka na kraju prvog kvartala 2012. godine odnosilo na ovaj sektor. S druge strane, sa 42,2% učešća u ukupnom odobrenim kreditima, drugi je po značaju korisnik kredita.

Depoziti sektora stanovništva su od maja 2009. godine u konstantnom porastu (izuzev u januaru 2010., 2011., i 2012. i martu tekuće godine). Na kraju prvog kvartala 2012. godine depoziti ovog sektora iznosili su 1.034,0

Struktura depozita po djelatnostima se nije značajnije promijenila ni u prvom kvartalu 2012. godine. U strukturi depozita, dominiraju depoziti stanovništva (57,7%), zatim slijede depoziti djelatnosti finansije (7,3%), transporta, skladištenja i PTT komunikacije (6,6%), energetike (6,3%), trgovine (5,2%), administracija i druge javne usluge (3,6%), usluge, turizam, ugostiteljstvo (3,4%), dok se na sve ostale djelatnosti (poljoprivredu, lov, ribolov itd., građevinarstvo, trgovinu nekretninama i kategoriju ostalo) odnosilo preostalih 9,9% depozita.

Ročna struktura depozita je i dalje nepovoljna, s obzirom da se dominantan dio ukupnih depozita odnosio na kratkoročne depozite (82,1%), pri čemu se 37,2% odnosilo na depozite po viđenju, 44,9% na depozite oročene na period do 1 godine, dok se 17,9% ukupnih depozita odnosilo se na depozite oročene na period preko 1 godine. Međutim, u strukturi depozita po ročnosti, evidentno je smanjenje učešća depozita po viđenju, i povećanje učešća depozita oročenih na period preko 1 godine. (grafik br. 2.7).

2.1.5. Sektor stanovništva i privrede

Najveći deponenti sredstava, ali ujedno i najveći korisnici kredita, su sektori stanovništva i privrede. Tokom prvog kvartala 2012. godine, depoziti sektora stanovništva bilježe povećanje, dok depoziti sektora privrede bilježe pad. Za razliku od

miliona eura i bili su za 0,1% viši u odnosu na kraj 2011. godine, odnosno za 8,4% viši nego u istom periodu prethodne godine.

Posmatrano po ročnosti, depoziti sektora stanovništva su najvećim dijelom (79,3%) kratkoročni. Ovakva ročna struktura depozita nije najpovoljnija, imajući u vidu da se ovaj sektor uglavnom zadužuje sa rokom otplate kredita preko jedne godine (90,3% kredita sektora stanovništva su dugoročni) (grafik br. 2.8).

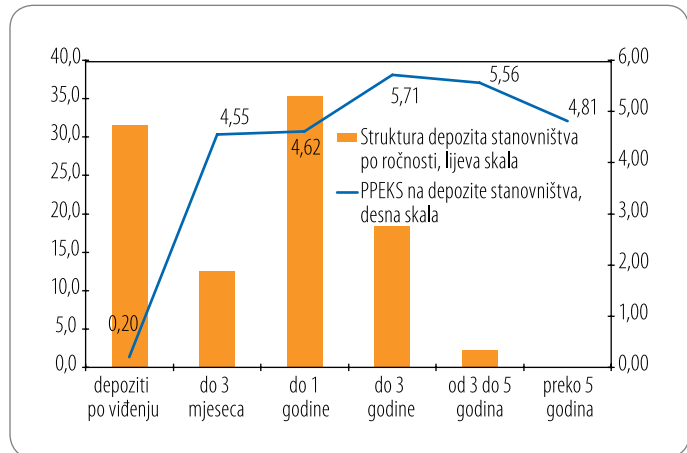
Kreditni sektor stanovništva su tokom prvog kvartala 2012. godine bilježili smanjenje. Prosječno mjesečno, opadali su po stopi od 0,2% u ovom periodu, što predstavlja usporenje pada u odnosu na isti period prethodne godine kada su opadali po stopi od 1,0%.

Na kraju prvog kvartala tekuće godine krediti sektora stanovništva iznosili su 828,8 miliona eura, što je za 0,6% niže nego na kraju prethodne godine, odnosno za 1,2% niže nego u istom periodu prethodne godine. U odnosu na kraj 2011. godine, rast kreditne aktivnosti prema ovom sektoru zabilježen je kod četiri banke, dok je pad prisutan kod sedam banaka.

Najveći dio kredita sektora stanovništva je dugoročan, sa dominantnim učešćem namjenskih kredita (49,1%), i to pretežno stambenih i kredita za adaptaciju poslovnog prostora (zajedno čine 78,8% namjenskih kredita). Pored namjenskih kredita, značajan dio kredita stanovništvu odnosio se na gotovinske nenamjenske kredite (31,6%) i hipotekarne kredite (19,0%).

Grafik 2.8

Depoziti stanovništva i pasivne kamatne stope po ročnosti, %

Boks 2.2 - Zaduženost stanovništva

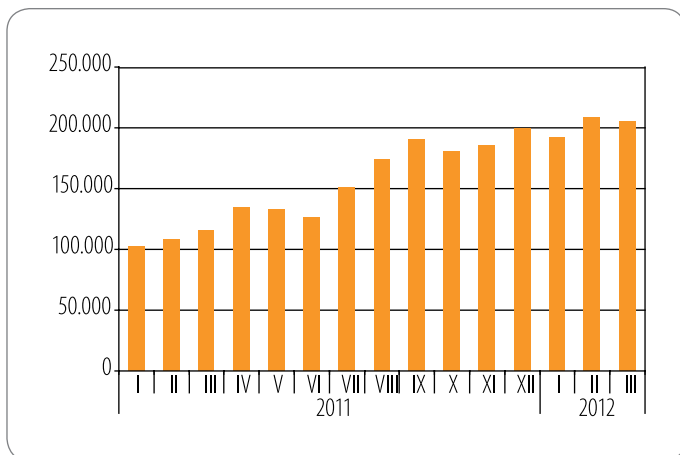
Na kraju prvog kvartala 2012. godine, prema podacima Kreditnog registra, kreditno zaduženih fizičkih lica kod domaćih banaka bilo je 103.757, što je za 401 klijenata manje nego na kraju prethodne godine. Prosječna zaduženost stanovništva, mjerena odnosom duga ovog sektora i broja kreditno zaduženih građana, iznosila je 7.584 eura i smanjena je u odnosu na kraj prethodne godine za 451 eura. S druge strane, dug po glavi stanovnika, mjerena odnosom ukupnih kredita stanovništvu i broja stanovnika¹³, iznosio je 1.269 eura i bio je niži za 75 eura u odnosu na kraj prethodne godine.

Trend porasta depozita i, istovremeno, smanjenja kredita u proteklom periodu uticao je na povećanje neto štednje ovog sektora u odnosu na kraj prethodne godine za 2,7% i iznosio je 205,2 miliona eura na kraju prvog kvartala 2012. godine. U istom periodu prethodne godine, neto štednja stanovništva je iznosila 115,5 miliona eura (grafik br. 2.9).

¹³ Prema rezultatima popisa iz 2011. godine (izvor MONSTAT), broj stanovnika u Crnoj Gori je 620.029.

Grafik 2.9

Neto dug/štednja stanovništva, stanje na kraju perioda, 000 eura

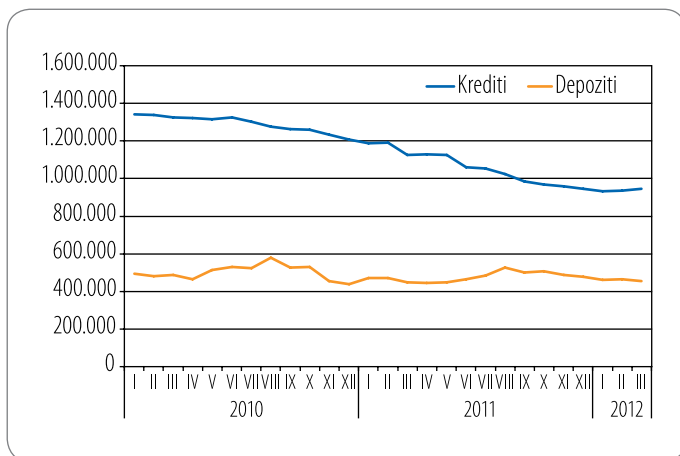
Tokom prva tri mjeseca 2012. godine, krediti ovog sektora su neznatno rasli, prosječno mjesečno po stopi od 0,04%, što predstavlja pozitivnu tendenciju u odnosu na isti period prethodne godine kada su krediti odobreni ovom sektoru opadali prosječno mjesečno po stopi od 2,3%.

Ročna struktura duga sektora privrede pokazuje dominantno učešće dugoročnih kredita (oko 72%), pri čemu dominiraju krediti ročnosti preko 3 godine (oko 47%).

Depoziti sektora privrede su iznosili 453,8 miliona eura na kraju posmatranog perioda, i činili su 25,3% ukupnih sredstava deponovanih u banakama. U odnosu na kraj prethodne godine, depoziti ovog sektora niži su za 5%, dok u odnosu na kraj prvog kvartala prethodne godine bilježe rast od 1,4%.

Grafik 2.10

Kredit i depoziti privrede, 000 eura

Međutim, i pored povećanja neto štednje, kod sektora stanovništva je i dalje u značajnoj mjeri prisutan problem naplate kredita. Krediti stanovništva koji kasne sa naplatom činili su 18,0% ukupnih kredita odobrenih ovom sektoru, što je više nego na kraju 2011. godine (15,7%), ali i niže nego u istom periodu prethodne godine (20,1%).

2.1.5.2. Sektor privrede

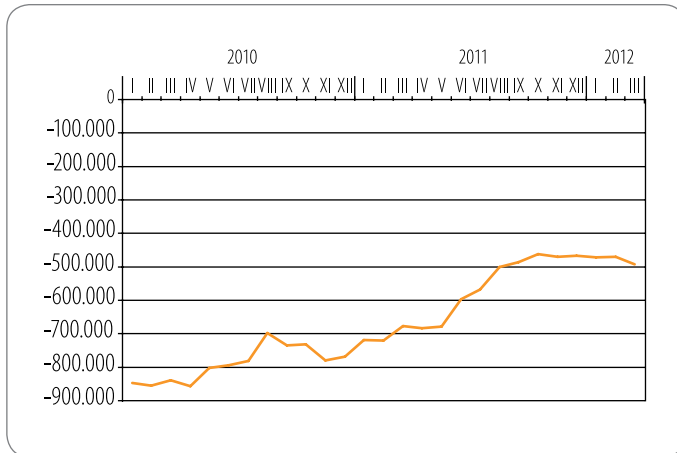
Kao najznačajniji korisnik kredita bankarskog sektora u Crnoj Gori, sektor privrede je na kraju prvog kvartala bio kreditno zadužen u ukupnom iznosu od 945,6 miliona eura, što čini 48,2% ukupno odobrenih kredita banaka.

U ročnoj strukturi depozita privrede, dominiraju depoziti po viđenju (oko 51%), što ukazuje na ročnu neusklađenost kredita i depozita ovog sektora.

Sektor privrede je najznačajniji neto dužnik crnogorskog bankarskog sistema. Krediti odobreni ovom sektoru su preko 2 puta viši od sredstava ovog sektora deponovanih u bankama. Koeficijent krediti/depoziti za ovaj sektor iznosio je 2,08 na kraju marta 2012. godine, i pogoršan je u odnosu na kraj 2011. godine (1,98), dok je poboljšán u odnosu na isti mjesec prethodne godine (2,51). Neto dug sektora privrede iznosio je 491,9 miliona eura na kraju marta 2012. godine, i bio je za 5,3% viši nego na kraju 2011. godine, dok je u odnosu na kraj marta 2011. godine niži za 27,4% (grafik br. 2.11).

Grafik 2.11

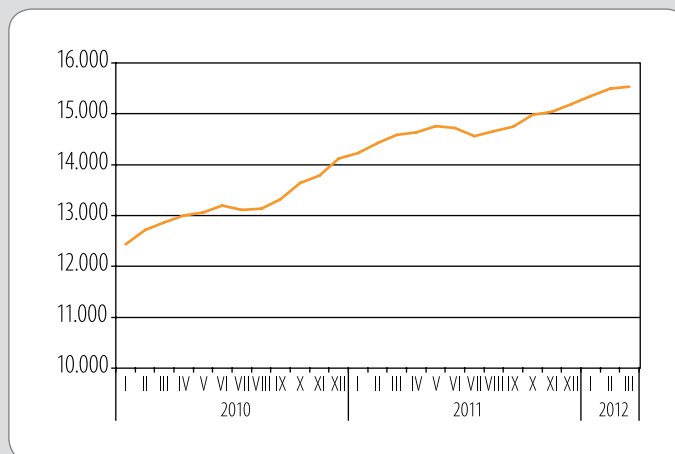
Neto dug privrede, stanje na kraju perioda, 000 eura

Boks 2.3 – Prinudna naplata

U Centralnom registru računa je na kraju marta 2012. godine evidentirano 58.218 pravnih i fizičkih lica koja obavljaju djelatnost. Od ukupnog broja evidentiranih računa, 15.530 računa ili 26,7% je bilo u blokadi na kraju prvog kvartala tekuće godine. Broj računa u blokadi viši je za 344 u odnosu na kraj prethodne godine.

Grafik 1

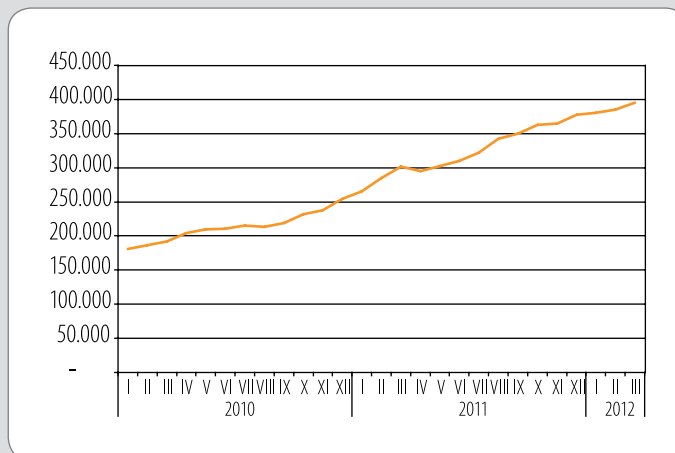
Ukupan broj pravnih i fizičkih lica u blokadi

Vrijednost duga po osnovu koje je izvršena blokada računa iznosila je 394,9 miliona eura, što je za 17,3 miliona eura ili 4,6% više nego na kraju 2011. godine. Deset najvećih dužnika (0,07% ukupnog evidentiranih dužnika), učestvuju sa 21,4% ili 84,4 miliona eura u ukupnom iznosu blokade.

Grafik 2

Vrijednosni iznos duga po osnovu blokade, 000 eura

2.1.6. Strana aktiva i pasiva banaka

Strana aktiva banaka¹⁴ je na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosila 436,7 miliona eura, i u odnosu na kraj 2011. godine niža je za 4,2%, a u odnosu na isti mjesec prethodne godine za 5,6% (tabela br.2.10). Dominantno učešće u njoj strukturi bilježe depoziti, sa 75,9%, zatim slijedi gotovina sa 13,7%, dok se na kredite odobrene nerezidentima odnosilo 10,4% ukupne strane aktive.

Tabela 2.10

Strana aktiva banaka, stanje na kraju perioda, 000 eura

Opis/period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Depoziti	347.137	335.313	440.596	347.492	331.610
Gotovina	71.203	86.311	68.741	63.090	59.612
Kredit	44.159	44.596	34.504	45.028	45.480
Hartije od vrijednosti, bez akcija	0	0	0	0	0
Strana aktiva, ukupno	462.499	466.220	543.841	455.610	436.702

Strana pasiva banaka¹⁵ na kraju posmatranog perioda iznosila je 802 miliona eura, i bilježi pad kako u odnosu na kraj prethodne godine (0,2%), tako i na godišnjem nivou (11,5%) (tabela br. 2.11). U strukturi strane pasive, dominantno učešće bilježe pozajmice od nerezidenata (60%), nakon kojih slijede depoziti (37,9%) i hartije od vrijednosti bez akcija (2,1%).

¹⁴ Potraživanje prema nerezidentima

¹⁵ Obaveze prema nerezidentima

Pad strane pasive banaka je rezultat smanjenja pozajmica koje su banke uzimale iz inostranstva. Tako su pozajmice iz inostranstva iznosile 481,2 miliona eura na kraju marta 2012. godine, i bile za 2,3% niže nego na kraju 2011. godine, odnosno za 21,7% niže nego u istom mjesecu prethodne godine (grafik br. 2.12). Ostale pozicije strane pasive zabilježile su rast kako u odnosu na kraj prethodne godine tako i na godišnjem nivou, pri čemu su depoziti nerezidenata viši za 3,2% i 10,3% respektivno, dok hartije od vrijednosti bez akcija bilježe neznatan rast od 0,02% i 0,1% respektivno.

Tabela 2.11

Strana pasiva banaka, stanje na kraju perioda, 000 eura

Opis/period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Krediti	614.228	550.987	529.407	492.458	481.222
Depoziti	275.849	325.128	296.420	294.699	304.266
Hartija od vrijednosti, bez akcija	16.456	16.458	16.460	16.462	16.465
Strana pasiva, ukupno	906.533	892.573	842.287	803.619	801.953

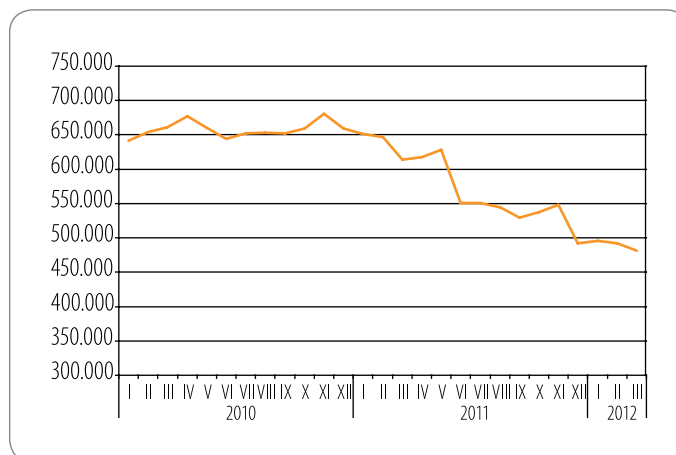
Tokom prvog kvartala 2012. godine, pozajmice iz inostranstva su koristile sve banke, pri čemu se najveći iznos pozajmica odnosio na Hypo Alpe-Adria Bank AG, EIB, Societe Generale Group Paris.

U ročnoj strukturi pozajmica iz inostranstva dominirale su dugoročne pozajmice (90,9%). Valutna struktura pozajmica iz inostranstva pokazuje da se banke najvećim dijelom zadužuju u eurima (90,7%).

Neto strana aktiva banaka je iznosila -365,3 miliona eura na kraju prvog kvartala tekuće godine (u istom periodu prethodne godine iznosila je -444 miliona eura).

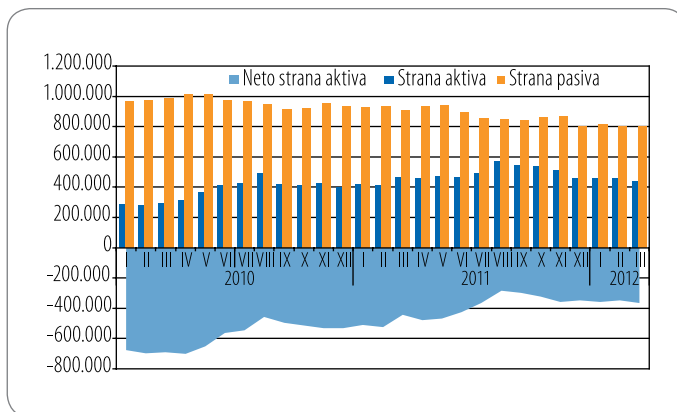
Grafik 2.12

Pozajmice iz inostranstva, 000 eura

Grafik 2.13

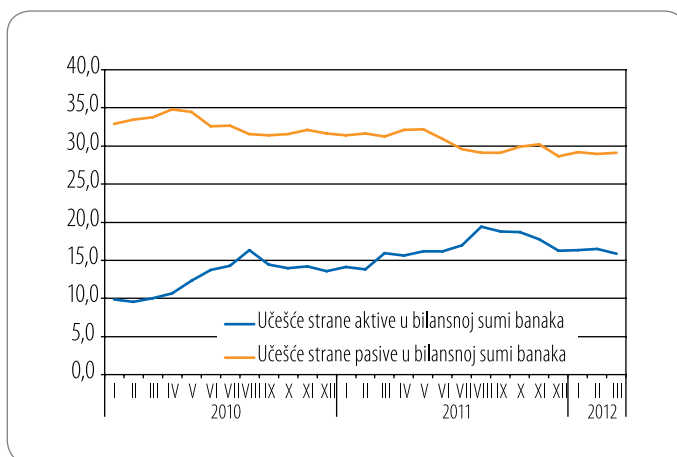
Strana aktiva/pasiva i neto strana aktiva banaka, 000 eura

Odnos strane pasive u ukupne bilansne sume banaka pokazuje da nerezidenti finansiraju 29,1% ukupne aktive banaka. S druge strane, 15,8% ukupne aktive banaka odnosilo se na potraživanja banaka od nerezidenata. Jaz između učešća strane aktive i pasive u ukupnoj aktivi banaka je iznosio 13,3 p.p.(grafik br. 2.14).

Grafik 2.14

Učešće strane aktive/pasive u bilansnoj sumi banaka, %

2.1.7. Obavezna rezerva banaka

Na kraju marta 2012. godine izdvojena obavezna rezerva iznosila je 169,6 miliona eura i smanjena je za 1,2 miliona eura ili 0,7% u odnosu na kraj 2010. godine, dok je u odnosu na isti period prethodne godine povećana za 5,6 miliona eura ili 3,4% (tabela br. 2.12).

Tabela 2.12

Izdvojena obavezna rezerva, depoziti, pozajmice, 000.000 eura

Opis/Period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Izdvojena obavezna rezerva	164,0	162,6	161,3	170,8	169,6
Ukupni depoziti	1.783,6	1.837,3	1.877,8	1.817,1	1.792,6
Ukupne pozajmice	650,7	590,7	566,4	528,2	514,8

Učešće izdvojene obavezne rezerve u ukupnim depozitima banaka je povećano sa 9,4%, koliko je iznosilo na kraju 2011. godine, na 9,5% na kraju marta 2012. godine (tabela br. 2.13).

Tabela 2.13

Odnos obavezne rezerve i ukupnih depozita i pozajmica banaka,%

Opis/Period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Obavezna rezerva/ukupni depoziti	9,2	8,8	8,6	9,4	9,5
Obavezna rezerva/(ukupni depoziti+pozajmice)	6,7	6,7	6,6	7,3	7,35

Tabela br. 2.14 pokazuje da je odnos izdvojene obavezne rezerve i ukupnih depozita, odnosno aktive banaka u Crnoj Gori među nižim u regionu.

Tabela 2.14

Odnos obavezne rezerve i ukupnih depozita i aktive banaka, %

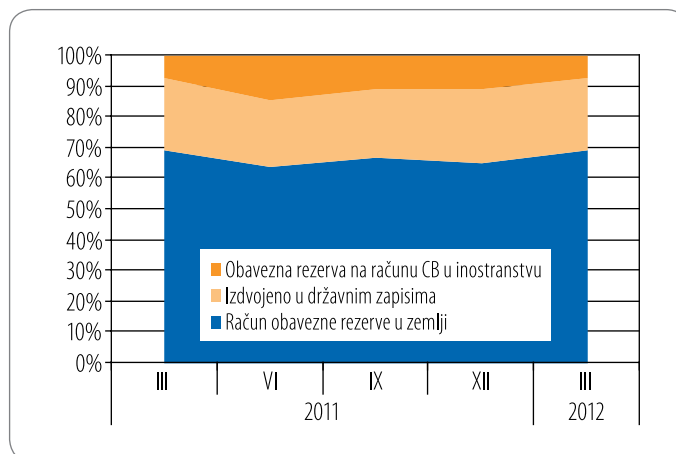
Zemlja/Opis	Obavezna rezerva Depoziti	Obavezna rezerva Aktiva
Bosna i Hercegovina	21,9%	13,0%
Crna Gora	9,5%	6,2%
Hrvatska	11,9%	8,3%
Makedonija	12,7%	7,7%

Grafik 2.15

Struktura obavezne rezerve, %

Struktura obavezne rezerve pokazuje da je na kraju marta tekuće godine 69,1% izdvojeno na računu obavezne rezerve u zemlji, 23,7% u vidu državnih zapisa, dok je 7,1% na računima CBCG u inostranstvu (grafik br. 2.15).

U 2012. godini nijedna banka nije koristila obaveznu rezervu za likvidnost i sve banke su imale izdvojen propisani nivo obavezne rezerve.

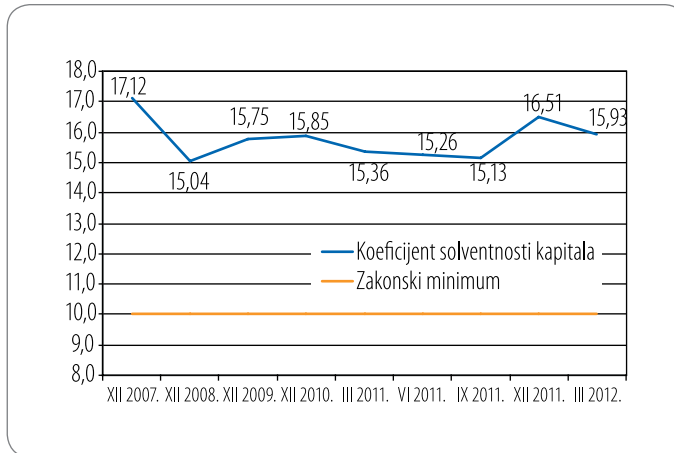

2.1.8. Kapital banaka

Ukupni kapital banaka na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosio je 303,5 miliona eura i u odnosu na kraj 2011. godine manji je za 0,6%, na šta je, prije svega, uticao gubitak pojedinih banaka. Pet banaka je zabilježilo godišnji rast kapitala, dok se kod šest banaka kapital smanjio.

Grafik 2.16

Koefficient solventnosti na agregatnom nivou, %

Koefficient solventnosti bankarskog sistema je bio iznad zakonom propisanog minimuma od 10% i iznosio je 15,93%.

I pored toga što je koefficient solventnosti iznad zakonom propisanog nivoa, najniži je u poređenju sa zemljama regiona (tabela br. 2.15).

Tabela 2.15

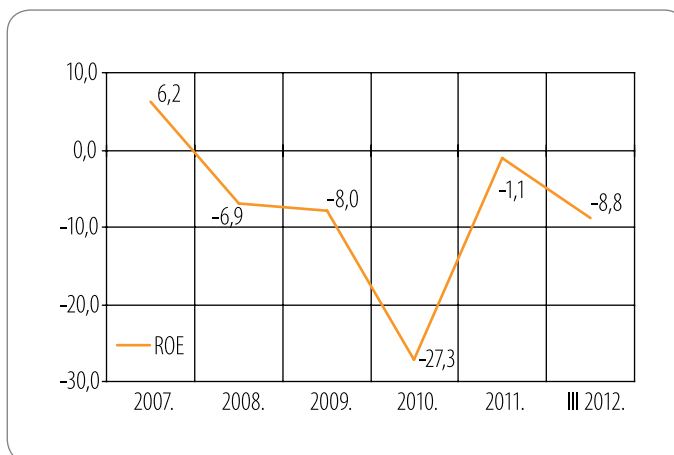
Koefficient solventnosti, %

Zemlja	Koefficient solventnosti
Hrvatska*	19,2
Srbija*	19,1
Makedonija	17,5
Crna Gora	15,9

* IV kvartal 2011. godine

Grafik 2.17

Kretanje ROE na agregatnom nivou, %

Povraćaj na prosječni kapital bankarskog sistema (ROE) je i na kraju prvog kvartala 2012. godine bio negativan (-8,8%). Međutim, ovaj pokazatelj je kod šest banaka u sistemu bio pozitivan.

Većina banaka je sprovela značajne dokapitalizacije tokom 2010. i 2011. godine. U prvom kvartalu 2012. godini jedna banka je izvršila dokapitalizaciju u iznosu od 12 miliona eura. I pored toga, crnogorske banke imaju niži nivo kapitalizovanosti, nego banke u regionu. Indeks kapitalizacije je i u odnosu na aktivu i u odnosu na kredite je najniži u regionu (tabela br. 2.16 i 2.17).

Tabela 2.16

Odnos ukupnog kapitala i aktive banaka, u %

Zemlja/Period	XII 2010.	XII 2011.	III 2012.
Crna Gora	10,6	10,9	11,0
Srbija	19,7	21,1	21,8
Hrvatska	13,9	13,7	14,1
Makedonija	16,1	16,7	16,9
BiH	11,9	14,2	14,6

Tabela 2.17

Odnos ukupnog kapitala i kredita, %

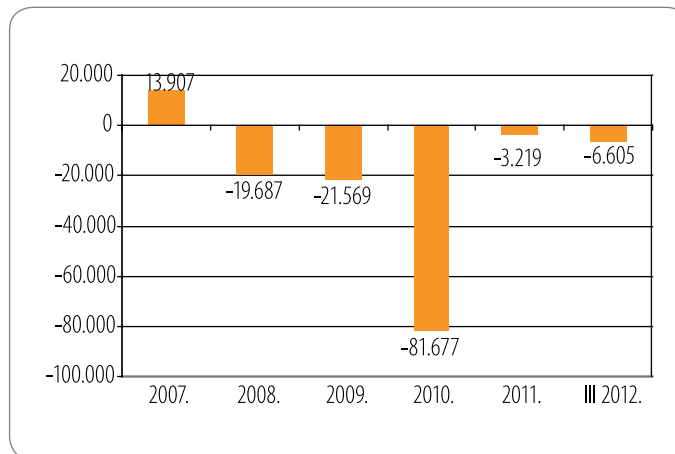
Zemlja/Period	XII 2010.	XII 2011.	III 2012.
Crna Gora	14,1	15,6	15,5
Srbija	29,6	30,8	
Hrvatska	20,3	19,9	20,3
Makedonija	28,5	29,4	29,7
BiH	17,3	20,2	20,3

U vlasničkoj strukturi kapitala banaka na kraju prvog kvartala 2012. godine država je imala učešće od svega 2,39%, domaći privatni kapital 14,54%, dok je dominirao kapital koji potiče iz inostranih izvora sa 83,07%.

Šest banaka je završilo prvi kvartal 2012. godinu sa dobitkom. Međutim, tri banke su ostvarile visok gubitak, što je uticalo na to da finansijski rezultat na agregatnom nivou bude negativan (6,6 miliona eura). (grafik br. 2.18.).

Grafik 2.18

Finansijski rezultat na agregatnom nivou, 000 eura

2.2. Kamatne stope

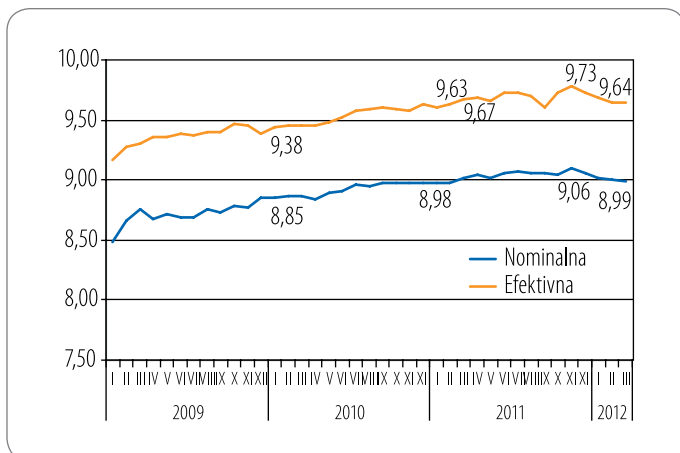
2.2.1. Aktivne kamatne stope

Na ukupno odobrene kredite

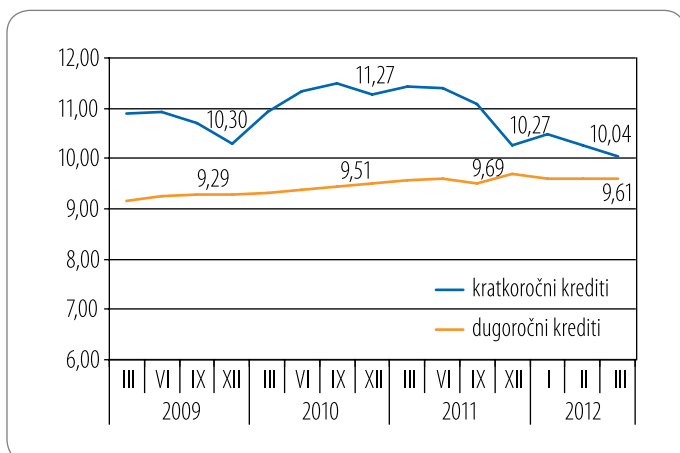
Iako je tokom 2012. godine ostvaren blagi pad aktivnih kamatnih stopa, one su i dalje visoke. Određene banke su i u 2012. godini ostvarile gubitke zbog rasta kašnjenja u izmirivanju obaveza klijenata usljed i dalje pri-

Grafik 2.19

Aktivne kamatne stope na nivou sistema, godišnji nivo, %

Grafik 2.20

APPEKS na kredite po ročnosti, godišnji nivo, %

sutne nelikvidnosti u ekonomiji. Samim tim, bilo je za očekivati da se percepcija tržišta promijeni-la, što se ispoljavalo i u dalje visokim kamatnim stopama na određene kategorije kredita.

Na kraju prvog kvartala 2012. godine, aktivne prosječne ponderisane kamatne stope (APPEKS) su iznosile 9,64%. U odnosu na kraj prethodne godine APPEKS su zabilježile pad od 0,09 p.p., a na godišnjem nivou za 0,03 p.p. (grafik br. 2.19).

Posmatrano po ročnosti (grafik br. 2.20), kamatne stope na kratkoročne kredite su na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosile 10,04% i bile su ispod nivoa na kraju 2011. godine za 0,23 p.p. Kamatne stope na dugoročne kredite su iznosile 9,61% i smanjene su za 0,08 p.p u odnosu na kraj 2011. godine. Na godišnjem nivou, kratkoročne kamatne stope su smanjene za 1,40 p.p., dok kamatne stope na dugoročne kredite bilježe povećanje od 0,05 p.p.

Na novoodobrene kredite

Shodno Odluci o kreditnom registru¹⁶ iz 2011. godine, kreditno-garantne institucije dužne su da dostavljaju Centralnoj banci podatke i informacije o vrstama kreditnih zaduženja¹⁷ pojedinih lica i to stanje ukupnih zaduženja i novoodobrena kreditna zaduženja.

Podaci i informacije o novoodobrenim kreditnim zaduženjima dostavljaju se Centralnoj banci naj-

kasnije narednog dana od dana zaključenja ugovora o novoodobrenom kreditnom zaduženju, počev od 1. novembra 2011. godine.

Prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa na novoodobrene kredite banaka na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosila je 9,17%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila 10,35%. Pri tome, na kredite odobrene fizičkim licima PPEKS iznosila je 11,86%, a na kredite odobrene pravnim licima 9,69%. Posmatrano po ročnosti, PPEKS na novoodobrene kratkoročne kredite iznosila je 9,51%, a na novoodobrene dugoročne kredite 11,07% (tabela br. 2.18).

¹⁶ "Sl. list Crne Gore", br. 27/11.

¹⁷ Kreditima, lizingu, kreditnim karticama, minusnim saldima na tekućim računima, garancijama, akreditivima i ostalim potraživanjima po kojima postoji izloženost riziku.

Tabela 2.18

Kamatne stope na novoodobrene kredite, kraj I kvartala 2012. godine, %

		kratkoročni	dugoročni	ukupni
Fizička lica	PPNKS	10,32	10,83	10,79
	PPEKS	12,98	11,75	11,86
Pravna lica	PPNKS	7,86	9,49	8,46
	PPEKS	9,32	10,32	9,69
Ukupni krediti	PPNKS	7,99	10,19	9,17
	PPEKS	9,51	11,07	10,35

Uočljiv je viši nivo kamatnih stopa na novoodobrene u odnosu kamatne stope na ukupne kredite i to za 0,71 p.p. na kraju I kvartala ove godine. Pored toga, evidentan je rast kamatnih stopa na novoodobrene kredite u periodu decembar 2011 – mart 2012 godine, tako da je PPEKS na novoodobrene kredite na kraju I kvartala bila viša za 0,71 p.p. u odnosu na kraj prethodne godine (tabela br. 2.19).

Tabela 2.19

Kamatne stope na novoodobrene kredite, %

		Fizička lica	Pravna lica	Ukupno		
		Ukupno	Ukupno	Do 1 godine	Preko 1 godine	Ukupno
Dec 2011	PPNS':	10.62	8.11	7.40	9.13	8.55
	PPES':	11.76	9.20	9.22	9.86	9.64
Jan 2012	PPNS:	10.90	9.46	9.57	10.31	9.96
	PPES:	12.12	11.20	11.95	11.14	11.52
Feb 2012	PPNS:	10.93	8.25	8.17	9.31	8.90
	PPES:	12.10	9.57	10.01	10.27	10.18
Mar 2012	PPNS:	10.79	8.46	7.99	10.19	9.17
	PPES:	11.86	9.69	9.51	11.07	10.35

Kamatne stope na novoodobrene kredite fizičkim licima značajno su više i od ukupnih prosječno ponderisanih stopa na novoodobrene kredite (1,51 p.p.), kao i od stopa na novoodobrene kredite pravnim licima (2,17 p.p.).

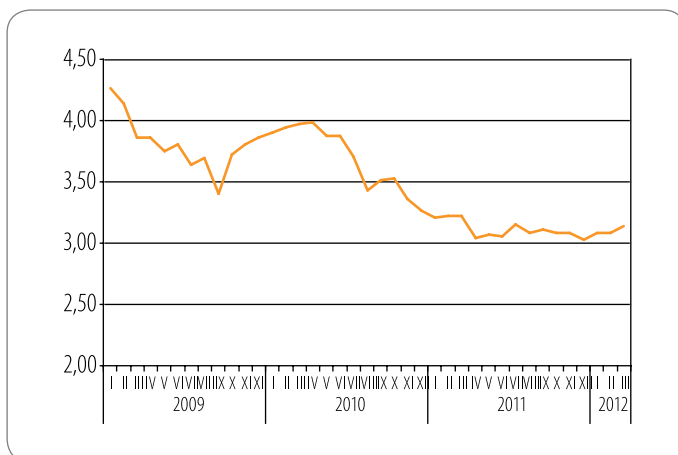
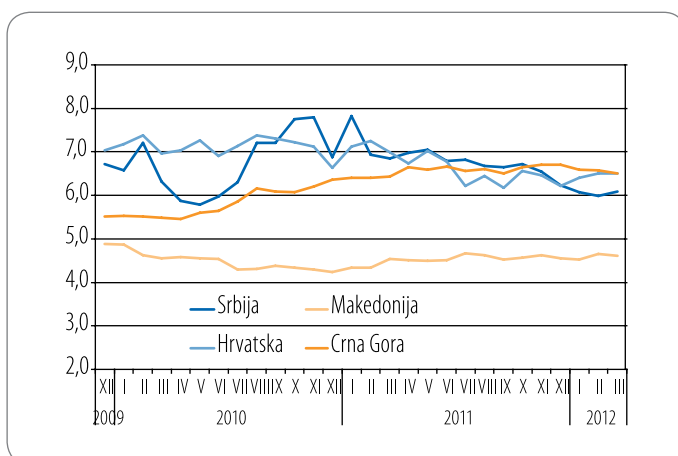
2.2.2. Pasivne kamatne stope

Na kraju prvog kvartala 2012. godine PPPEKS iznosila je 3,14%, što je za 0,11 procentnih poena više u odnosu na kraj 2011. godine, i za 0,10 p.p. u odnosu na isti period prethodne godine (grafik br. 2.21).

Posmatrano po ročnosti, na kraju prvog kvartala 2012. godine PPPEKS je iznosila 0,29% na depozite po viđenju, 4,41% na depozite ročnosti do tri mjeseca; 4,85% na depozite ročnosti od tri mjeseca do jedne godine; 5,36% na depozite ročnosti od jedne godine do tri godine; 4,00% na depozite ročnosti do pet godina; 3,53% na depozite ročnosti preko pet godina. Rast na godišnjem nivou je zabilježen kod depozita ročnosti do tri mjeseca (0,02 p.p.) i kod depozita ročnosti preko pet godina (0,11 p.p.), dok je pad zabilježen kod ostalih ka-

Grafik 2.21

PPPEKS, godišnji nivo, %

Grafik 2.22 Kamatni spred²⁰ zemalja regiona, kraj mjeseca, %

Do prve polovine 2011. godine kamatni spred banaka Crne Gore bio je niži od kamatnog spreda banaka Hrvatske i Srbije¹⁸, dok je u drugoj polovini 2011. godine kamatni spred u Crnoj Gori porastao usljed rasta aktivnih i pada pasivnih kamatnih stopa, zadržavajući najveći nivo i tokom 2012. godine. Kamatni spred banaka u Makedoniji je najniži u grupi posmatranih zemalja¹⁹ (grafik br. 2.22).

tegorija depozita: depozita po viđenju (0,19 p.p.), depozita od tri mjeseca do jedne godine (0,45 p.p.), depozita ročnosti od jedne do tri godine (0,18 p.p.) i depozita ročnosti do 5 godina (0,54 p.p.).

PPPEKS na depozite fizičkih lica iznosila je 3,43%, a PPPEKS na depozite pravnih lica 2,73%. PPPEKS na depozite fizičkih lica bilježi rast od 0,05 procentna poena u odnosu na kraj 2011. godine, dok PPPEKS na depozite pravnih lica bilježi rast od 0,17 p.p. za isti posmatrani period. Na godišnjem nivou, PPPEKS na depozite fizičkih lica bilježi pad od 0,25 p.p., dok PPPEKS na depozite pravnih lica bilježi rast od 0,01 p.p.

Na kraju prvog kvartala 2012. godine, razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa (kamatni spred) na ukupne kredite iznosila je 6,50 p.p., dok je na kraju prethodne godine iznosila 6,71 p.p. (6,44 p.p. na kraju marta 2011. godine). Kamatni spred je zbog pada boniteta klijenata, kako pravnih tako i fizičkih lica, i dalje na prilično visokom nivou.

Crna Gora bilježi najveći spred u poređenju sa zemljama iz okruženja.

¹⁸ Nova metodologija načina izračunavanja kamatnih stopa na kredite i depozite banaka stupila je na snagu 1. februara 2012. godine.

¹⁹ Kamatni spred banaka u Makedoniji je računat kao razlika između aktivnih i pasivnih kamatnih stopa na postojeća stanja ukupnih kredita i depozita.

²⁰ Razlika između efektivnih prosječno ponderisanih aktivnih i pasivnih kamatnih stopa, na ukupne kredite i depozite sistema. Posljednji raspoloživi podaci.

2.3. Mikrokreditne finansijske institucije

Bilansna suma mikrokreditnih finansijskih institucija (MFI) je na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosila 42,1 milion eura i smanjena je za 2,2 miliona eura ili 5,0% u odnosu na kraj 2011. godine. U odnosu na isti period prethodne godine ostvaren je pad od 9,0 miliona ili 17,5% (tabela br. 2.20).

Tabela 2.20

Bilansna suma MFI, stanje na kraju perioda, 000 eura

Opis/Period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Aktiva MFI	51.092	47.536	44.309	44.371	42.132

Koncentracija u sektoru MFI je jako izražena. Tako se na jednu MFI odnosi 48,8% ukupne aktive, 41,5% ukupnih kredita i 54,9% ukupnih pozajmica MFI.

U aktivi MFI na kraju prvog kvartala 2012. godine dominiraju bruto krediti (76,4%), a na strani pasive pozajmice (45,8%).

Ukupni krediti su na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosili 32,2 miliona eura ili 1,3 miliona (3,9%) manje nego na kraju 2011. godine. U odnosu na kraj prvog kvartala 2011. godine ukupni krediti su smanjeni za 7,3 miliona ili 18,5% (tabela br. 2.21). Rezervisanja za kreditne gubitke činila su 7,4% ukupnih kredita.

Tabela 2.21

Ukupni krediti MFI, stanje na kraju perioda, 000 eura

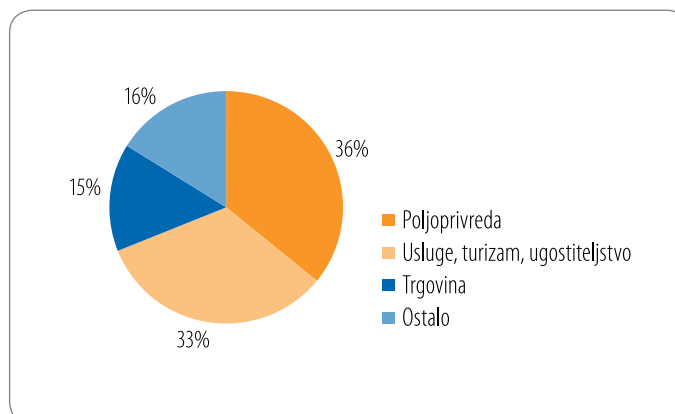
Opis/Period	2011.				2012.
	III	VI	IX	XII	III
Kreditni MFI	39.513	36.813	34.329	33.501	32.203

Grafik 2.23

Kreditni MFI po djelatnostima, I kvartal 2012. godine, %

Fizičkim licima je izdato 97,5% kredita. U strukturi kreditnog portfolija MFI po djelatnostima i dalje su dominirali krediti poljoprivredi (36,1%), a zajedno sa kreditima sektoru usluga, ugostiteljstva i turizma činili su 68,8% ukupnih kredita (grafik br. 2.23).

U ročnoj strukturi kredita, najviše je bilo dugoročnih kredita (87,0%).

Krediti koji kasne s naplatom su predstavljali 15,5% ukupnih kredita na kraju prvog kvartala 2012. godine, što je niže nego na nivou bankarskog sistema (26,92%).

Na ukupne obaveze²¹ MFI odnosilo se 53,8% pasive. Najveći izvor finansiranja MFI je bio preko pozajmica, od čega je 89,5% sredstava uzeto od nerezidenata.

Kapital MFI je na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosio 19,5 miliona eura, odnosno 46,2% ukupne pasive. Od iznosa ukupnog kapitala, 72,5% se odnosilo na kapital iz donacija, a 17,6% na neraspoređenu dobit, a 9,9% na emitovani kapital. Na agregatnom nivou, na kraju prvog kvartala 2012. godine, MFI su zabilježile dobitak od 0,4 miliona eura.

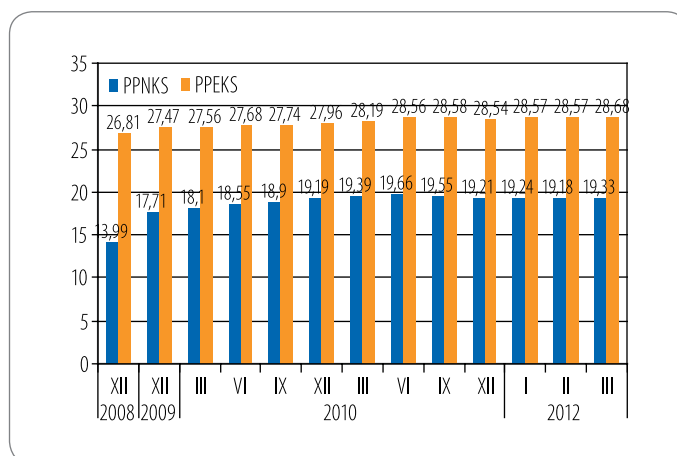
2.3.1. Kamatne stope MFI

Na ukupno odobrene kredite

Na kraju prvog kvartala 2012. godine, prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa (PPNKS) na ukupne kredite MFI je iznosila 19,33%, a prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa (PPEKS) 28,68%. PPNKS je, u odnosu na kraj 2011. godine, bila viša za 0,12 p.p., a PPEKS za 0,14 p.p. Na godišnjem nivou PPNKS na ukupne kredite MFI je smanjena za 0,06 p.p., dok je PPEKS povećana za 0,49 p.p. (grafik br. 2.24).

Grafik 2.24

PPNKS i PPEKS na ukupne kredite MFI, %

Na kraju prvog kvartala 2012. godine, PPEKS je na ukupne kratkoročne kredite iznosila 32,51%, dok je na dugoročne kredite iznosila 28,21%.

Na kredite odobrene pravnim licima, PPNKS je iznosila 18,38%, a PPEKS 27,49%. PPEKS na kratkoročne kredite pravnim licima je iznosila 28,10%, a na dugoročne 25,77%.

Na kredite odobrene fizičkim licima PPNKS je iznosila 19,36%, a PPEKS 28,71%. Na kratkoročne kredite PPEKS je iznosila 33,41%, a na dugoročne 28,22%.

Na novoodobrene kredite

Na kraju prvog kvartala 2012. godine, PPNKS na novoodobrene kredite MFI je iznosila 20,43%, a PPEKS 31,28%. Pri tome, na kredite odobrene fizičkim licima PPEKS iznosila je 31,36%, a na kredite odobrene pravnim licima 29,98%. Posmatrano po ročnosti, PPEKS na novoodobrene kratkoročne kredite iznosila je 32,29%, a na kredite odobrene sa ročnošću preko jedne godine 30,84% (tabela br. 2.22).

²¹ Obaveze po uzetim kreditima i pozajmicama, kondicioni grantovi, subordinisani dugovi i ostale obaveze.

Tabela 2.22

Kamatne stope MFI na novoodobrene kredite, kraj I kvartala 2012. godine, %

		kratkoročni	dugoročni	ukupni
Fizička lica	PPNKS	20,73	20,49	20,55
	PPEKS	32,91	30,82	31,36
Pravna lica	PPNKS	18,80	16,32	18,66
	PPEKS	29,75	33,93	29,98
Ukupni krediti	PPNKS	20,35	20,47	20,43
	PPEKS	32,29	30,84	31,28

Uočljiv je viši nivo kamatnih stopa na novoodobrene u odnosu kamatne stope na ukupne kredite MFI i to za 2,6 p.p. na kraju I kvartala ove godine. Pored toga, evidentan je rast kamatnih stopa na novoodobrene kredite MFI u periodu decembar 2011 – mart 2012 godine, tako da je PPEKS na novoodobrene kredite na kraju I kvartala bila viša za 1,9 p.p. u odnosu na kraj prethodne godine (tabela br. 2.23).

Tabela 2.23

Kamatne stope na novoodobrene kredite MFI, %

Godina	Mjesec		Privreda	Fizička lica	Ukupno		
			Ukupno	Ukupno	Do 1 godine	Preko 1 godine	Ukupno
2011	Dec	PPNS':	18.89	18.49	20.53	17.93	18.51
		PPES":	29.69	29.36	33.35	28.24	29.38
2012	Jan	PPNS:	18.96	20.72	21.24	20.37	20.61
		PPES:	32.07	31.30	33.53	30.54	31.35
	Feb	PPNS:	18.17	20.21	20.10	19.98	20.01
		PPES:	27.93	32.14	32.84	31.33	31.75
	Mar	PPNS:	18.66	20.55	20.35	20.47	20.43
		PPES:	29.98	31.36	32.29	30.84	31.28

Poređenje kamatnih stopa po kojima su banke i MFI odobravale kredite

Kamatne stope po kojima su banke i MFI odobravale kredite se značajno razlikuju. Naime, prosječna ponderisana nominalna kamatna stopa na ukupne kredite banaka je iznosila 8,99%, a efektivna 9,64%, dok su iste stope kod MFI iznosile 19,33%, odnosno 28,68%.

Banke su odobravale kratkoročne kredite po PPEKS 10,04%, a MFI 32,51%. PPEKS na dugoročne kredite je kod banaka iznosila 9,61%, a kod MFI 28,21% (tabela br. 2.24 i grafik br. 2.25).

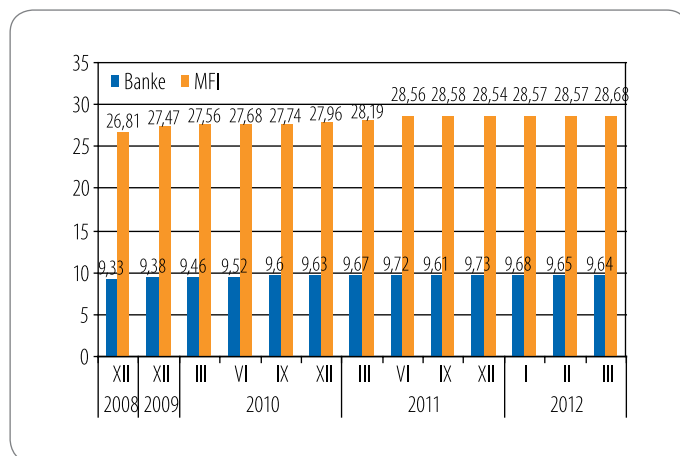
Tabela 2.24

Kamatne stope banaka i MFI na kraju I kvartala 2012. godine, %

		Kratkoročni		Dugoročni		Ukupni	
		Banke	MFI	Banke	MFI	Banke	MFI
Fizička lica	PPNKS	9,72	21,26	9,45	19,16	9,45	19,36
	PPEKS	11,42	33,41	10,15	28,22	10,16	28,71
Pravna lica	PPNKS	8,77	18,60	8,64	17,74	8,66	18,38
	PPEKS	9,93	28,10	9,16	25,77	9,27	27,49
Ukupni krediti	PPNKS	8,83	20,81	9,00	19,15	8,99	19,33
	PPEKS	10,04	32,51	9,61	28,21	9,64	28,68

Grafik 2.25

Kamatne stope banaka i MFI, %

Razlika u kamatnim stopama po kojima banke i MFI odobravaju kredite evidentna je i u slučaju novoodobrenih kredita. Tako su na kraju prvog kvartala, PPEKS MFI na novoodobrene kredite iznad nivoa odgovarajućih kamatnih stopa banaka za 20,93 p.p.

3 TRŽIŠTE NOVCA I KAPITALA

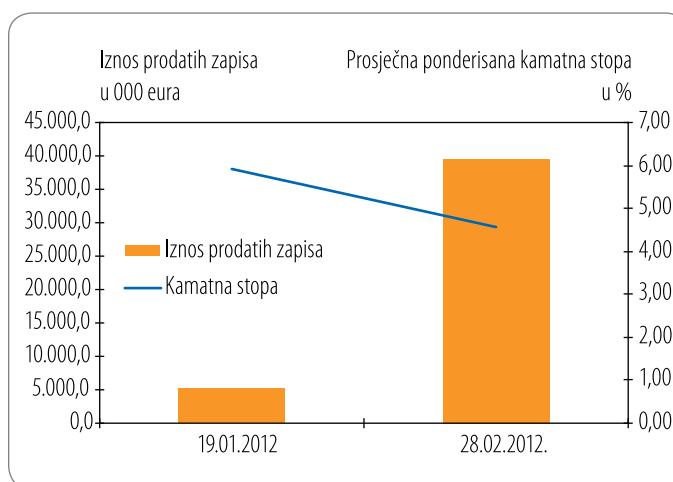
3.1. Tržište novca

U prvom kvartalu 2012. godine održane su dvije aukcije državnih zapisa sa rokom dospjeća od 182 dana. Ukupna vrijednost emitovanih državnih zapisa iznosila je 51 milion eura. Od ukupno emitovanih državnih zapisa prodato je 44,7 miliona eura ili 87,7%. Kupci državnih zapisa bile su crnogorske banke, a na jednoj aukciji kupac je bio i Fond za zaštitu depozita. Prosječna ponderisana kamatna stopa iznosila je 4,73%.

Ukupan dug države po osnovu prodatih državnih zapisa, na dan 31.03.2012. godine, iznosio je 65,3 miliona eura, uzimajući u obzir i nedospjele državne zapise emitovane u 2011. godini.

Grafik 3.1

Prodati državni zapisi i odgovarajuća kamatna stopa, prvi kvartal 2012. godine

Izvor : CBCG

3.2. Tržište kapitala

Početak 2012. godine obilježio je značajan pad prometa na Montenegroberzi. U januaru je zabilježen najmanji mjesečni promet od marta 2004. godine, da bi u februaru promet bio još manji.

U prvom kvartalu 2012. godine na Montenegroberzi ostvareno je svega 6,6 miliona eura prometa, što je za 37,1% manje u odnosu na isti period prethodne godine. Promet je bio niži i u odnosu na isti period ranijih godina (grafik br. 3.1.). Prosječni mjesečni promet iznosio je svega 2,2 miliona eura, što je ispod prosječnog mjesečnog prometa ostvarenog u 2011. godini (4,9 miliona eura). Pad prometa pratio je i pad broja transakcija, tako da je sklopljeno 60,4% manje poslova nego u istom periodu prethodne godine. U prvom kvartalu 2012. godine cjelokupan promet je ostvaren kroz sekundarnu trgovinu.

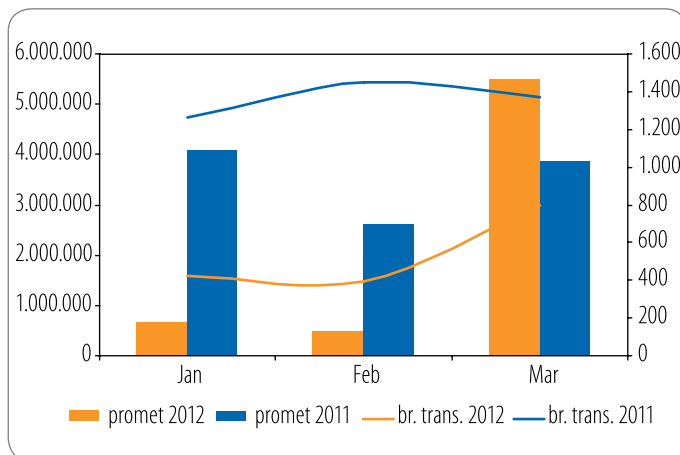
Tabela 3.1

Uporedni odnos prometa na berzi, %

Uporedni odnos prometa u I kvartalu	I-III 2012. I-III 2011.	I-III 2012. I-III 2010.	I-III 2012. I-III 2009.
	-37,1	-54,3	-75,5

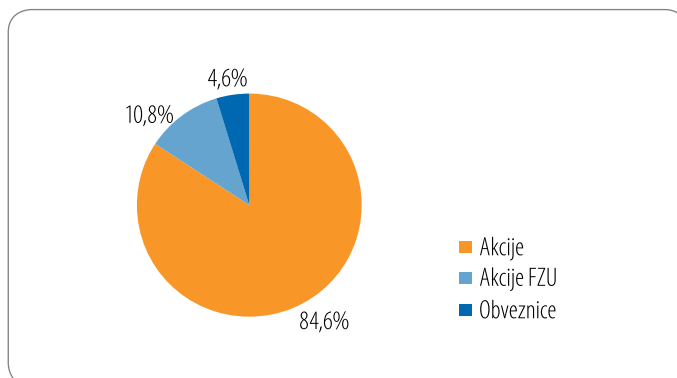
Izvor: Kalkulacije CBCG

Grafik 3.2
Promet na berzi

Izvor: Montenegroberza

Grafik 3.3
Struktura prometa na berzi, I kvartal 2012. godine

Izvor: Montenegroberza

Struktura prometa

U strukturi prometa ostvarenog u prvom kvartalu 2012. godine, najveće učešće su imale akcije kompanija (84,6%), zatim akcije fondova zajedničkog ulaganja (10,8%), dok se na promet raznim vrstama obveznica odnosilo 4,6% ukupno ostvarenog prometa.

Tabela 3.2
Ukupan promet i struktura prometa

Struktura prometa	I-III 2009.		I-III 2010.		I-III 2011.		I-III 2012.	
	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa	Apsolutni iznos	% ukupnog prometa
Akcije	21.880.164	80,6%	7.160.254	49,3%	9.079.095	85,9%	5.620.089	84,6%
Akcije FZU	830.654	3,1%	718.009	4,9%	779.627	7,4%	718.198	10,8%
Obveznice	4.450.354	16,4%	6.655.814	45,8%	710.428	6,7%	306.672	4,6%
Ukupno	27.161.172	100,0%	14.534.077	100,0%	10.569.150	100,0%	6.644.958	100,0%

Izvor: Montenegroberza

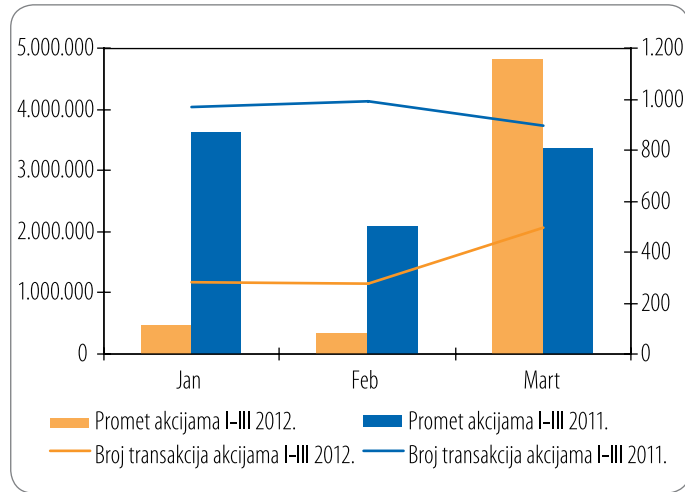
Grafik 3.4

Promet i broj sklopljenih poslova akcijama kompanija

Ukupan promet akcijama kompanija (5,6 milion eura) ostvaren je kroz 1.048 transakcija (64,8% ukupno realizovanih transakcija). Ostvareni promet akcijama kompanija bio je za 38,1% manji nego u prvom kvartalu prethodne godine, dok je broj realizovanih poslova bio manji za 1,8 hiljada transakcija.

Akcijama fondova zajedničkog ulaganja (FZU) prometovano je u prvom kvartalu 2011. godine 0,72 miliona eura kroz 384 transakciju. Ostvareni promet akcijama FZU bio je niži nego u prvom kvartalu 2011. godine za 7,9%, dok je broj sklopljenih poslova opao za 57%.

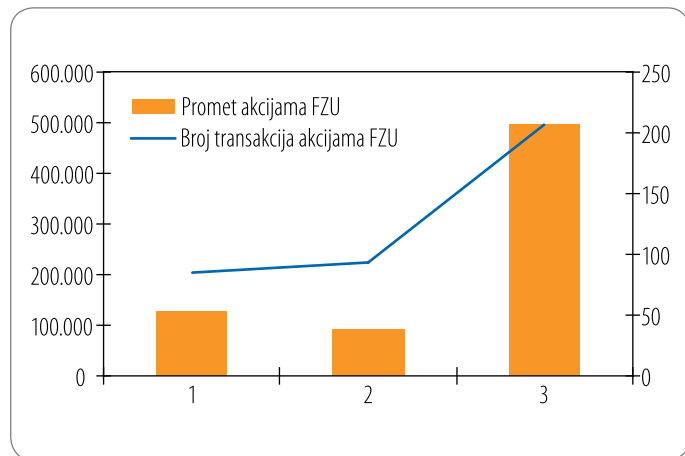
Od ukupnog prometa obveznicama (0,3 miliona eura), najveći dio se odnosio na obveznice stare devizne štednje (93,1%) dok se na obveznice restitucije odnosilo preostalih 6,9%. Prometa obveznicama korisnika penzijskog osiguranja, opština i obveznicama za sanaciju puteva u prvom kvartalu nije bilo.

Izvor: Montenegroberza

Grafik 3.5

Promet i broj transakcija akcijama fondova zajedničkog ulaganja

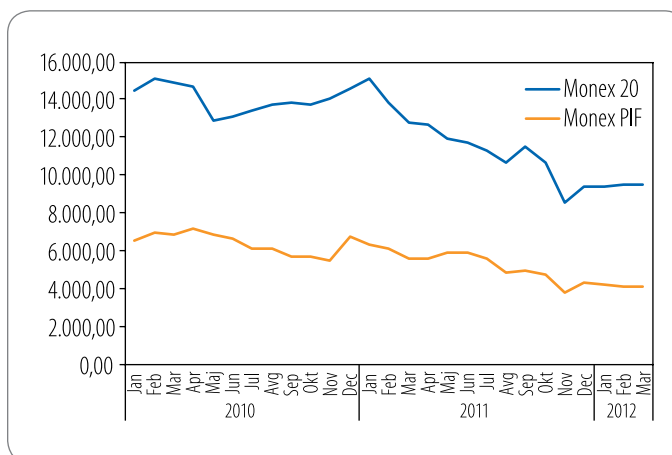
Izvor: Montenegroberza

Grafik 3.8

Kretanje indeksa na Montenegroberzi

U odnosu na kraj prvog kvartala 2011. godine, oba indeksa su zabilježila pad: Monex20 za 25,3% i MonexPIF za 27,8%.

U odnosu na njihove istorijski maksimalne vrijednosti (dostignute u 2007. godini), indeksi su na kraju marta 2012. godine bili niži: Monex20 – 5,1 puta, a Monex PIF – 12,5 puta niži.

Izvor: Montenegroberza

Tabela 3.3

Opšti podaci o indeksima

	MONEX 20		MONEX PIF	
Vrijednost na 31. Mart 2012.	9.527,15		4.051,34	
Apsolutna promjena indeksa u 2012. godini	202,25		-213,95	
Početna vrijednost indeksa	1000,00	Mart 2003.	1000,00	Mart 2003.
Maksimalna vrijednost tokom 2012. godine	9.807,33	23.03.2012.	4.272,97	12.02.2012.
Maksimalna istorijska vrijednost	48.617,88	07.05.2007.	50.780,54	17.08.2007
Minimalna istorijska vrijednost	918,57	14.04.2003	959,53	02.04.2003
Rast (pad) U 2012. godini	2,2%		-5,0%	

Izvor: Montenegroberza

Blok trgovine

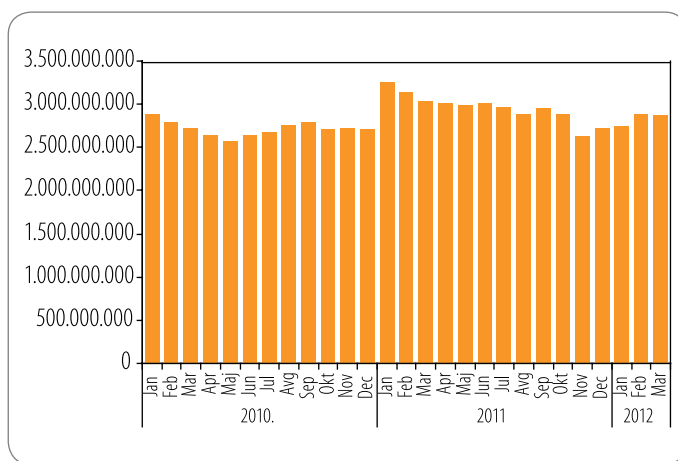
Tokom prvog kvartala 2012. godine na Montenegroberzi realizovano je četiri blok trgovine ukupne vrijednosti 4,5 miliona eura, što predstavlja 65,5% ukupnog prometa. Najveći promet odrađen blok transakcijama ostvaren je akcijama „Kombinata aluminijuma“ (91,6%).

Boks 3.1 – Zajednički rad berzi Jugoistočne Evrope

Zaključivanjem Ugovora o distribuciji podataka sa Bečkom berzom, Montenegroberza se priključila sistemu distribucije podataka sa devet berzi (Bečka berza i berze iz Budimpešte, Praga, Ljubljane, Bukurešta, Sarajeva, Banja Luke, Makedonije i Beograda). Takođe, pored pomenutih berzi, Bečka berza, posredstvom svog informativnog sistema, distribuira podatke i sa berzi energije u Beču i Pragu. Bečka berza danas posluje u okviru centralnoistočne grupe berzi CEESEG (čiji je ona većinski vlasnik), a koja uključuje, pored Bečke berze i berze iz Budimpešte, Praga i Ljubljane.

Krajem marta 2012. godine, predstavnici osam berzi iz Jugoistočne Evrope (Banjalučke, Beogradske, Ljubljanske, Podgoričke, Sarajevske, Skopske, Zagrebačke i Tiranske) potpisali su platformu za zajednički rad, u cilju harmonizacije i integracije tržišta kapitala. Povezivanje berzi na ovaj način značajno je za ekonomski razvoj u regionu.

Grafik 3.9
Kapitalizacija²²

Kapitalizacija

Ostvarena tržišna kapitalizacija na Montenegroberzi na kraju marta 2012. godine iznosila je 2,9 milijarde eura.

Likvidnost mjerena koeficijentom obrta sredstava na Montenegroberzi je u martu 2012. godine iznosila 0,001914.

Izvor: Montenegroberza i KHOV

Boks 3.2 - Regionalne berze, odabrani pokazatelji poslovanja

Promet na svim berzama u regionu, osim Sarajevske berze, je zabilježio pad u prvom kvartalu 2012. godine u odnosu na isti period prethodne godine (tabela br. 1). Najveći pad prometa zabilježile su Zagrebačka berza (49,1%) i Ljubljanska berza (48,3%).

Tabela 1

Promjene prometa i ostvarenih transakcija na regionalnim berzama

Naziv berze	Promet I-III 2012/I-III 2011	Broj transakcija I-III 2012/I-III 2011
Beogradska berza	-42,5	-91,3
Zagrebačka berza	-49,1	-19,4
Sarajevska berza	123,9	-46,6
Makedonska berza	-41,7	-36,7
Ljubljanska berza	-48,3	-47,9
Montenegroberza	-37,1	-60,4

Izvor: Izvještaji regionalnih berzi

²² Podatke za kapitalizaciju do decembra 2010. godine je dostavljala Komisija za hartije od vrijednosti, a kapitalizacija je predstavljala mjesečni prosjek kapitalizacije na obje crnogorske berze (Montenegroberza i Nex Montenegroberza).

U istom periodu, berzanski indeksi svih regionalnih berzi, osim Sarajevske, zabilježili su rast u odnosu na kraj 2011. godine, dok su u odnosu na isti period prethodne godine indeksi svih regionalnih berzi zabilježili pad (tabela br. 2).

Tabela 2

Promjene odabranih indeksa regionalnih berzi

Naziv berze	Naziv indeksa	% promjena	
		III 2012/XII 2011.	III 2012/III 2011.
Beogradska berza	BELEX15	6,6	-29,9
Zagrebačka berza	CROBEX	5,4	-19,9
Sarajevska berza	SASX-10	-3,6	-30,9
Makedonska berza	MBI10	2,6	-21,2
Ljubljanska berza	SBITOP	1,6	-28,0
Montenegroberza	MONEX20	2,2	-25,3

Izvor: Izvještaji regionalnih berzi

Tržišna kapitalizacija je, u odnosu na prvi kvartal 2011. godine, na svim regionalnim berzama bilježila pad.

Tabela 3

Poređenja tržišnih kapitalizacija regionalnih berzi

Naziv berze	III 2012/XII 2011.	III 2012/III 2011.
Beogradska berza	4,2	-12,3
Zagrebačka berza	1,6	-9,5
Sarajevska berza	-8,1	-48,6
Makedonska berza	-0,9	-12,7
Ljubljanska berza	-4,9	-18,4
Montenegroberza	4,8	-5,4

Izvor: Sajtovi regionalnih berzi

4 FISKALNI SEKTOR

Prvi kvartal 2012. godine obilježio je niz nepovoljnih eksternih i internih okolnosti. Međunarodno okruženje negativno je uticalo na ekonomiju Crne Gore, a loši vremenski uslovi, koji su krajem januara i početkom februara pogodili Crnu Goru, usloveli su značajno smanjenje privredne djelatnosti i posljedično budžetskih prihoda. Uz to, aktiviran je dio garancija za kredite „Kombinata aluminijuma”, u iznosu od ²³ miliona eura, što je zahtijevalo obezbjeđenje dodatnog finansiranja.

4.1. Javne finansije Crne Gore²³

Prema procjeni Ministarstva finansija, u prvom kvartalu 2012. godine izvorni prihodi²⁴ iznosili su 213,1 milion eura, odnosno 6,3% procijenjenog BDP-a za 2012. godinu²⁵. U poređenju sa istim periodom 2011. godine, javni prihodi su bili niži za 12,5%, a u odnosu na plan za 8,4%.

U strukturi javnih prihoda dominantni su prihodi od poreza (61,3%), kao i prihodi od doprinosa (29%), dok se na sve ostale prihode odnosi 9,7% javnih prihoda.

Javna potrošnja u prvom kvartalu 2012. godine iznosila je 250,8 miliona eura, odnosno 7,4% procijenjenog BDP-a. U poređenju sa istim periodom 2011. godine javna potrošnja je ostvarena na nižem nivou za 8,2%. Pri tome, smanjenje bilježe i tekući i kapitalni izdaci. Smanjenju izdataka u prvom kvartalu ove godine doprinijelo je uvođenje posebnog režima rada tokom dvonedjeljnog vanrednog stanja u državi, kao i primjena strožijih mjera štednje koje sprovodi Ministarstvo finansija. Izdaci su po svim osnovama bili niži, osim u slučaju subvencija, koje su bile za 7,3 miliona eura više u odnosu na prošlogodišnje i odnosile su se na saniranje posljedica vanrednih okolnosti. Nedostajuća sredstva bilježe rast i na kraju prvog kvartala iznosila su 81,8 miliona eura. U prvom kvartalu država se zadužila u iznosu od 59,8 miliona eura, preko inostranih izvora finansiranja, odnosno 20,4 miliona eura preko domaćih.

Tekuća javna potrošnja²⁶ iznosila je 238,8 miliona eura ili 7% BDP-a i niža je u odnosu na isti period 2011. godine za 7,3%.

Posmatrano po ekonomskoj klasifikaciji, najveću stavku izdataka predstavljaju transferi za socijalnu zaštitu (113,4 miliona eura ili 3,3% BDP-a, dominantno zbog izdataka za penzije) i bruto zarade (61,7 miliona eura ili 1,8% BDP-a), dok je kapitalni budžet iznosio 11,9 miliona eura ili 0,4% BDP-a.

²³ Strukturu javnih finansija Crne Gore čini budžet Crne Gore sa državnim fondovima (Fond penzijskog i invalidskog osiguranja, Fond zdravstvenog osiguranja, Fond za obeštećenje, Zavod za zapošljavanje i Fond rada) i budžeti lokalne samouprave (Prijestonica Cetinje, Glavni grad Podgorica i 19 opština).

²⁴ Ukupni javni prihodi obuhvataju prihode budžeta, državnih fondova i lokalne samouprave.

²⁵ Izvor: Ministarstvo finansija; procijenjeni BDP za 2012. godinu iznosi 3.405 miliona eura.

²⁶ Javna potrošnja umanjena za ukupne kapitalne izdatke.

Prihodi po osnovu poreza iznosili su 119,4 miliona eura i ostvarili su pad od 21,1% u odnosu na plan, odnosno 14,3% u odnosu na isti period 2011. godine. Do niže naplate poreza došlo je zbog znatnog odstupanja u naplati akciza, PDV-a i carina, nastalih, prvenstveno, usljed izražene nelikvidnosti i problema u industrijskom sektoru, kao i vanrednog stanja koje je u februaru paralisalo crnogorsku ekonomiju.

Naplata poreza na dobit pravnih lica veća je u odnosu na planiranu za 17,2%, a u odnosu na uporedni period 2011. godine za 12,3%, dok su prihodi po osnovu poreza na promet nepokretnosti povećani za 29,6% u odnosu na prošlogodišnje.

Prihodi po osnovu doprinosa iznosili su 61,8 miliona eura i manji su za 5,9% u odnosu na plan za prvi kvartal 2012. godine, dok u odnosu na isti period prethodne godine bilježe smanjenje od 8%. Do niže naplate doprinosa došlo je najviše zbog zakašnjele naplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Tabela 4.1

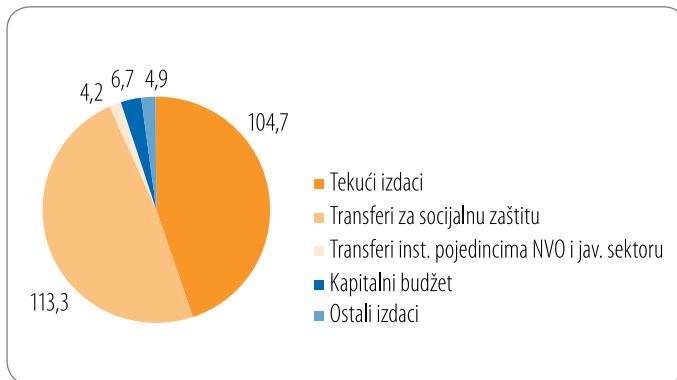
Prihodi budžeta CG i državnih fondova, I-III 2012. godine

Vrsta primitka	Plan jan- mart 2012.	Ostvareno jan-mart 2012.	Učešće u prihodima jan-mart 2012.	Učešće u BDP	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno jan-mart 2011.	Ostvareno u odnosu na jan-mart 2011.
	u mil.eura	u mil.eura	%	%	%	u mil.eura	%
P O R E Z I	151,41	119,42	61,98	3,51	78,87	139,41	85,66
Porez na dohodak fizičkih lica	17,1	14,26	7,40	0,42	83,39	16,05	88,85
Porez na dobit pravnih lica	4,6	5,39	2,80	0,16	117,17	4,80	112,29
Porez na promet nepokretnosti	0,38	0,35	0,18	0,01	92,11	0,27	129,63
Porez na dodatu vrijednost	86,02	66,28	34,40	1,95	77,05	79,71	83,15
Akcize	32,08	24,73	12,84	0,73	77,09	28,63	86,38
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	10,54	7,61	3,95	0,22	72,20	9,05	84,09
Ostali republički porezi	0,69	0,80	0,42	0,02	115,94	0,90	88,89
Doprinosi	65,61	61,76	32,06	1,81	94,13	67,17	91,95
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	39,8	1,74	0,90	0,05	4,37	41,40	4,20
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	23,35	36,57	18,98	1,07	156,62	22,66	161,39
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	1,93	21,52	11,17	0,63	1.115,03	1,96	1097,96
Ostali doprinosi	0,53	1,93	1,00	0,06	364,15	1,15	167,83
T A K S E	5,12	2,61	1,35	0,08	50,98	3,43	76,09
N A K N A D E	2,83	2,37	1,23	0,07	83,75	4,08	58,09
OSTALI PRIHODI	6,98	5,37	2,79	0,16	76,93	4,02	133,58
Primici od otplate kredita	0,85	1,13	0,59	0,03	132,94	0,67	168,66
IZVORNI PRIHODI	232,80	192,66	71,28	5,66	82,76	218,78	88,06
Prihodi od privatizacije	2,50	0,39	0,14	0,01	15,60	1,15	33,91
Donacije	2,50	0,99	0,37	0,03	39,60	0,93	106,45
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora	72,95	59,82	22,13	1,76	82,00	0,48	12462,5
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	4,11	16,44	6,08	0,48	400,00	8,00	205,5
UKUPNI PRIMICI BUDŽETA CG I FONDOVA	314,86	270,30	100,00	7,94	85,85	229,34	117,86

Izvor: Ministarstvo finansija

Grafik 4.3

Budžetska potrošnja u prvom kvartalu 2012. godine, 000 000 eura

Izvor: Ministarstvo finansija

Ukupni izdaci budžeta u prvom kvartalu 2012. godine iznosili su 269,6 miliona eura ili 7,9% procijenjenog BDP-a. U poređenju sa istim periodom 2011. godine, budžetska potrošnja bila je manja za 1,8%, a u odnosu na planiranu za 19,3% (tabela br. 4.2).

Konsolidovani izdaci budžeta²⁸ iznosili su 233,7 miliona eura, što čini 6,7% procijenjenog BDP-a. Ostvareni izdaci su u odnosu na plan za prvi kvartal tekuće godine bili su niži za 25,2%.

Tekuća budžetska potrošnja iznosila je 227,1 milion eura ili 6,7% BDP-a, dok je kapitalni budžet iznosio 6,7 miliona eura ili 0,2% BDP-a.

Tekući izdaci u posmatranom periodu iznosili su 104,7 miliona eura i bili su niži od planiranih za 35,8%. Gotovo svi rashodi, izuzev izdataka za subvencije, bili su ispod planiranih, što je rezultat povećane štednje budžetskih potrošačkih jedinica, ali i nerealizovanih aktivnosti zbog vanrednih okolnosti. Zbog tih okolnosti i subvencije su bile veće za 75,2% u odnosu na planirane i iznosile su 10,8 miliona eura.

Takođe, značajno pojedinačno povećanje rashoda u odnosu na prethodnu godinu, od 17%, ostvareno je u okviru stavke rashodi za materijal i usluge. Naime, došlo je do izmjene politike u koncipiranju budžeta, pri čemu su potrošačke jedinice, čiji su se izdaci ranije evidentirali u okviru stavke transferi javnim institucijama (gdje se, istovremeno, bilježi značajno smanjenje), sada u obavezi da detaljno programiraju svoje budžetske rashode po utvrđenim stavkama.

Ako posmatramo strukturu budžetske potrošnje (tabela br. 4.2), oko 25,2% ukupnih budžetskih izdataka za prvi kvartal 2012. godine odnosi se na bruto zarade, a čak 48,5% na socijalnu zaštitu, dok rashodi za materijale i usluge čine 9,1% budžetske potrošnje. Kapitalni budžet čini svega 2,8% potrošnje, što sve skupa ukazuje na nepovoljnu i zabrinjavajuću strukturu dosadašnje budžetske potrošnje.

Na ukupne izdatke budžeta uticala je i veća otplate duga od planirane za 49,3%, i iznosila je 31,1 milion eura, što, istovremeno, predstavlja povećanje od 14,3 miliona eura u odnosu na uporedni prošlogodišnji period.

U prvom kvartalu 2012. godine budžet Crne Gore je ostvario deficit²⁹ od 41,1 milion eura ili 1,2% BDP-a.

²⁸ Ukupni izdaci umanjeni za otplatu dugova.

²⁹ (Metodologija obračuna suficita/deficita »SI.list RCG«, 53//09).

Tabela 4.2

Izdaci budžeta CG i državnih fondova, I-III 2012. god.

O P I S	Plan jan- mart 2012.	Ostvareno jan-mart 2012.	Učešće u izdacima	Učešće u BDP	Ostvareno u odnosu na plan	Ostvareno jan-mart 2011.	Ostvarenja u odnosu na jan-mart 2011.
	u mil.eura	u mil.eura	%	%	%	u mil.eura	%
Tekući izdaci	163,19	104,7	44,80	3,07	64,16	111,23	94,13
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	94,34	58,98	25,24	1,73	62,52	73,18	80,60
Ostala lična primanja	2,74	1,54	0,66	0,05	56,20	3,35	45,97
Rashodi za materijal i usluge	35,97	21,18	9,06	0,62	58,88	18,11	116,95
Tekuće održavanje	5,81	1,77	0,76	0,05	30,46	3,62	48,90
Kamate	14,38	7,95	3,40	0,23	55,29	6,78	117,26
Renta	1,95	1,11	0,47	0,03	56,92	1,64	67,68
Subvencije	6,18	10,83	4,63	0,32	175,24	3,51	308,55
Ostali izdaci	1,82	1,34	0,57	0,04	73,63	1,04	128,85
Transferi za socijalnu zaštitu	120,58	113,26	48,46	3,33	93,93	110,30	102,68
Transferi instucijama, pojedincima, NVO i javnom sektoru	8,00	4,24	1,81	0,12	53,00	18,09	23,44
Kapitalni budžet	17,81	6,66	2,85	0,20	37,39	9,14	72,87
Pozajmice i krediti	0,64	0,45	0,19	0,01	70,31	1,03	43,69
Rezerve	2,14	4,41	1,89	0,13	206,07	2,67	165,17
KONSOLIDOVANI IZDACI	312,36	233,72	86,68	6,86	74,82	252,46	92,58
Otplata dugova rezidentima	4,60	13,74	5,10	0,40	298,70	4,47	307,38
Otplata dugova iz prethodnog perioda	0,91	4,80	1,78	0,14	527,47	5,37	89,39
Otplata dugova nerezidentima	16,25	17,39	6,45	0,51	107,02	12,35	140,81
UKUPNI IZDACI	334,12	269,65	100,00	7,92	80,70	274,65	98,18

Izvor: Ministarstvo finansija

Boks 4.1 – Stope PDV-a u zemljama EU

Prema podacima Evropskog statističkog zavoda Eurostata, prosječna opšta stopa PDV-a prije 12 godina iznosila je 19,2% u EU, a danas je 21%, što je blago povećanje u odnosu na prošlogodišnjih 20,7%. Porez na dodatu vrijednost (PDV) povećan je u periodu krize u 18 članica EU. Stope PDV-a u EU bilježile su visoki rast od 2008. godini. U 2012. godini opšte stope PDV-a kreću se od 15% u Luksemburgu i 17% na Kipru do 25% u Danskoj i Švedskoj i 27% u Mađarskoj

Tabela 1
Stope PDV-a u zemljama EU

Zemlje EU	Datumi izmjena		Izmjene stopa PDV-a
Češka	1. Jan. 2010.		sa 19% na 20%
Grčka	15. Mar. 2010.	1. Jul 2010.	sa 19% na 21% pa na 23%
Španija	1. Jul 2010.		sa 16% na 18%
Irska	1. Jan. 2012.		sa 21% na 23%
Italija	17. Sept. 2011.		sa 20% na 21%
Letonija	1. Jan. 2011.		sa 21% na 22%
Mađarska	1. Jan. 2012.		sa 25% na 27%
Poljska	1. Jan. 2011.		sa 22% na 23%
Portugal	1. Jul 2010.	1. Jan. 2011	sa 20% na 21% pa na 23%
Rumunija	1. Jul 2010.		sa 19% na 24%
Slovačka	1. Jan. 2011.		sa 19% na 20%
Finska	1. Jul 2010.		sa 22% na 23%
Velika Britanija	1. Jan. 2010.	4. Jan. 2011	sa 15% na 17,5% pa na 20%

Izvor: European Commission „VAT Rates applied in the Member States of the European Union“, January 2012

4.3. Lokalna samouprava

Kvartalne izvještaje o planiranim i ostvarenim prihodima, planiranim i izvršenim rashodima i budžetskom zaduženju, shodno Zakonu o finansiranju lokalne samouprave, opštine su obavezne da dostavljaju Ministarstvu finansija, najkasnije u roku od 30 dana od dana isteka kvartala. S obzirom na to da opštine nijesu dostavile izvještaje za prvi kvartal 2012. godine, Ministarstvo finansija je na osnovu izvještaja o izvršenju opštinskih budžeta za 2011. godinu i plana budžeta opština za 2012. godinu izvršilo procjenu ostvarenja prihoda i izvršenja rashoda za prvi kvartal 2012. godine.

Procijenjeni izdaci lokalne samouprave za prvi kvartal 2012. godine iznose 17,1 milion eura ili 0,5% BDP-a, što je manje u odnosu na ostvarenje u istom periodu 2011. godine za 17,5%.

Potrošnja je finansirana iz poreza u iznosu od 11,3 miliona eura, taksi 0,8 miliona eura, naknada 6,1 milion eura i ostalih tekućih prihoda u iznosu od 2,2 miliona eura. Ukupni izvorni prihodi lokalne samouprave za prvi kvartal 2012. godine procijenjeni su u iznosu od 20,5 miliona eura ili 0,6% BDP-a, što je manje u odnosu na ostvarenje u istom periodu 2011. godine za 17,3%.

Suficit lokalne samouprave za prvi kvartal 2012. godine procijenjen je u iznosu od 3,4 miliona eura ili 0,1% BDP-a (tabela br. 4.3).

Tabela 4.3

Izvorni prihodi i izdaci lokalne samouprave, I-III 2012. godine

Vrsta primitka	Ostvareno jan- mart 2012.god.	Učešće u BDP	Ostvareno jan- mart 2011.	Ostvareno u odnosu na jan- mart 2011.
	u mil.eura	%	u mil.eura	%
IZVORNI PRIHODI	20,49	0,60	24,77	82,72
Porezi	11,31	0,33	14,51	77,95
Takse	0,85	0,02	1,03	82,52
Naknade	6,15	0,18	6,75	91,11
Ostali prihodi	2,18	0,06	2,48	87,90
IZDACI	17,15	0,50	20,79	82,49
TEKUĆA POTROŠNJA	11,87	0,35	14,65	81,02
Tekući izdaci	7,27	0,21	9,32	78,00
Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	2,68	0,08	3,58	74,86
Ostala lična primanja	1,74	0,05	2,33	74,68
Rashodi za materijal i usluge	1,47	0,04	1,84	79,89
Tekuće održavanje	0,43	0,01	0,50	86,00
Kamate	0,36	0,01	0,42	85,71
Renta	0,02	0,00	0,02	100,00
Subvencije	0,21	0,01	0,21	100,00
Ostali izdaci	0,36	0,01	0,42	85,71
Transferi za socijalnu zaštitu	0,10	0,00	0,11	90,91
Transferi inst. pojedincima NVO i javnom sektoru	3,53	0,10	4,11	85,89
Kapitalni izdaci	5,28	0,16	6,14	85,99
Pozajmice i krediti	0,51	0,01	0,61	83,61
Rezerve	0,46	0,01	0,50	92,00
DEFICIT/SUFICIT	3,45	0,10	4,14	83,33
Transferi iz Budžeta CG	0,12	0,00	0,16	75,00
Prihodi od privatizacije	2,00	0,06	1,58	126,58
Donacije	0,80	0,02	0,91	87,91
Korišćenje depozita lokalne samouprave	-2,00	-0,06	0,09	
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	4,00	0,12	5,09	78,59
Otplata dugova	8,25	0,24	11,81	69,86

Izvor: Ministarstvo finansija

4.4. Državni fondovi

Prema podacima Fonda penzijskog i invalidskog osiguranja Crne Gore³⁰, u prvom kvartalu 2012. godine ostvareni su ukupni primici u iznosu od 91 milion eura, što je za 2,4% više nego u istom periodu 2011. godine. Učešće doprinosa, kao osnovnog izvora finansiranja Fonda PIO, u ukupnim prihodima iznosilo je 43%. Ova kategorija prihoda bila je za 5,6% manja u odnosu na prvi kvartal 2011. godine. Istovremeno, transferi iz budžeta, koji čine 56,1% ukupnih primitaka, povećani su za 8,9% u odnosu na uporedni period prethodne godine.

³⁰ Izvor: Republički fond PIO (preliminarni podaci)

Ukupni izdaci Fonda PIO iznosili su 91 milion eura, što je za 2,4% više nego u istom periodu 2011. godine, a 4,7% niže u odnosu na planirani nivo. Najznačajniju rashodnu stavku predstavljaju izdaci za penzije, koji su iznosili 99,2% ukupnih izdataka, dok se 0,8% izdataka odnosilo na administrativne troškove. Izdaci po osnovu penzija su povećani za 2,4% u odnosu na prvi kvartal 2011. godine.

Poredeći ostvarene prihode i izdatke, Fond je imao uravnotežen budžet.

Prema podacima **Fonda za zdravstveno osiguranje Crne Gore**, u prvom kvartalu 2012. godine ostvareni su ukupni primici u iznosu od 21,1 milion eura, što je za 32% manje nego u istom periodu 2011. godine.

Ukupni izdaci Fonda za zdravstveno osiguranje iznosili su 21,1 miliona eura, tako da je Fond u prvom kvartalu ove godine imao uravnotežen budžet. Najveće učešće u ukupnim izdacima odnosilo se na izdatke po osnovu redovne djelatnosti (transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru u iznosu od 17,8 miliona eura i transferi za socijalnu zaštitu, 2,7 miliona eura), dok je ostatak sredstava utrošen za rad Fonda.

Prema podacima **Zavoda za zapošljavanje Crne Gore**, u prvom kvartalu 2012. godine ostvareni su ukupni primici u iznosu od 6,6 miliona eura, što je u odnosu na plan više za 14,3%. U odnosu na isti period 2011. godine ukupni primici su bili veći za 2,9%.

Izdaci Zavoda iznosili su 3,5 miliona eura i bili su manji za 38,6% u odnosu na isti period 2011. godine, a 40% manji od plana. U ukupnim izdacima 18,8% odnosilo se na tekuće izdatke, dok je po osnovu transfera za socijalnu zaštitu izdvojeno 59,4%, za transfere pojedincima, institucijama i javnom sektoru 19,6%, a za kapitalne izdatke, pozajmice i odobrene kredite 2,2%.

Poredeći ostvarene primitke i izdatke u prvom kvartalu 2012. godine, Zavod je poslovao sa suficitom u iznosu od 3,1 milion eura. Neizmirene obaveze Zavoda na kraju prvog kvartala iznosile su 4,5 miliona eura.

Prema podacima **Investiciono-razvojni fond Crne Gore**, u prvom kvartalu 2012. godine ostvareni su ukupni primici u iznosu od 0,6 miliona eura, što je u odnosu na isti period 2011. godine manje za 41,3%. Ukupni izdaci Fonda iznosili su 0,4 miliona eura i bili su viši u odnosu na isti period 2011. godine skoro dva puta.

Neizmirene obaveze Fonda, na dan 31.03.2012. godine, iznosile su 0,7 miliona eura.

Poredeći ostvarene primitke i izdatke u prvom kvartalu 2012. godine, Fond je poslovao sa suficitom u iznosu od 0,2 miliona eura.

Fond rada, kao klasični budžetski korisnik koji se finansira iz opštih i namjenskih prihoda, u prvom kvartalu 2012. godine ostvario je prihode u iznosu od 1,4 miliona eura, koliko su iznosili i ukupni izdaci, što je neznatno manje u odnosu na plan. Najznačajniju rashodnu stavku predstavljaju izdaci koji se odnose na transfere za socijalnu zaštitu, to jest sredstva za tehnološke viškove (1,38 miliona eura).

Neizmirene obaveze Fonda na dan 31.03.2012. godine iznosile su 2,1 milion eura.

Fond za obeštećenje je u prvom kvartalu 2012. godine ostvario ukupne primitke u iznosu od 22,8 hiljada eura, što je bilo za 9,4% više u odnosu na isti period 2011. godine.

Ukupni izdaci Fonda iznosili su 20,6 hiljada eura i bili su manji u odnosu na isti period 2011. godine za 1,5%.

Neizmirene obaveze Fonda, na dan 31.03.2012. godine, iznosile su 2,3 hiljade eura.

Box 4.2 - Mjere kriznog prilagođavanja u Srbiji, Hrvatskoj i Mađarskoj

Kao odgovor na globalnu krizu, većina zemalja je počev od 2009. godine preduzela brojne mjere u cilju jačanja fiskalne pozicije uz istovremeno očuvanje domaće agregatne tražnje i ekonomskog rasta.

U **Srbiji** je usvojen paket mjera za sprječavanje i ublažavanje efekata svjetske krize.

- Krajem marta 2009. potpisan je stend bay aranžman od 2,9 milijardi eura.
- Potpisan je Bečki sporazum.
- Povećan je nivo osiguranih depozita sa 3.000 na 50.000 eura za građane, preduzetnike i mala i srednja preduzeća, čime je obezbijedena stabilnost štednih uloga i spriječeno dalje povlačenje uloga iz banaka.
- Suspendovan je porez na prihod od kamata po osnovu devizne štednje u poslovnim bankama, od 20%, tokom 2009. godine u cilju podsticanja štednje i kako bi se obezbijedio novac za kreditiranje privrede.
- Realizovana je reforma javnih finansija – usvojeno 97 zakona.
- Smanjena je referentna kamatna stopa (sa 17,5% krajem 2009. na 9,5% u maju 2012).
- Reforma penzionog sistema- promijenjeni su uslovi za starosnu penziju i donijeta je odluka o povećanju granice za ostvarivanja prava na starosnu penziju (svake godine za 4 mjeseca sve do 2023. godine).

Hrvatska je od marta 2012. godine povećala stopu PDV-a sa 23% na 25%, dok je smanjila za dva posto stopu doprinosa. Stopa poreza na dohodak fizičkih lica zavisno od iznosa mjesečnog dohotka, iznosi 12%, 25% i 40%.

Od marta 2012. godine Hrvatska sa PDV-om od 25% zauzima drugo mesto u Evropi i to mjesto dijeli sa skandinavskim zemljama. Od 1. januara 2013. godine, Vlada će sniziti i stopu PDV-a na 10% u ugostiteljskim objektima na bezalkoholna pića, pivo i vino. Od 1. marta 2012. godine počela je i primjena Zakona o porezu na profit kojim se oporezuju dividende u iznosu većem od 12.000 kuna (1.585 evra) i Zakon o porezu na dohodak kojim se neoporezivi dio plate povećava na 2.200 kuna (290 evra), a penzije na 3.400 kuna (449 evra).

Porez na imovinu u Hrvatskoj samo uključuje porez na putnička motorna vozila, porez na plovila, te porez na kuće za odmor. Stoga, hrvatska Vlada namjerava pokrenuti raspravu o prijedlogu zakona o porezu na imovinu.

U **Mađarskoj** su preduzete mjere koje su ostvarile značajne budžetske uštede. Reforma penzionog sistema izvršena je u nekoliko koraka:

- Ukidanje 13. penzije.
- Promjena metoda indeksiranja penzija (napušten je tzv. švajcarski model indeksiranja penzija i prešlo se na model indeksiranja prema inflaciji).
- Zamrzavanje minimalnih penzija.
- Odlaganje usklađivanja penzija iz 2009. godine za 2010. godinu.
- Ukidanje drugog dijela 13. penzije u 2009. godini.
- Ukidanje usklađivanja penzija iz 2010. godine.
- Pomjeranje starosne granice za odlazak u penziju sa 62 na 65 godina .

- Ograničenja invalidskih penzija.

Ostale reforme:

- Ukidanje 13. plate javnom sektoru.
- Zamrzavanje nominalnih plata u javnom sektoru.
- Ukidanje i ograničenje subvencija domaćinstvima.
- Smanjenje subvencija poljoprivredi.
- Smanjenje subvencija za gas i grijanje za 2/3.
- Smanjenje subvencija za lijekove.
- Smanjenje subvencija za izgradnju domova za 25%.
- Zamrzavanje resursa u ministarstvima.
- Zamrzavanje porodičnih dodataka.
- Ukidanje odluke o povećanju porodičnog dodatka iz septembra 2009. godine.
- Snižavanje granice za porodični dodatak (sa 23. na 20. godina).
- Smanjenje subvencija lokalnim vladama.
- Izdvajanja za bolovanje smanjena sa 70% na 60%.
- Povećanje PDV-a na 27%.

**5 DRŽAVNI
DUG**

Prema podacima Ministarstva finansija, državni dug Crne Gore na kraju marta 2012. godine iznosio je 1.534,8 miliona eura ili 45,1% procijenjenog BDP-a za 2012. godinu. I u prvom kvartalu 2012. godine državni dug je nastavio da raste i u odnosu na kraj 2011. godine veći je za 51,3 miliona eura ili 3,5%.

Tabela 5.1

Struktura javnog duga, u 000 000 eura

Ukupan državni dug	1.534,8
	45,1% BDP
Unutrašnji dug	426,5
	12,5% BDP
Spoljni dug	1.108,3
	32,5% BDP

Izvor: Ministarstvo finansija

Garancije Crne Gore iznose 388,7 miliona eura ili 11,4% BDP-a, odnosno 25,3% državnog duga. Uključivanjem garancija, državni dug Crne Gore je iznosio 56,5% BDP-a, što je veoma blizu Mاستrihtskom kriterijumu za državni dug i jasno sugerise da se tendencija daljeg rasta javnog duga mora zaustaviti.

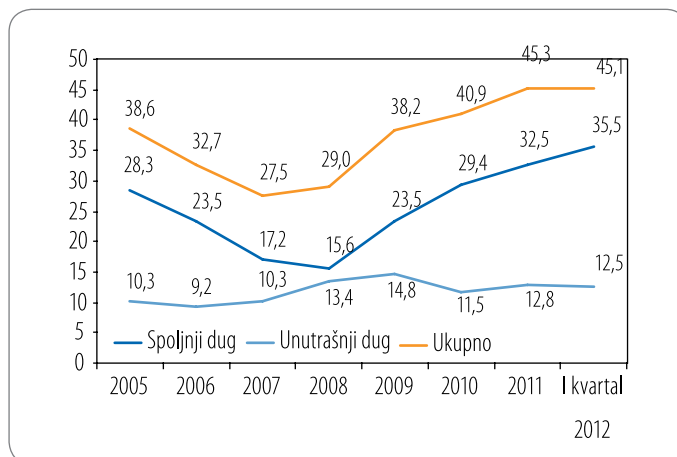
Državni dug je iznosio 137,2% ukupno realizovanih budžetskih prihoda³¹ u 2011. godini.

Valutna struktura državnog duga je povoljna. Cjelokupan unutrašnji dug je u eurima, dok je od ukupnog spoljnog duga oko 89,4% u eurima, a dio obaveza prema Pariskom klubu povjerilaca, obaveze po osnovu IDA kredita i dug prema EUROFIMA u drugim valutama.

Kamatna struktura duga je, takođe, povoljna. Od ukupnog iznosa spoljnog duga, 72,5% je po fiksnoj kamatnoj stopi, dok je preostalih 27,5% po varijabilnoj kamatnoj stopi.

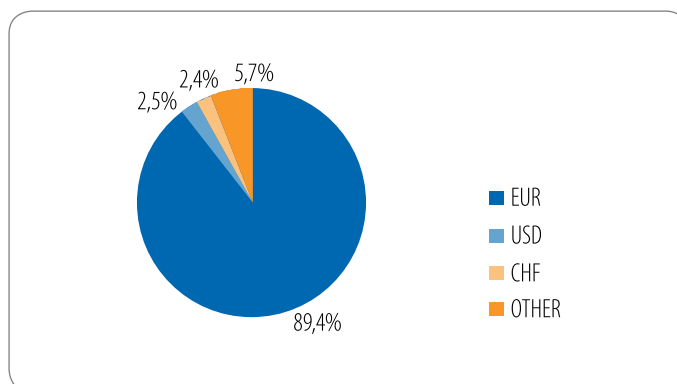
Grafik 5.1

Državni dug, % BDP-a

Grafik 5.2

Valutna struktura spoljnog duga, na dan 31.03.2012. godine

Izvor: Ministarstvo finansija Crne Gore

³¹ Bez prihoda od privatizacije, kredita i donacija.

- Spoljni dug po ugovorima koje je potpisala Vlada Crne Gore sa stranim kreditorima, a sa jedinicama lokalne samouprave potkreditne sporazume, u iznosu od 29,1 miliona eura (iznos povučenih sredstava),
- Domaći dug jedinica lokalnih samouprava prema bankama u iznosu od 87,5 miliona eura.

Dug po osnovu državnih zapisa iznosi 65,3 miliona eura i rezultat je emisije državnih zapisa u toku 2011. godine i prvog kvartala 2012. godine.

5.2. Spoljni dug

Spoljni dug je iznosio 1.108,3 miliona eura ili 32,5% BDP-a. U odnosu na kraj 2011. godine veći je za 44,6 miliona eura ili 4,2%.

Tabela 5.3

Struktura spoljnog duga, 31.03.2012. godine

Kreditor	Stanje duga milioni eura	Spoljni dug/ BDP	Učešće u spoljnjem dugu	Učešće u državnom dugu
			%	
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	233,7	6,9	21,1	15,2
Međunarodna finansijska organizacija (IFC)	3,4	0,1	0,3	0,2
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	106,6	3,1	9,6	6,9
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	63,5	1,9	5,7	4,1
Evropska investiciona banka (EIB) ¹	75,2	2,2	6,8	4,9
EBRD	22,7	0,7	2,0	1,5
Razvojna banka Savjeta Evrope	10,0	0,3	0,9	0,7
Evropska Zajednica	5,5	0,2	0,5	0,4
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW) ²	11,6	0,3	1,0	0,8
Mađarski kredit	12,6	0,4	1,1	0,8
Poljski kredit	10,4	0,3	0,9	0,7
Societe General - Education IT	0,3	0,0	0,0	0,0
Francuski kredit - Natixis ³	8,5	0,2	0,8	0,6
EUROFIMA - dug „Željeznice“	24,9	0,7	2,2	1,6
Češki EXIM - dug „Željeznice“	30,0	0,9	2,7	2,0
Steiermarkische Bank und Sparkassen AG ⁴	19,8	0,6	1,8	1,3
Erste Bank	18,8	0,6	1,7	1,2
Credit Suisse Bank	52,2	1,5	4,7	3,4
Exim Bank Mađarska	3,5	0,1	0,3	0,2
Španski kredit za izgradnju deponije	4,9	0,1	0,5	0,3
Austrijski kredit	10,1	0,3	0,9	0,7
EUROBOND	380,0	11,2	34,3	24,8
UKUPNO	1.108,3	32,5	100,0	72,2

¹ Krediti EIB-a u ukupnom iznosu od 47 miliona eura koje servisiraju javna preduzeća („Monteput“, „Aerodromi CG“ i „Elektroprivreda CG“) ne ulaze u iznos spoljnog duga, već se tretiraju kao garancije.

² Kredite od njemačke KfW banke za potrebe vodosnabdijevanja koriste opštine, ali čine dio ino-duga.

³ Robni kredit - EPCG

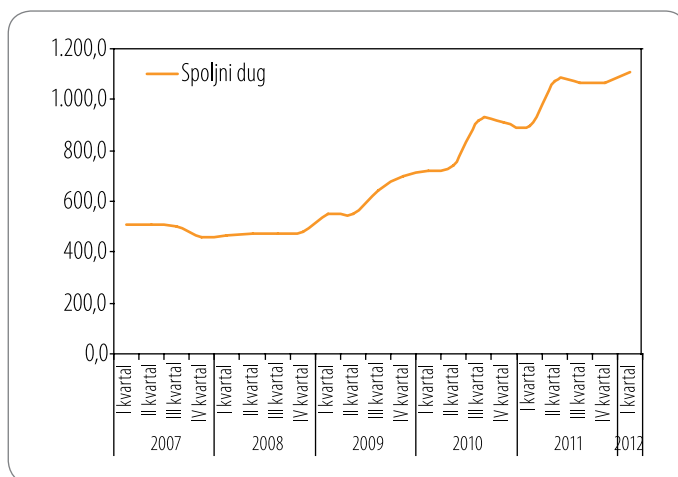
⁴ Kredit za finansiranje nabavke vatrogasnih vozila za Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Rast spoljnog duga u odnosu na kraj 2011. godine rezultat je:

- Potpisivanja novog kreditnog aranžmana sa Svjetskom bankom u iznosu od 59,1 miliona eura (Prvi programski zajam za razvojnu politiku finansijskog sektora IBRD-DPL I),
- i ostalih kredita uzetih od EBRD, IDA, KfW, Vlade Španije i Exim banke u ukupnom iznosu od 3,6 miliona eura.

Sa druge strane, prema podacima Ministarstva finansija, spoljni dug je umanjen po osnovu redovnih otplata glavnice u iznosu od oko 17,4 miliona eura.

Grafik 5.4
Spoljni dug, 2007 – Q1 2012, milioni eura

U iznos spoljnog duga nijesu uključene obaveze po osnovu neriješenih dužničkih pitanja prema Libiji, Kuvajtu, Češkoj i Slovačkoj i UBS banci po osnovu obveznica izdatih u okviru Londonskog kluba (API obveznice). Dug prema vladama ove četiri zemlje Crnoj Gori je pripao po osnovu raspodjele nealociranog duga, a rješava se na osnovu Sporazuma o pitanjima sukcesije³². Što se tiče API obveznica, dana 29.08.2011. godine potpisan je Sporazum između Vlade Crne Gore i UBS banke kojim su definisani iznos duga, kao i modaliteti otplate, čime je riješeno jedno od preostalih dužničkih pitanja. Obaveza prema UBS ban-

ci se izmiruju u dvije tranše od kojih je prva uplaćena, dok će se preostali dio duga uplatiti u prvom kvartalu 2012. godine.

Dosadašnja analiza spoljnog duga se odnosila na iznose povučениh sredstava po pojedinim kreditnim linijama. Treba imati u vidu da po pojedinim kreditnim linijama postoje sredstva koja su odobrena, a nisu povučena. Ukupan iznos raspoloživih, a nepovučениh sredstava iznosi 170,9 miliona eura (tabela br. 5.4).

³² U pitanju je raspodjela nealociranog duga (5,88% od 38% za Srbiju i Crnu Goru). Shodno Sporazumu o pitanjima sukcesije iz Beča 29. juna 2001. godine rješava se usaglašenim stavovima u okviru Komiteta za podjelu finansijske aktive i pasive bivše SFRJ.

Tabela 5.4

Spoljni dug i iznos nepovučениh sredstava kredita, milioni eura

Kreditor	Stanje duga	Nepovučena sredstva
Međunarodna banka za obnovu i razvoj (IBRD)	233,7	39,0
Međunarodna finansijska organizacija (IFC)	3,4	
Zemlje članice Pariskog kluba kreditora	106,6	
Međunarodna organizacija za razvoj (IDA)	63,5	3,5
Evropska investiciona banka (EIB)	75,2	45,5
Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD)	22,7	9,8
Razvojna banka Savjeta Evrope	10,0	15,0
Evropska Zajednica	5,5	
Kreditna banka za obnovu - Njemačka (KfW)	11,6	58,1
Mađarski kredit	12,6	
Poljski kredit	10,4	
Societe General - Education IT	0,3	
Francuski kredit - Natixi ^s	8,5	
EUROFIMA - dug „Željeznice“	24,9	
Češki EXIM - dug „Željeznice“	30,0	
Steiermarkische Bank und Sparkassen A ^G	19,8	
Erste Bank	18,8	
Credit Suisse Bank	52,2	
Exim Bank Mađarska	3,5	
Španski kredit za izgradnju deponije	4,9	
Austrijski kredit	10,1	
EUROBOND	380,0	
UKUPNO	1.108,3	170,9

Izvor: Ministarstvo finansija

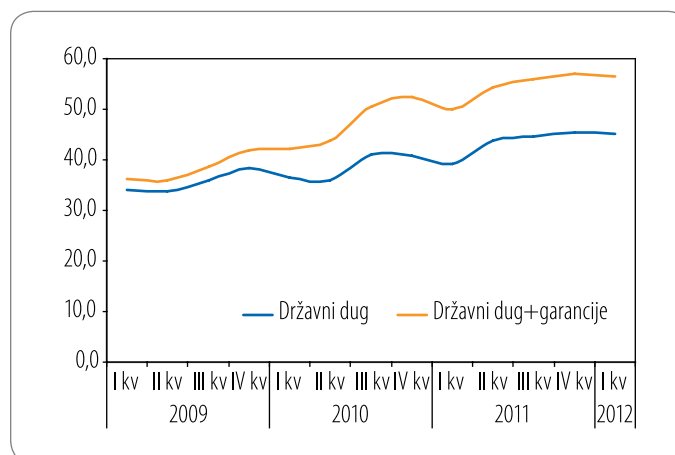
5.3. Izdate garancije

Garancije Crne Gore na dan 31.03.2012. godine iznosile su 388,7 miliona eura ili 11,4% procijenjenog BDP-a, odnosno 25,3% državnog duga.

Strane garancije Crne Gore iznosile su 356,9 miliona eura ili 10,5% BDP-a, odnosno 23,3% državnog duga na kraju marta 2012. godine. Ako uključimo strane garancije u iznos spoljnog duga, onda bi spoljni dug Crne Gore iznosio 43,0% BDP-a. I pored već značajnog iznosa izdatih garanci-

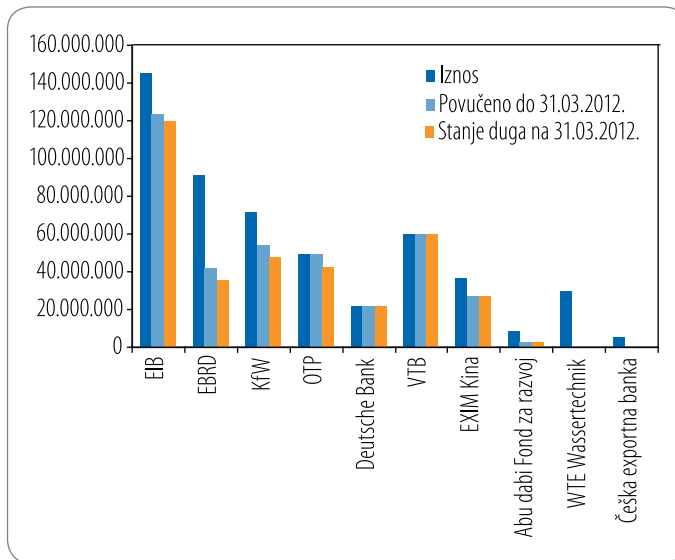
Grafik 5.5

Državni dug Crne Gore sa i bez garancija, u % BDP-a

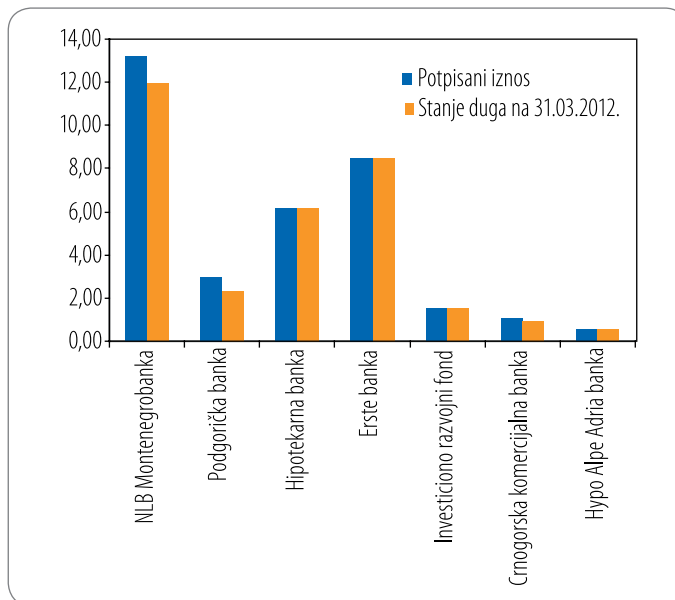
Izvor: Kalkulacije CBCG

Grafik 5.6
Izdane strane garancije

Izvor: Ministarstvo finansija

Grafik 5.7
Izdane domaće garancije, u milionima eura

Izvor: Ministarstvo finansija

ja u proteklom periodu, iznos garancija i u prvom kvartalu 2012. godine nastavlja trend rasta. U pitanju je i dalje prihvatljiv iznos, ali zabrinjava tendencija njegovog rasta posljednjih nekoliko godina. Važno je istaći da se pomenuti iznos stranih garancija odnosi na povučena kreditna sredstva. Kada se uzme u obzir cijeli potpisani iznos, strane garancije dostižu iznos od 519,0 miliona eura.

Ukupan iznos domaćih garancija na kraju marta 2012. godine je iznosio 31,8 miliona eura. Domaći dug sa garancijama iznosi 13,5% BDP-a.

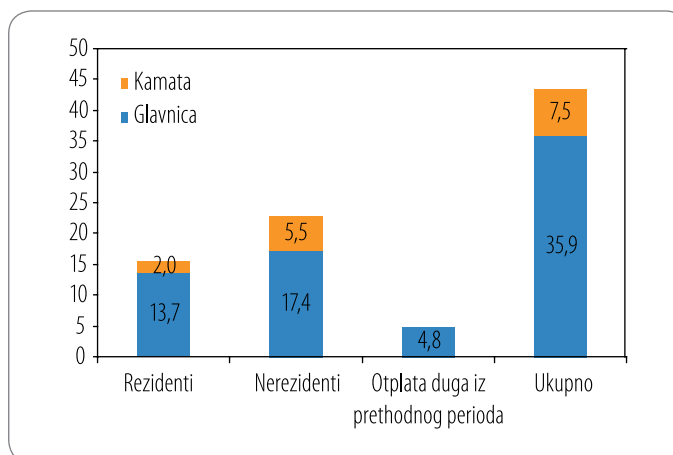
U narednom periodu treba biti vrlo restriktivan prilikom izdavanja garancija, jer one predstavljaju potencijalni javni dug, na šta je CBCG do sada više puta ukazivala u svojim izvještajima (i prije aktiviranja pojedinih garancija).

5.4. Otplata duga

Otplata duga za prva tri mjeseca 2012. godine iznosila je 43,4 miliona eura ili 1,3% procijenjenog BDP-a za 2012. godinu. Otplata duga (glavnica) finansirana je iz inostranih i domaćih pozajmica, donacija, prihoda od privatizacije i korišćenjem državnih depozita.

Grafik 5.8

Otplata duga u prvom kvartalu 2012. godine

Izvor: Ministarstvo finansija

5.5. Projekcija i održivost državnog duga

U skladu sa projektovanim kretanjem BDP-a u narednom periodu, predviđen je blagi rast ukupnog državnog duga, prije svega usljed rasta spoljnog duga. Takođe, izvjesno je da će u godinama kada dopijevaju emisije euroobveznice (2015. i 2016.) biti potrebno novo zaduživanje, jer njihov ukupan iznos neće biti moguće otplatiti iz redovnih prihoda.

Tabela 5.5

Projekcija visine i strukture državnog duga Crne Gore, 2012-2015. god.

	2012.	2013.	2014.	2015.
BDP u milionima eura	3.405	3.542	3.758	4.006
Inostrani dug u milionima eura	1.306,5	1.441,0	1.533,1	1.578,1
Inostrani dug u % BDP-a	38,4	40,7	40,8	39,4
Domaći dug u milionima eura	399,0	353,1	320,6	285,5
Domaći dug u % BDP-a	11,7	10,0	8,5	7,1
Državni dug u milionima eura	1.705,50	1.794,1	1.853,7	1.8763,6
Državni dug u % BDP-a	50,1	50,7	49,3	46,5

Izvor: Ministarstvo finansija

Analiza održivosti duga pokazuje da je državni dug održiv, ali da određenu dozu zabrinutosti daje brzina njegovog rasta, kao i cijena njegovog finansiranja. Iako je javni dug i dalje u granicama propisanim Mاستrihtskim kriterijumima, u narednom periodu ne bi smjelo dozvoliti odstupanje od projekcija kretanja javnog duga, jer bi tada postojala zabrinutost i oko njegove visine. Pozitivna karakteristika je da je do sada javni dug uredno servisiran, dok izvjesnu dozu zabrinutosti daje rizik aktiviranja pojedinih garancija.

6 EKSTERNI SEKTOR

Osnovne karakteristike platnobilansnih kretanja u prvom kvartalu 2012. godine su povećanje deficita tekućeg računa, usljed povećanja spoljnotrgovinske neravnoteže, nastavak trenda rasta prihoda od usluga i priliva tekućih transfera u Crnu Goru, smanjenje priliva SDI i manje zaduživanje privatnog sektora i banaka, dok je istovremeno povećan dug države.

Kao rezultat povećanja spoljnotrgovinskog deficita, deficit tekućeg računa platnog bilansa je, prema preliminarnim podacima, u prvom kvartalu 2012. godine bio veći za 15,9% u odnosu na isti period 2011. godine i iznosio je 216,7 miliona eura. Pogoršanje salda na tekućem računu posljedica je smanjenja izvoza i povećanja uvoza robe, što je rezultiralo spoljnotrgovinskim deficitom u iznosu od 278 miliona eura³³ ili 21% više nego u istom periodu prethodne godine. Problem i dalje predstavlja niska konkurentnost domaćih proizvođača, visok uvoz električne energije, nafte i naftnih derivata, što u kombinaciji sa rastom cijena energenata na svjetskom tržištu utiče na dalje produbljivanje spoljnotrgovinske neravnoteže. Stepenn pokrivenosti uvoza izvozom roba u posmatranom periodu iznosio je 24,3%, što je za 9,2 procentna poena manje nego u istom periodu 2011. godine. Pokrivenost spoljnotrgovinskog deficita suficitom ostvarenim na ostalim računima tekućeg računa iznosila je 22% i u odnosu na 2011. godinu veća je za 3,5 procentnih poena.

Obim razmjene usluga u prvom kvartalu 2012. godine iznosio je 156 miliona eura i za 22,9% je veći nego u istom periodu prethodne godine. Na povećanje obima robne razmjene najveći uticaj je imalo kretanje na podračunima putovanja-turizma i transporta. Ohrabrujuće djeluje činjenica da je u prvom kvartalu registrovan trend povećanja dolazaka i noćenja stranih turista i realno je očekivati da će Crna Gora i u ovoj godini ostvariti značajne prihode od turizma. U posmatranom periodu suficit na računu usluga iznosio je 8,8 miliona eura, dok je u istom periodu prethodne godine ostvaren deficit od 4,5 miliona eura.

Pozitivan rezultat je ostvaren na računima faktorskih dohodaka i tekućih transfera, na kojima je zabilježen suficit u iznosu od 52,5 miliona eura, što je za 11,2% više nego u prvom kvartalu 2011. godine. Ostvarenje suficita na ova dva podračuna u značajnoj mjeri doprinosi ublažavanju spoljnotrgovinskog deficita.

Neto priliv stranih direktnih investicija u prvom kvartalu 2012. godine iznosio je 54 miliona eura ili 53,5% manje nego u istom periodu 2011. godine. Trend smanjenja SDI karakterističan u posljednje dvije godine ukazuje na potrebu za preduzimanjem određenih mjera u cilju unapređenja investicione klime, kako bi se povećao priliv SDI, jer smanjenje priliva kapitala umanjuje prostor za ubrzanje privrednog rasta.

Na računu portfolio investicija u prvom kvartalu 2012. godine zabilježen je neto odliv u iznosu od 2,7 miliona eura, dok je istovremeno na računu ostalih investicija ostvaren neto priliv u iznosu od 76,6 miliona eura.

³³ Podaci Monstat-a sa prilagođavanjima koja se rade za potrebe izrade platnog bilansa u skladu sa metodologijom MMF-a (BPM5)

U posmatranom periodu evidentirano je povećano zaduživanje sektora države, dok su se banke i privatni sektor manje zaduživali u poređenju sa istim periodom 2011. godine.

Tabela 6.1

Platni bilans Crne Gore, u 000 eura

	Q1 2011	Q1 2012	Promjena u %
A. TEKUĆI RAČUN	-186.935	-216.720	15,9
ROBE	-229.573	-277.993	21,1
1. Izvoz, f.o.b.	115.682	89.156	-22,9
2. Uvoz, f.o.b.	345.255	367.150	6,3
USLUGE	-4.541	8.792	
1. Prihodi	61.253	82.439	34,6
2. Rashodi	65.794	73.647	11,9
DOHOCI	21.523	21.139	-1,8
1. Prihodi	46.032	47.205	2,5
2. Rashodi	24.509	26.067	6,4
TEKUĆI TRANSFERI	25.656	31.342	22,2
1. Transferi u Crnu Goru	33.858	40.916	20,8
2. Transferi iz Crne Gore	8.203	9.573	16,7
B. KAPITALNI I FINANSIJSKI RAČUN	157.762	142.876	-9,4
1. RAČUN KAPITALA	-236	950	
2. FINANSIJSKI RAČUN	157.997	141.926	-10,2
1. Direktne investicije-neto	116.106	53.954	-53,5
1.1. U inostranstvo	2.436	-18.311	
1.2. U Crnu Goru	113.671	72.264	-36,4
2. Portfolio investicije-neto	14.079	-2.691	
2.1. Sredstva	-3.206	-766	-76,1
2.2. Obaveze	17.286	-1.925	
3. Ostale investicije-neto	-79.635	76.591	
3.1. Sredstva	-49.199	39.736	
3.2. Obaveze	-30.436	36.854	
4. Promjena rezervi CBCG	107.447	14.072	-86,9
C. NETO GREŠKE I OMAŠKE (-A-B)	29.174	73.844	

Izvor: CBCG

6.1. Tekući račun platnog bilansa

Kretanja na tekućem računu platnog bilansa u prvom kvartalu 2012. godine u najvećoj mjeri bila su pod uticajem kretanja na računu roba, gdje je zabilježen rast spoljnotrgovinskog deficita za 21%. Trend smanjenja izvoza i povećanja uvoza robe uticao je negativno na saldo robne razmjene. Za razliku od prethodne godine kada je u prvom kvartalu zabilježen snažan rast izvoza robe, u prvom kvartalu 2012. godine izvoz ostvaruje visok pad od 23%.

Tabela 6.2

Tekući račun platnog bilansa, u 000 EUR

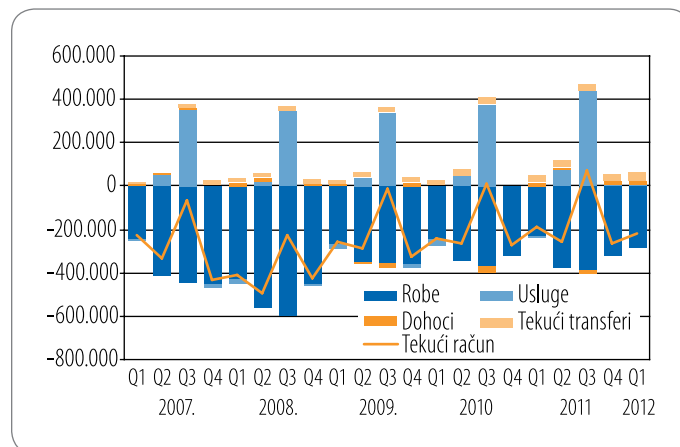
	Q1 2007	Q1 2008	Q1 2009	Q1 2010	Q1 2011	Q1 2012	Promjena u % 2012/2011
A. TEKUĆI RAČUN (1+2+3+4)	-227.048	-413.347	-254.768	-240.332	-186.935	-216.720	15,9
1. ROBE	-244.846	-427.087	-268.252	-244.885	-229.573	-277.993	21,1
1.1. Izvoz f.o.b.	116.220	98.976	76.509	60.339	115.682	89.156	-22,9
1.2. Uvoz f.o.b.	361.066	526.063	344.761	305.224	345.255	367.150	6,3
2. USLUGE	-4.144	-18.375	-16.516	-23.808	-4.541	8.792	
2.1. Prihodi	48.944	62.648	55.170	50.475	61.253	82.439	34,6
2.2. Rashodi	53.088	81.023	71.686	74.282	65.794	73.647	11,9
3. DOHOCI	8.608	20.517	14.186	4.955	21.523	21.139	-1,8
3.1. Prihodi	22.953	38.150	40.917	38.431	46.032	47.205	2,5
3.2. Rashodi	14.345	17.633	26.731	33.476	24.509	26.067	6,4
4. TEKUĆI TRANSFERI	13.335	11.597	15.815	23.406	25.656	31.342	22,2
4.1. Transferi u Crnu Goru	23.281	21.911	26.402	30.384	33.858	40.916	20,8
4.2. Transferi iz Crne Gore	9.946	10.314	10.587	6.978	8.203	9.573	16,7

Izvor: CBCG

Na ostalim podračunima tekućeg računa ostvaren je suficit, koji nije bio dovoljan da kompenzuje deficit na računu roba. Na računu usluga, koji je dominantno pod uticajem kretanja u turizmu i u oblasti transporta, zabilježen je suficit u iznosu 8,8 miliona eura, za razliku od istog perioda prethodne godine kada je ostvaren deficit. Na računima dohodaka i tekućih transfera evidentiran je suficit u iznosu od 52,5 miliona eura, što je rezultat povećanja priliva po osnovu doznaka iz inostranstva.

Grafik 6.1

Struktura tekućeg računa, u 000 eura

6.1.1. Robna razmjena³⁴

Izvor: CBCG

U prvom kvartalu 2012. godine, prema preliminarnim podacima Monstat-a, došlo je do smanjenja izvoza i blagog porasta uvoza roba, što je rezultiralo povećanjem spoljnotrgovinskog deficita. Spoljnotrgovinski deficit je iznosio 291,6 miliona eura i veći je za 49,8 miliona eura u poređenju sa istim periodom 2011. godine.

³⁴ Metodološke napomene: Podaci o spoljnoj trgovini u platnom bilansu Crne Gore prikazani su po specijalnom sistemu trgovine. CBCG vrši prilagođavanje podataka dobijenih od Monstata za potrebe platnog bilansa u skladu sa metodologijom MMF-a (Balance of Payments Manual, Fifth edition, IMF, 1993). Podaci o uvozu i izvozu roba prikazani su po fob-u.

Tabela 6.3

Struktura izvoza roba u periodu januar-mart 2012. godine, u 000 eura

Naziv sektora	Jan-mart 2011	Jan-mart 2012	Promjena u %	Učešće u %
0 Hrana i žive životinje	3.552,3	3.652,3	2,8	4,3
1 Piće i duvan	3.243,8	2.889,3	-10,9	3,4
2 Sirove materije, osim goriva	14.591,5	9.518,7	-34,8	11,2
3 Mineralna goriva i maziva	24.292,8	12.412,4	-48,9	14,7
4 Životinjska i biljna ulja i masti	91,0	352,5	287,5	0,4
5 Hemijski proizvodi	2.022,6	2.907,7	43,8	3,4
6 Proizvodi svrstani po materijalu	57.081,2	46.724,2	-18,1	55,2
7 Mašine i transportni uređaji	4.795,4	4.717,5	-1,6	5,6
8 Razni gotovi proizvodi	1.535,1	1.468,8	-4,3	1,7
9 Proizvodi i transakcije, nigdje nepomenuti	0,0	21,2		0,0
UKUPNO:	111.205,6	84.664,7	-23,9	100,0

Izvor: Monstat

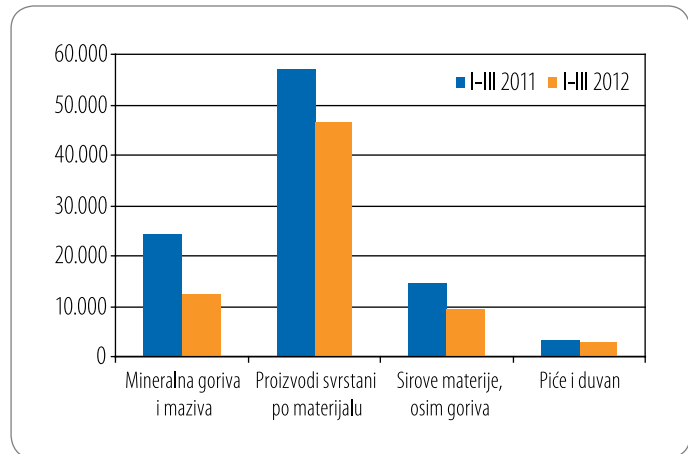
Izvoz mineralnih goriva i maziva (sektor 3) iznosio je 12,4 miliona eura, što je za 48,9% manje nego u istom periodu 2011. godine. Na značajan pad vrijednosti izvoza ovog sektora najviše je uticala električna energija. Izvoz električne energije u odnosu na isti period 2011. godine manji je za 49,5% ili 10,4 miliona eura. Nakon proizvoda svrstanih prema materijalu i mineralnih goriva i maziva, najveći izvoz ostvario je sektor 2 – sirove materije osim goriva u iznosu od 9,5 miliona eura (pad od 34,8%). Posmatrano po sektorima, najveći uticaj na pad izvoza imali su: mineralna goriva i maziva (pad od 11,9 miliona eura) i proizvodi svrstani prema materijalu (10,4 miliona eura).

Prema preliminarnim podacima Monstat-a, u prvom kvartalu 2012. godine povećan je uvoz roba za 6,6% u odnosu na isti period 2011. godine, što je većim dijelom rezultat povećanja uvoza električne energije i nafte i naftnih derivata. Najveći dio uvoza odnosi se na robu široke potrošnje. U periodu januar-mart 2012. godine došlo je i do porasta cijena uvoznih proizvoda za 2,4%, što je također uticalo na povećanje vrijednosti uvoza. Otvorenost crnogorske ekonomije i zavisnost od uvoza ostavljaju veliku mogućnost uticaja spoljnih faktora na crnogorski uvoz uz moguće inflatorne pritiske na ekonomiju.

Prema SMTK klasifikaciji, Crna Gora najviše uvozi proizvode iz kategorije mineralna goriva i maziva (sektor 3) u iznosu od 86,6 miliona eura (23% ukupnog uvoza), što je za 45,6% više u odnosu na 2011. godinu. U okviru ovog sektora najviše je uvezeno nafte i naftnih derivata u vrijednosti od 44,8 miliona eura, što predstavlja

Grafik 6.4

Proizvodi sa najznačajnijim uticajem na pad izvoza roba u periodu januar-mart 2011/2012. godina, u 000 eura

Izvor: Monstat

povećanje od 16,3%. Uvoz električne energije iznosio je 39 miliona eura, što je značajno više u poređenju sa istim periodom 2011. godine kada je uvoz iznosio 18,1 milion eura. Na povećanje uvoza električne energije u prvom kvartalu ove godine uticale su vremenske nepogode, zbog kojih je zabilježena povećana potrošnja, kao i rast cijena na svjetskom tržištu. Uvoz hrane i živih životinja (sektor 0) iznosio je 72,3 miliona eura, što je na približno istom nivou kao prethodne godine. U okviru ovog sektora najviše je uvezeno mesa i prerađevina od mesa u iznosu od 18,1 milion eura i kafe, čaja, kakaa i začina, u iznosu od 10,8 miliona eura (rast od 15,3%). Vrijednost uvoza mašina i transportnih uređaja iznosila je 62,8 miliona eura, čime je njihov uvoz smanjen za 3,9%. U okviru ovog sektora najviše je uvezeno drumskih vozila u vrijednosti od 24,7 miliona eura (rast od 24,7%).

Na rast uvoza roba u posmatranom periodu najviše je uticalo povećanje uvoza proizvoda sektora mineralna goriva i maziva, čiji je uvoz ukupno povećan za 27,1 milion eura ili 45,6%. U okviru ovog sektora najviše je povećan uvoz električne energije u vrijednosti od 20,9 miliona eura, kao i nafte i naftnih derivata za 6,3 miliona eura.

Tabela 6.4
Struktura uvoza roba u periodu januar-mart 2012. godine, u 000 eura

Naziv sektora	Jan-mart 2011	Jan-mart 2012	Promjena u %	Učešće u %
0 Hrana i žive životinje	71.936,5	72.275,9	0,5	19,2
1 Piće i duvan	8.717,0	9.928,0	13,9	2,6
2 Sirove materije, osim goriva	18.435,0	15.948,0	-13,5	4,2
3 Mineralna goriva i maziva	59.510,2	86.642,1	45,6	23,0
4 Životinjska i biljna ulja i masti	3.247,2	2.791,9	-14,0	0,7
5 Hemijski proizvodi	35.412,7	33.390,3	-5,7	8,9
6 Proizvodi svrstani po materijalu	48.185,1	47.525,9	-1,4	12,6
7 Mašine i transportni uređaji	65.351,2	62.816,9	-3,9	16,7
8 Razni gotovi proizvodi	42.183,6	44.954,2	6,6	11,9
9 Proizvodi i transakcije, nigdje nepomenuti	0,0	0,0		0,0
UKUPNO:	352.978,4	376.273,1	6,6	100,0

Izvor: Monstat

Značajan spoljnotrgovinski deficit i visoka zavisnost od uvoza akutni je problem sa kojim se susreće crnogorska ekonomija. Debalans na računu roba glavni je generator platnobilansne neravnoteže i pokazatelj niske konkurentnosti naše ekonomije. U cilju povećanja konkurentnosti i jačanja spoljnotrgovinske pozicije neophodna je promjena izvozne strukture i smanjenje zavisnosti od uvoza. U crnogorskom izvozu dominiraju radno i resursno intenzivni proizvodi koji su na znatno nižim stepenima obrade, dok su tehnološko intenzivni proizvodi vrlo malo zastupljeni. Izvoz koji bi u većoj mjeri bio baziran na tehnološki intenzivnim proizvodima i inovacijama unaprijedio bi ekonomske perspektive zemlje upravo zbog velike dodatne vrijednosti koja se ostvaruje njihovom prodajom. Međutim, u kratkom roku ne možemo očekivati značajnije poboljšanje strukture izvoza, jer su za to potrebni vrijeme i značajna ulaganja. Ključna pretpostavka za poboljšanje konkurentnosti i podsticanje izvoza je ulaganje u osavremenjavanje opreme i proizvodnih procesa i privlačenje SDI u proizvodnju za izvoz. Potrebna je i strukturna promjena uvoza u pravcu većeg uvoza opreme, mašina i

tehnološki naprednijih proizvoda, a manjeg uvoza roba široke potrošnje. Za najveći dio roba široke potrošnje koje se uvoze najbolje rješenje bi bila njihova supstitucija.

Crna Gora tradicionalno najveću trgovinsku razmjenu ostvaruje sa zemljama CEFTA-e i EU. U prvom kvartalu 2012. godine najviše robe izvezeno je u zemlje CEFTA-e (55,1 milion eura), što čini 65,1% ukupnog izvoza. Izvoz u zemlje Evropske unije iznosio je 24,7 miliona eura (29,2% izvoza). U posmatranom periodu najviše je robe pojedinačno izvezeno u Hrvatsku (25,3 miliona eura), Srbiju (19,1 milion eura) i BiH (6,1 milion eura).

Najveći uvoz, posmatrano po grupacijama zemalja, ostvaren je iz zemalja CEFTA-e u iznosu od 159,5 miliona eura (42,4% ukupnog uvoza). Iz zemalja EU uvezeno je robe u vrijednosti od 149,9 miliona eura, što čini 39,8% ukupnog uvoza. Posmatrano pojedinačno po zemljama, najviše roba uvezeno je iz Srbije (106,4 miliona eura), Grčke (32,7 miliona eura) i Bosne i Hercegovine (24,7 miliona eura).

Tabela 6.5

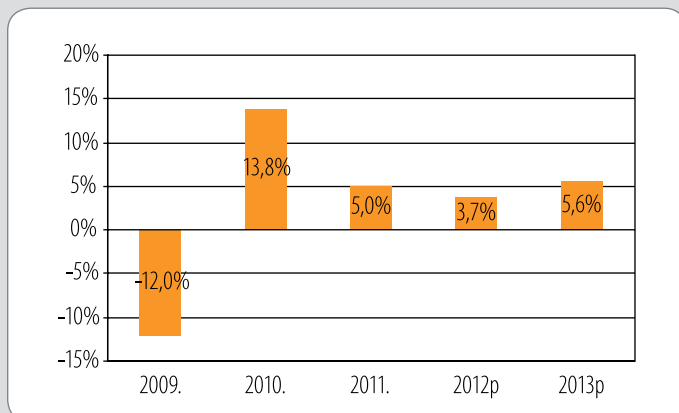
Struktura izvoza i uvoza roba po zemljama u periodu januar-mart 2011/2012. godine, u 000 eura

	Izvoz		Uvoz		Saldo	
	Jan-mart 2011	Jan-mart 2012	Jan-mart 2011	Jan-mart 2012	Jan-mart 2011	Jan-mart 2012
EU (27)	69.747	24.725	141.777	149.920	-72.030	-125.195
Grčka	25.134	2.058	29.085	32.670	-3.950	-30.613
Njemačka	780	4.593	23.100	22.419	-22.320	-17.826
Italija	16.151	2.629	19.829	22.041	-3.677	-19.412
Slovenija	6.204	5.173	14.370	15.422	-8.166	-10.249
Holandija	783	998	7.944	8.075	-7.160	-7.077
Rumunija	7	2.122	7.794	6.359	-7.788	-4.237
Velika Britanija	830	1.485	1.603	6.422	-773	-4.937
CEFTA	34.800	55.086	151.751	159.494	-116.951	-104.407
Albanija	3.578	1.003	2.062	2.368	1.516	-1.365
BiH	4.181	6.124	28.388	24.723	-24.207	-18.599
Hrvatska	549	25.313	15.600	20.608	-15.051	4.704
Moldavija	0	0	46	31	-46	-31
Srbija	23.499	19.054	100.428	106.440	-76.929	-87.386
Makedonija	151	300	4.774	4.752	-4.623	-4.452
Kosovo	2.842	3.293	452	570	2.389	2.722
EFTA	1.843	1.092	3.794	7.498	-1.952	-6.406
Ostale zemlje	4.816	3.762	55.656	59.362	-50.840	-55.600
Brazil	0	0	5.594	6.057	-5.594	-6.057
Kina	1	115	22.411	21.773	-22.409	-21.658
Japan	212	246	4.714	3.452	-4.502	-3.205
Rusija	530	644	637	3.289	-107	-2.645
SAD	110	100	3.058	2.532	-2.948	-2.431
UKUPNO:	111.206	84.665	352.978	376.273	-241.773	-291.608

Izvor: Monstat

Grafik 1

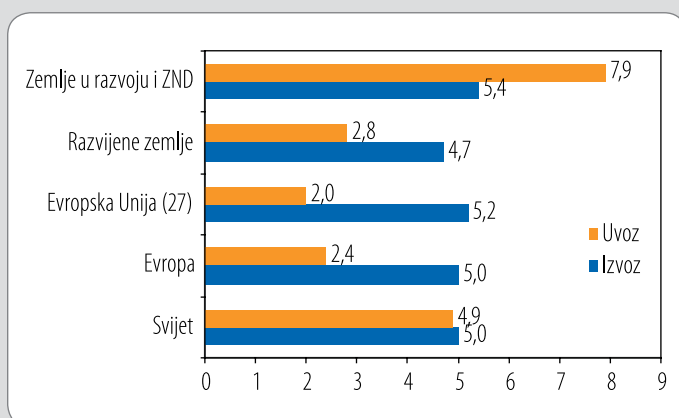
Stope rasta robne razmjene u svijetu

Izvor: Svjetska trgovinska organizacija

Grafik 2

Stope rasta izvoza i uvoza roba u 2011. godini, u %

Izvor: Svjetska trgovinska organizacija

Najveći rast izvoza u 2011. godini zabilježen je u: Indiji (16,1%), Kini (9,2%) i SAD-u (7,2%), dok su najveći rast uvoza imale Kina (9,7%) i Indija (6,6%). Ako posmatramo izvoz roba prema grupama zemalja, razvijene zemlje su iznad svih očekivanja zabilježile rast izvoza od 4,7% u 2011. godini, dok su zemlje u razvoju i zajednica nezavisnih država (ZND) zabilježile manje stope rasta od očekivanog od 5,4%. Visoke stope rasta izvoza u razvijenim zemljama rezultat su rasta izvoza SAD-a od 7,2% i EU od 5%. Udio zemalja u razvoju i ZND u ukupnom izvozu i uvozu povećan je na 47% odnosno 42%, što je najveće učešće od 1948. godine.

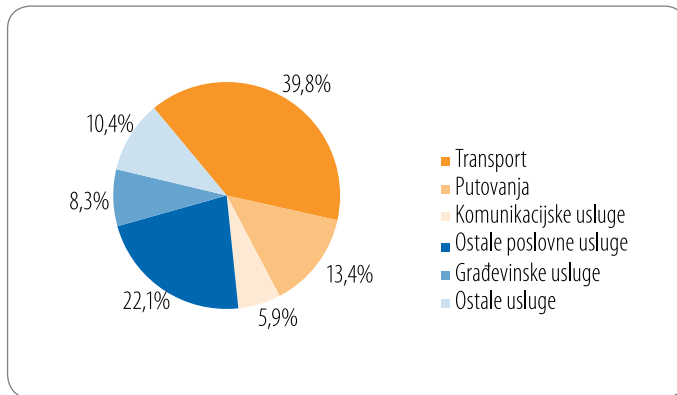
Prema projekcijama Svjetske trgovinske organizacije, u 2012. godini očekuje se još sporiji rast svjetske robne razmjene od 3,7%, što je ispod prosjeka u posljednjih 20 godina (5,5%). Prema projekcijama, izvoz razvijenih zemalja će ostvariti rast od 2%, dok će rast uvoza iznositi 1,9% u 2012. godini. U zemljama u razvoju i ZND očekuje se rast izvoza od 5,6% odnosno uvoza od 6,2%.

6.1.2. Usluge

U međunarodnoj razmjeni usluga Crna Gora je u prvom kvartalu 2012. godine ostvarila suficit u iznosu od 8,8 miliona eura. Povećanje prihoda od transporta, turizma i ostalih poslovnih usluga doprinijelo je ostvarenju pozitivnog salda na ovom računu. Ukupan obim razmjene usluga u prvom kvartalu 2012. godine iznosio je 156,1 milion eura, što je za 22,9% više nego prethodne godine.

Grafik 6.7

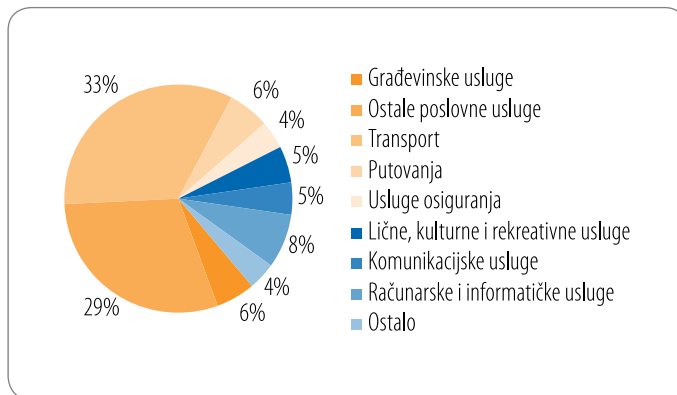
Struktura prihoda od usluga u periodu januar - mart 2012. godine

Izvor: CBCG

Grafik 6.8

Struktura rashoda po osnovu usluga u periodu januar-mart 2012. godine

Izvor: CBCG

Na računu transportnih usluga u prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je suficit u iznosu od 7,9 miliona eura. Transportni prihodi su iznosili 32,8 miliona eura, što je za 28,2% više u odnosu na isti period 2011. godine. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti pomorskog (40,3% ukupnih transportnih prihoda) i vazdušnog saobraćaja (20,3%).

U oblasti pomorskog saobraćaja ostvareni su prihodi u iznosu od 13,2 miliona eura, što je za 53,2% više nego u prethodnoj godini. Povećanje prometa u lukama, kao i prevoza robe iz uvoza, doprinijelo je ostvarenju pozitivnih rezultata u oblasti pomorskog saobraćaja. Očekuje se da će kupovina i angažovanje novog broda »Kotor« i revitalizacija crnogorske pomorske flote doprinijeti povećanju prihoda od pomorskog saobraćaja u narednim godinama. Prihodi u vazdušnom saobraćaju iznosili su 6,6 miliona eura, što je za 7,7% manje nego u prethodnoj godini.

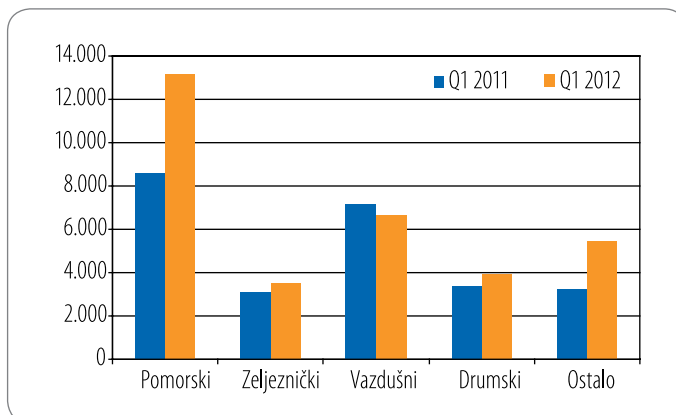
Prihodi od usluga iznosili su 82,4 miliona eura. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti transporta 32,8 miliona eura, ostalih poslovnih usluga 18,2 miliona eura, zatim putovanja 11,1 milion eura i građevinskih usluga 6,8 miliona eura.

U prvom kvartalu 2012. godine rashodi od usluga su iznosili 73,6 miliona eura, što predstavlja povećanje za 11,9% u odnosu na prvi kvartal 2011. godine. U strukturi rashoda najveće učešće imaju rashodi ostvareni po osnovu transporta 24,9 miliona eura i njihovo učešće u ukupnim rashodima iznosi 33,8%. Rashodi ostvareni po osnovu ostalih poslovnih usluga iznosili su 21,8 miliona eura, a najviši nivo rashoda je ostvaren po osnovu raznovrsnih poslovnih usluga (13 miliona eura). U pomenutoj kategoriji najveći rashodi ostvareni su po osnovu troškova promocije domaćih proizvoda i usluga na inostranim sajmovima, kupovine reklamnog materijala, ostale tehničke usluge, istraživanja tržišta i ostale vrste medijskog plasmana u iznosu od 7,2 miliona eura, zatim plaćanja za pravne, računovodstvene i konsalting usluge 5,1 milion eura. U oblasti računarskih i informatičkih usluga rashodi su iznosili 5,7 miliona eura, po osnovu putovanja 4,2 miliona eura, zatim građevinskih usluga 4,1 milion eura i komunikacijskih usluga 3,3 miliona eura.

Grafik 6.9

Transportni prihodi u periodu januar-mart 2011 i 2012. godine, u 000 eura

U oblasti drumskog saobraćaja ostvareni su prihodi u iznosu od 3,9 miliona eura i veći su za 15,8% u odnosu na prvi kvartal 2011.godine. Značajna ulaganja koja su u prethodnim godinama realizovana u poboljšanje putne infrastrukture, bezbjednosti i kvaliteta saobraćaja (rekonstrukcija i izgradnja carinskih prelaza) uticali su na povećanje prihoda u oblasti transporta. U oblasti željezničkog saobraćaja prihodi su iznosili 3,6 miliona eura, što je više za 14,1% u poređenju sa prethodnom godinom i rezultat je povećanja obima prevoza robe.

Izvor: CBCG

Tabela 6.6

Struktura transportnih prihoda u periodu januar-mart 2011. i 2012. godine, u 000 eura

Vrsta saobraćaja	Q1 2011	% učešće 2011	Q1 2012	% učešća 2012	Promjene u % (2012./2011.)
Pomorski	8.620	33,69	13.204	40,25	53,18
Željeznički	3.123	12,20	3.564	10,86	14,11
Vazdušni	7.202	28,14	6.646	20,26	-7,71
Drumski	3.397	13,27	3.932	11,99	15,76
Ostalo	3.248	12,69	5.458	16,64	68,05
UKUPNO	25.590	100	32.804	100	28,19

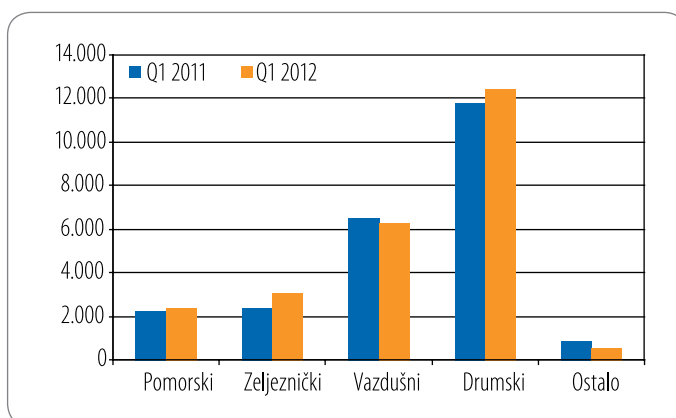
Izvor: CBCG

Grafik 6.10

Transportni rashodi u periodu januar-mart 2011. i 2012. godine, u 000 eura

Ukupni transportni rashodi iznosili su 24,9 miliona eura i veći su za 4,3% u odnosu na isti period 2011. godine. Najveći rashodi ostvareni su u oblasti drumskog i vazdušnog saobraćaja.

U oblasti drumskog saobraćaja rashodi su iznosili 12,5 miliona eura ili 5,9% više nego u 2011. godini. Rashodi u oblasti vazdušnog saobraćaja u posmatranom periodu iznosili su 6,3 miliona eura, što je za 2,9% manje nego u prvom kvartalu 2011. godine.

Izvor: CBCG

Tabela 6.7

Struktura transportnih rashoda u periodu januar-mart 2011. i 2012. godine, u 000 eura

Vrsta saobraćaja	Q1 2011	% učešće 2011	Q1 2012	% učešća 2012	Promjene u % (2012./2011.)
Pomorski	2.279	9,54	2.420	9,72	6,21
Željeznički	2.406	10,07	3.112	12,49	29,35
Vazdušni	6.531	27,33	6.339	25,45	-2,93
Drumski	11.789	49,34	12.480	50,10	5,86
Ostalo	889	3,72	558	2,24	-37,23
UKUPNO	23.893	100	24.909	100	4,25

Izvor: CBCG

U prvom kvartalu 2012. godine procijenjeni prihodi od putovanja-turizma iznosili su 11,1 milion eura, što je za 19,7% više u odnosu na isti period 2011. godine, a posljedica je povećanja broja dolazaka i noćenja stranih turista. Suficit ostvaren u oblasti putovanja iznosio je 6,9 miliona eura, dok je u istom periodu prethodne godine iznosio 4,9 miliona eura. Značajne investicije u turizmu (»Porto Montenegro«, Sveti Stefan), kao i aktivna promocija turističkih potencijala Crne Gore pozitivno utiču na promovisanje, a samim tim i na broj dolazaka stranih turista koji se povećava iz godine u godinu. Iako je prave rezultate turističke sezone moguće sagledati nakon trećeg kvartala, zbog sezonskog karaktera turizma, prema ostvarenim rezultatima u prva tri mjeseca ove godine realno je očekivati značajne prihode od turizma i u 2012. godini.

Na računu komunikacijskih usluga u prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je suficit u iznosu od 1,6 miliona eura, što je za 39,8% manje nego u prethodnoj godini. U oblasti komunikacijskih usluga, u prvom kvartalu 2012. godine, ostvareni su prihodi u iznosu od 4,9 miliona eura. Najveći prihodi ostvareni su u oblasti telekomunikacija. Rashodi u ovoj oblasti iznosili su 3,3 miliona eura.

Prihodi po osnovu ostalih poslovnih usluga iznosili su 18,2 miliona eura, što je za 41% više nego u 2011. godini, od čega je najveći dio prihoda ostvaren po osnovu usluga posredovanja (trgovinskih i ostalih usluga) 10 miliona eura, zatim pružanja raznih poslovnih, profesionalnih i tehničkih usluga (pravne i računovodstvene usluge, konsalting, inženjerske usluge i sl.) u iznosu od 7 miliona eura. U posmatranom periodu na računu ostalih poslovnih usluga ostvaren je deficit u iznosu od 3,6 miliona eura, što je za 23,6% manje nego u prvom kvartalu 2011. godine.

Priliv sredstava po osnovu rada na građevinskim projektima i instalacijama domaćih preduzeća van Crne Gore, kao i u Crnoj Gori, iznosio je 6,8 miliona eura. U prvom kvartalu 2012. godine rashodi po osnovu angažovanja nerezidenata u oblasti građevinarstva iznosili su 4,1 milion eura, što je za 6,8% više nego u 2011. godini. U posmatranom periodu na ovom podračunu usluga ostvaren je suficit u iznosu od 2,7 miliona eura, dok je u prvom kvartalu 2011. godine iznosio 378 hiljada eura. Pokretanje investicionih ulaganja u oblasti energetskog sektora, kao i rekonstrukcija i izgradnja novih hotelsko-turističkih kapaciteta doprinijeli su ostvarenju suficita na ovom računu.

U prvom kvartalu 2012. godine rezidenti Crne Gore izdvojili su 2,9 miliona eura za međunarodne usluge osiguranja, dok su prihodi po ovom osnovu iznosili 4 miliona eura. U oblasti usluga osiguranja u posmatranom periodu ostvaren je suficit u iznosu od 1,1 milion eura.

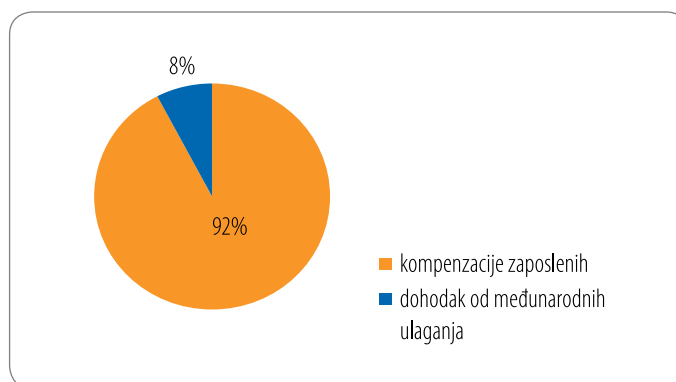
6.1.3. Dohodak

U prvom kvartalu 2012. godine na računu dohotka zabilježen je suficit u iznosu od 21,1 milion eura što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja pad od 1,8%. U posmatranom periodu ostvaren je rast ukupnih prihoda za 2,5%, što je rezultat povećanja priliva po osnovu plata i nadoknada zaposlenih (kompenzacije zaposlenih), dok je ostvareno povećanje rashoda od 6,4% rezultat povećanja odliva po osnovu otplate kamata.

Prihodi ostvareni po osnovu faktorskih dohoda iznosili su 47,2 miliona eura, što je za 2,5% više nego u 2011. godini. Najveći dio prihoda čine kompenzacije zaposlenih u iznosu od 43,5 miliona eura, što je za 1,7% više nego u istom periodu 2011. godine. Prihodi po osnovu dohotka od međunarodnih ulaganja iznosili su 3,7 miliona eura. U strukturi prihoda po osnovu dohotka od međunarodnih ulaganja najveće učešće imaju naplaćene kamate u iznosu od 3,6 miliona eura, dok su prihodi ostvareni po osnovu dividendi iznosili 68,5 hiljada eura.

Grafik 6.11

Struktura prihoda po osnovu faktorskih dohoda u periodu januar-mart 2012. godine

Izvor: CBCG

Istovremeno rashodi po osnovu faktorskih dohoda iznosili su 26,1 milion eura, što je za 6,4% više nego u istom periodu prethodne godine. Od ukupnih rashoda, 23,6 miliona eura odnosilo se na dohodak ostvaren po osnovu međunarodnih ulaganja (ulaganja u obliku kredita, stranih direktnih i portfolio investicija), a 2,4 miliona eura se odnosilo na zarade nerezidenata zaposlenih u Crnoj Gori. Od ukupnih rashoda po osnovu međunarodnih ulaganja na otplatu kamata odnosilo se 22,8 miliona eura, što je za 9,2% više nego u istom periodu 2011. godine.

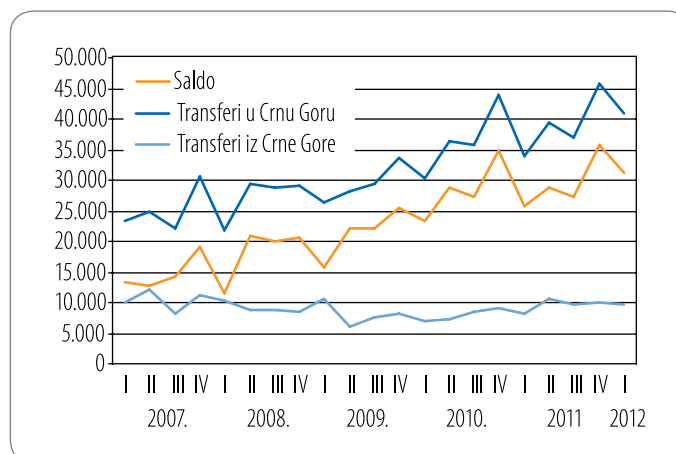
6.1.4. Tekući transferi

Na računu tekućih transfera suficit je iznosio 31,3 miliona eura i u odnosu na 2011. godini veći je za 22,2%, što je rezultat povećanja priliva doznaka i poklona i pomoći iz inostranstva u korist fizičkih lica.

U posmatranom periodu priliv tekućih transfera iznosio je 40,9 miliona eura, što je za 20,8% više nego u 2011. godini. U strukturi priliva 36,2 miliona eura odnosilo se na ostale sektore, a na sektor država 4,7 miliona eura. Od ukupnog priliva transfera ostalih sektora, 15,7 miliona eura ostvareno je po osnovu doznaka iz inostranstva, dok je priliv po osnovu ostalih transfera (nasljed-

Grafik 6.12

Kretanja na računu tekućih trnsfera, u 000 eura

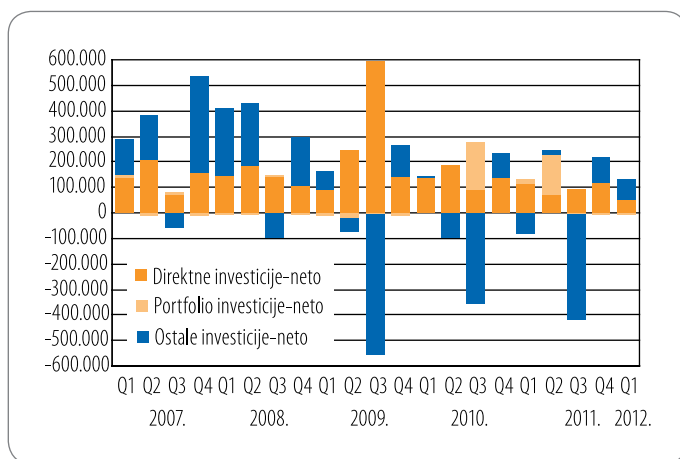

Izvor: CBCG

stva, izdržavanja, poklona i pomoći) iznosio 20,5 miliona eura. U istom periodu rashodi su iznosili 9,6 miliona eura, što je za 16,7% više u odnosu na prethodnu godinu. U strukturi rashoda na sektor državu odnosilo se 1,3 miliona eura, dok se 8,2 miliona eura odnosilo na ostale sektore. Odliv novčanih sredstava po osnovu doznaka iznosio je 3,7 miliona eura, dok je odliv po osnovu nasljedstva, poklona i raznih vrsta pomoći iznosio 4,5 miliona eura, što je za 31,4% više nego u prvom kvartalu 2011. godine.

Grafik 6.13

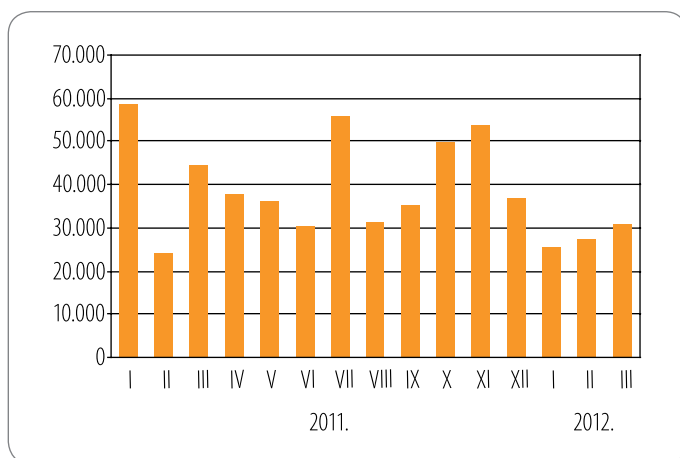
Struktura finansijskog računa po kategorijama investicija, u 000 eura

Izvor: CBCG

Grafik 6.14

Ukupan priliv stranih direktnih investicija u periodu 2011 – mart 2012. godine, u 000 eura

Izvor: CBCG

6.2. Račun kapitalnih i finansijskih transakcija

Na kapitalno-finansijskom računu u prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je neto priliv u iznosu od 142,9 miliona eura. Neto priliv je ostvaren na podračunima direktnih i ostalih investicija, dok je na podračunu portfolio investicija zabilježen neto odliv.

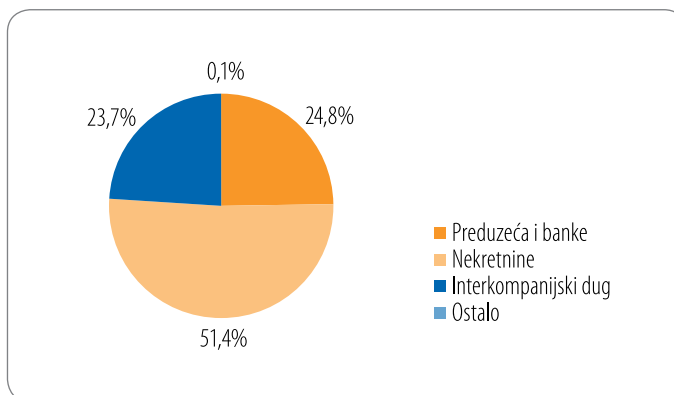
Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija u prvom kvartalu 2012. godine iznosio je 54 miliona eura ili 53,5% manje nego 2011. godine. Novi talas krize u Eurozoni i pad kreditnog rejtinga nekih od zemalja EU stvorili su neizvjesnost na finansijskom tržištu, a samim tim i manju zainteresovanost stranih investitora za ulaganja uopšte, pa i u Crnu Goru. Ukupan priliv stranih direktnih investicija iznosio je 83,7 miliona eura, što je za 34,3% manje nego u istom periodu prošle godine.

U posmatranom periodu najveći priliv je ostvaren po osnovu ulaganja u nekretnine koja su iznosila 43 miliona eura ili 37,6% više nego u 2011. godini. Ulaganja u domaće kompanije su iznosila 20,7 miliona eura, što je za 61,4% manje u odnosu na isti period 2011. godine. U formi interkompanijskog duga ostvaren je priliv od 19,8 miliona eura, što predstavlja smanjenje za 41,8% i ukazuje na smanjeno zaduživanje preduzeća kod matičnih kompanija u inostranstvu. Priliv po osnovu povlačenja novčanih sredstava koja su rezidenti investirali u inostranstvu iznosio je 59,9 hiljada eura.

Ukupan odliv po osnovu stranih direktnih investicija u prvom kvartalu 2012. godine iznosio je 29,7 miliona eura i veći je za dva i po puta u odnosu na prethodnu godinu. Najveći dio odliva odnosio se na kredite između povezanih pravnih lica (interkompanijski dug) 13,5 miliona eura, od čega 7,4 miliona eura čine krediti koje su rezidenti odobrili povezanim licima u inostranstvu, dok se na smanjenje obaveza domaćih kompanija po osnovu kredita uzetih kod matičnih kompanija odnosilo 6,1 milion eura. Odliv po osnovu vlasničkih ulaganja rezidenata u inostranstvo iznosio je 11 miliona eura.

Grafik 6.15

Struktura ukupnog priliva stranih direktnih investicija u periodu januar - mart 2012. godine

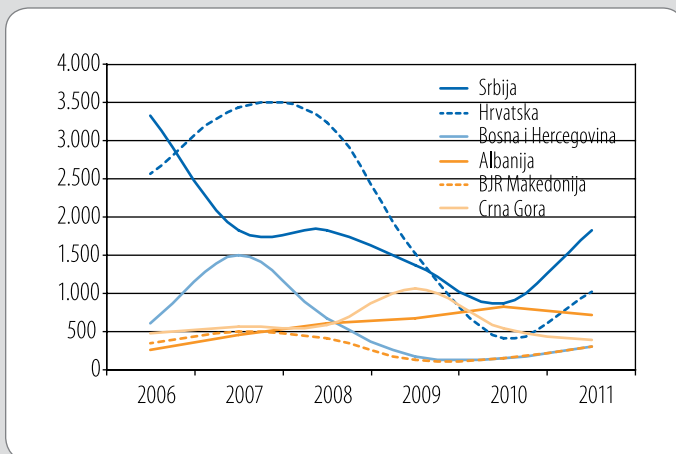

Izvor: CBCG

Boks 6.2 - Trendovi SDI u zemljama regiona

Grafik 1

Neto priliv SDI u zemljama regiona, u milionima eura

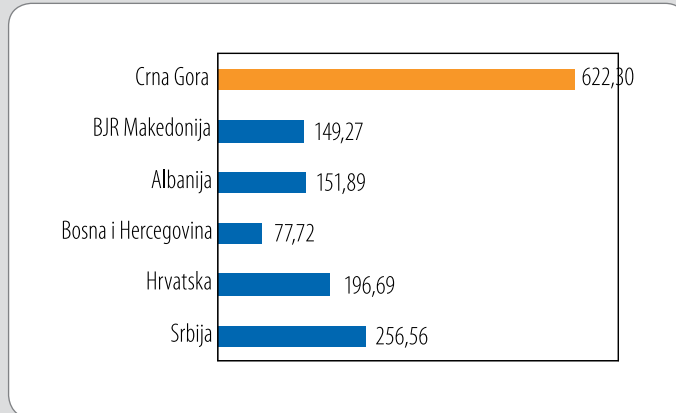
Izvor: sajtovi centralnih banaka i CBCG

U 2011. godini većina zemalja okruženja ostvarila je veći priliv stranih direktnih investicija u odnosu na prethodnu godinu. Trend rasta priliva stranih direktnih investicija zabilježile su: Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina i Makedonija. Neto priliv SDI je bio veći u Hrvatskoj za 151%, Srbiji za 112%, Bosni i Hercegovini za 111% i Makedoniji za 92% u odnosu na 2010. godinu. Od posmatranih zemalja u regionu, pad priliva stranih direktnih investicija zabilježile su Crna Gora i Albanija. Neto SDI u Crnoj Gori su bile manje za 29,5% u odnosu na prethodnu godinu, dok je pad priliva SDI u Albaniji iznosio 14%.

U poslednjih nekoliko godina Crna Gora je lider u regionu po prilivu SDI po glavi stanovnika. Iako je zabilježen pad neto priliva SDI u 2011. godini, naša zemlja je i dalje na prvom mjestu po SDI po glavi stanovnika i to u iznosu od 622,3 eura. Poslije Crne Gore, zemlja sa najvećim prilivom SDI po glavi stanovnika u 2011. godini je Srbija 256,6 eura, dok Bosna i Hercegovina od zemalja regiona ima najmanji priliv SDI po glavi stanovnika 77,7 eura.

Grafik 2

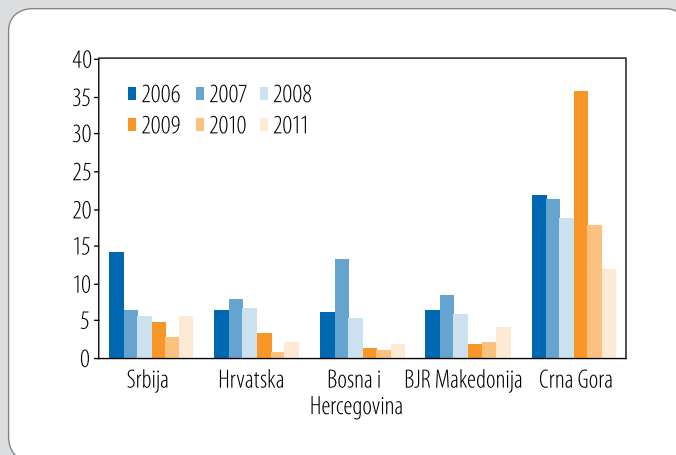
Strane direktne investicije po glavi stanovnika u 2011. godini, EUR

Izvor: sajтови centralnih banaka

Grafik 3

Učešće SDI u BDP-u u periodu od 2006-2011. godine, u %

Izvor: sajтови centralnih banaka

Analiza učešća stranih direktnih investicija u bruto domaćem proizvodu u periodu od 2006-2011. godine ukazuje na dominaciju Crne Gore u poređenju sa zemljama regiona. Crna Gora je zabilježila najveće učešće SDI u BDP-u u 2009. godini, sa rekordnih 35,8%. Međutim, pod uticajem svjetske ekonomske krize došlo je do pada SDI, kako u Crnoj Gori tako i u zemljama regiona, što je rezultiralo smanjenjem njihovog učešća u BDP-u. Međutim, i pored pada, učešće neto priliva SDI u BDP-u u Crnoj Gori je i dalje iznad 10%. U 2011. godini zemlje sa najvećim učešćem SDI u BDP-u bile su: Crna Gora (11,9%), Srbija (5,6%) i Makedonija (4,1%).

U prvom kvartalu 2012. godine ukupan priliv po osnovu portfolio investicija iznosio je 5,7 miliona eura, što je značajno manje nego u istom periodu prethodne godine (33,5 miliona eura). Na računu portfolio investicija u posmatranom periodu ostvaren je neto odliv u iznosu od 2,7 miliona eura. Investicije u domaće vlasničke hartije od vrijednosti iznosile su 1,9 miliona eura, dok je priliv po osnovu povlačenja sredstava uložених u strane hartije od vrijednosti iznosio 3,8 miliona eura. Istovremeno, odliv sredstava po osnovu portfolio investicija iznosio je 8,4 miliona eura, od čega se najveći dio odnosio na investiranje rezidenata u strane vlasničke hartije od vrijednosti (4,6 miliona eura). Odliv po osnovu povlačenja sredstava investiranih u domaće vlasničke hartije od vrijednosti iznosio je 3,8 miliona eura.

U prvom kvartalu 2012. godine na računu ostalih investicija zabilježen je neto priliv u iznosu od 76,6 miliona eura, dok je u istom periodu 2011. godine ostvaren neto odliv od 79,6 miliona eura. U posmatranom periodu smanjeni su depoziti banaka u inostranstvu za 15,9 miliona eura, kao i obaveze po osnovu uzetih kredita banaka za 11,2 miliona eura. Zabilježeno je smanjenje zaduživanja privatnog sektora u inostranstvu. Priliv po osnovu povlačenja sredstava kredita od strane privatnog sektora iznosio je 32,7 miliona eura, što je značajno manje nego u istom periodu 2011. godine (140,9 miliona eura), dok je istovremeno evidentiran i manji odliv po osnovu otplate glavnice koji je iznosio 36,4 miliona eura (117,4 miliona eura u 2011. godini).

Na kraju marta 2012. godine novčana sredstva Centralne banke na inoračunima i u trezoru bila su manja za 14,1 milion eura u odnosu na 31. decembar 2011. godine.

7 ANALIZA TRŽIŠTA NEKRETNINA

HEDONIČKI INDEKS NEKRETNINA ZA CRNU GORU JUN 2012

CBCG je sprovela u junu svoju redovnu anketu o kretanju cijena nekretnina u Podgorici. Izračunavanje prosječne cijene za mart 2012. godine bazirano je na uzorku koji je izveden na grupaciji od 72.917 stanova, koji odgovaraju lokacijama Podgorica 1, Podgorica 2 i Podgorica 3. Ove tri katastarske opštine prema podacima Uprave za nekretnine Podgorica, od 82 katastarske opštine predstavljaju najreprezentativniji dio Podgorice, s obzirom da obuhvataju uža gradska naselja. Na osnovu slučajnog uzorka od 2500 stambenih jedinica, broj uspješno popunjenih anketnih listića bio je 458, odnosno ukupna izlaznost je bila 18,3%.

Pitanja u upitniku su se odnosila na kvalitativne karakteristike stanova (način grijanja, posjedovanje internet priključka, broj soba, broj balkona, itd.) sa osnovnim ciljem da se utvdi relativni uticaj ovih kvalitativnih osobina na vrijednost stana. Subjektivna ocjena vrijednosti stana je postignuta putem postavljanja pitanja: „Ispod koje cijene vlasnici stana ne bi prodali stan u trenutku postavljanja pitanja?“.

Na osnovu dobijenih podataka, urađen je ekonometrijski model na osnovu koga se došlo do sljedećih rezultata: Prosječni kvadratni metar stambenog objekta³⁷ u junu mjesecu 2012. godine u Podgorici iznosi 1.179 eura što predstavlja rast od 2,5% u odnosu na decembar 2011. godine. Stoga možemo zaključiti da cijene nekretnina u proteklih šest mjeseci blago fluktuiraju u rasponu od $\pm 2,5\%$ na kvartalnom nivou. Posmatrano na godišnjem nivou (jun 2011-jun 2012) došlo je do blagog rastatokom 2012. od 1,4%, u odnosu na jun 2011. godine, kada je cijena iznosila 1.163 eura.

Tabela 7.1

Lančani i bazni hedonički indeks nekretnina za period 2007-2012

Period	Cijena Eur	Lančani indeks	Bazni indeks
Septembar 2007.	1697,6	100,0	100,0
Mart 2008.	1738,3	102,4	102,4
Septembar 2008.	1525,5	87,8	89,9
Mart 2009.	1402,1	91,9	82,6
Septembar 2009.	1223,1	87,2	72,1
Mart 2010.	1128,3	92,2	66,5
Jun 2010.	1191,5	105,6	70,2
Septembar 2010.	1177,1	98,8	69,3
Decembar 2010.	1185,2	100,7	69,8
Mart 2011.	1171,2	98,8	69,0
Jun 2011.	1163,0	99,3	68,5
Septembar 2011.	1174,0	100,9	69,2
Decembar 2011.	1151,2	98,1	67,8
Jun 2012	1179,6	102,5	69,5

Izvor: CBCG, 2012

³⁷ Cijena stana prosječne starosti u Podgorici.

Tabela 7.2

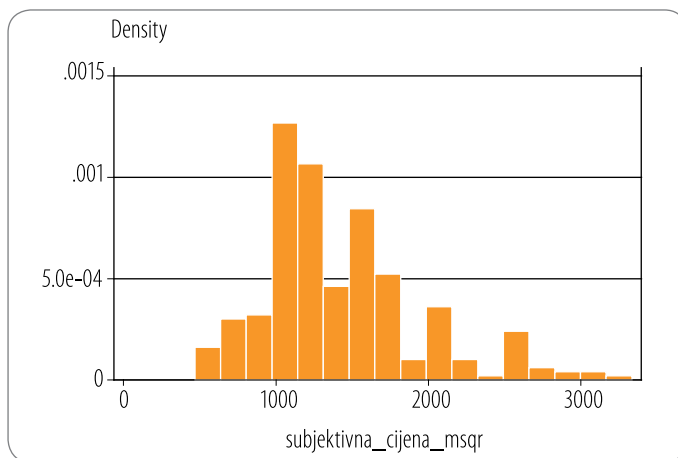
Sumarna statistika prosječne vrijednosti, standardne devijacije, minimalne i maksimalne cijene pojedinih tipova stambenih objekata, u eurima

Varijable	Br. Obs.	Srednja Vrijednost	St. Dev.	Min. Cijena	Maks. Cijena
Prosječna cijena stambenog prostora	341	1179,4	359,7	775	2500
Prosječna cijena stambenog prostora – kuća	135	1149,3	441,9	778	2500
Prosječna cijena stambenog prostora – stan	207	1198,5	292,73	775	2500

Izvor: CBCG, 2011

Grafik 7.1

Histogram distribucije cijena stambenih objekata mart 2011. godine

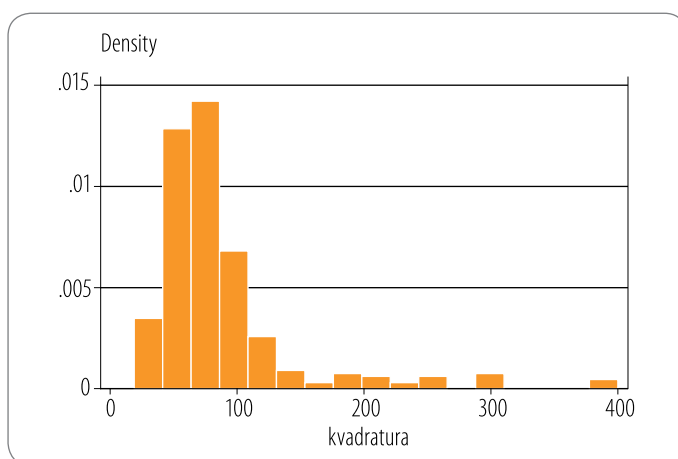

Cijene stambenih objekata, na pojedinačnom nivou, kreću se u rasponu od 2500 eura na ekskluzivnijim lokacijama do 775 eura na djelovima, koji su udaljeniji od centra grada, poput naselja Vrela ribnička, Stari aerodrom, Konik i Zbjelo. Osnovni trend predstavlja diverzifikacija cijena po zonama, što ukazuje da se tražnja za stanovima značajno izdiferencirala, pri čemu je primjetno približavanje cijena iz zone 3 ka zoni 2, što ukazuje na potencijalni rast tražnje za ovom lokacijom.

Tako cijena m² u Podgorici za zonu Podgorica 1 u junu 2012. iznosi 1.262,95 eura i kreće se u rasponu od 800 do 2500 eura. Prosječna cijena u Podgorica II je iznosila 1.142,1 eura, dok je u Podgorici III iznosila 1126 eura.

Grafik 7.2

Histogram distribucije varijable kvadratura mart 2011. godine

Iz grafika br. 7.1 i 7.2 se može utvrditi da obje vremenske serije - cijene stambenih objekata i kvadrature imaju sličan raspored i da zbog njihove limitiranosti sa gornje i donje strane (stanovi ne mogu biti manji od 10 m² niti veći od recimo 1000 m² kao i njihove cijene) u ekonometrijski model moramo uključiti logaritme umjesto nivoa. Takođe, treba napomenuti da su ove distribucije u skladu sa očekivanim, a takodje ovi grafici jako podsjećaju na krivu distribucije dohotka.

Opisna statistika, provjera održivosti modela i rezultati ekonometrijskog modela hedoničkog indeksa Crne Gore

Testovi robustnosti pokazuju da je model dobro specificiran, da nema problema sa multikolinearnošću (izuzetno niska vrijednost VIF-a), kao ni funkcionalnom formom (Ramsey Reset test).

Tabela 7.3

Empirijski rezultati modela prosječne cijene stambenog prostora, jun 2012

Varijable	Koeficijent	Standardna greška	t-vrijednost	P>t
Inmetar	0,13**	0,04	2,1	0,04
podgorica1	0,08	0,04	1,44	0,15
podgorica2	0,06**	0,04	2,15	0,04
kuća	0,16***	0,03	5,21	0,00
preko_65msqr	0,34***	0,03	9,12	0,00
do6_spratova	-0,05	0,03	-1,32	0,15
do5g_starosti	0,12**	0,05	2,11	0,04
5-10_godina	0,09*	0,05	1,78	0,08
balkon_1	-0,124***	0,04	-3,53	0,00
balkon_0	-0,32***	0,07	-4,60	0,00
soba_0	-0,07	0,05	-1,34	0,18
soba1	-0,19***	0,04	-3,56	0,00
soba2	-0,18***	0,04	-3,55	0,00
telefon	0,06	0,05	1,42	0,19
struja	0,43***	0,04	6,12	0,00
internet_ima	0,087	0,04	0,19	0,86
garaza_ima	0,14***	0,04	2,82	0,00
Konstantna	1,95***	0,38	6,12	0,00

Dijagnostika

Broj Observacija 390

R_squared=0.70

VIF=4,1

Ramsey Reset test

F(3, 280) = 1.32

Prob > F = 0.27

Objašnjenje: * značajnost na 10%, ** značajnost na 5%, *** značajnost na 1%

Kao što se iz tabele 7,2 može zaključiti na cijenu stambenog prostora mjereno nivoom signifikantnosti, posebni značaj ima broj soba (one koje imaju više od jedne spavaće sobe imaju veću cijenu), takođe na cijenu pozitivno utiče i posjedovanje balkona, struja kao izvor za grijanje, kao i posjedovanje garaže.

Iz tabele 7.4 se može zaključiti da kretanje cijena u Crnoj Gori, u drugom kvartalu 2012. godine se kreće u približno istom rasponu kao i kretanje cijena nekretnina u regionu (Hrvatska, Slovenija i Bugarska), pri čemu ima nešto jači oporavak u odnosu na ove zemlje čije cijene još uvijek stagniraju, a brzina oporavka ovog tržišta će prevashodno zavisiti od rasta kreditne aktivnosti i privlačenja SDI u sektor nekretnina. Nominalni polugodišnji rast od 2,5% je još uvijek marginalan da bi predstavljao jasan znak oporavka tržišta nekretnina u Crnoj Gori.

Tabela 7.4

Kretanje cijena nekretnina u odabranim zemljama, mart 2012.

Država	Godišnje promjene		kvartal na kvartal(%)
	Q1 2011/Q12010	Q1 2012/Q12011	Q1 2012/Q42011
Indija- Delhi	18,87	33,33	0,60
Brazil- Sao Paolo	24,48	25,54	4,05
Estonija	2,15	13,90	1,01
Austrija	2,36	11,04	8,54
Filipini- Makati CBD	3,84	10,68	4,38
Island	1,19	8,82	1,12
Turska	3,67	7,93	2,60
Rusija	3,00	7,88	3,24
Norveška	8,36	6,30	3,49
Južna Koreja	2,82	5,80	0,55
Hong Kong	24,37	5,41	1,39
Švajcarska	1,63	4,56	0,74
Indonesija- 14 gradova	4,48	3,59	0,82
Singapur	13,77	3,47	-0,10
Novi Zeland	-0,54	2,40	-0,10
Finska	4,20	0,87	1,27
Sjedinjene Američke Države	-5,46	0,48	0,55
Engleska	-0,44	0,24	-1,41
Južna Afrika	-0,28	0,08	-2,19
Kina- Šangaj	1,34	0,00	-0,44
Litvanija- 5 najvećih gradova	-1,33	-0,35	-0,20
Hrvatska	-4,54	-1,00	0,23
Slovačka	-2,47	-2,29	-0,08
Japan- Tokio	2,76	-2,34	0,70
Ukraina- Kijev	-7,45	-2,51	-7,14
Letonija- Riga	8,23	-2,59	0,97
Izrael	13,94	-3,21	-0,63
Švedska	3,42	-3,68	-0,57
Holandija	-1,22	-3,81	-0,92
Bugarska	-5,62	-4,31	-0,42
Australija- 8 gradova	0,14	-4,55	-1,06
Španija	-4,72	-7,22	-3,08
Poljska- Varšava	1,13	-7,34	-2,21
Portugalija	-2,65	-7,38	-2,58
Grčka- Atina	-6,25	-9,89	-2,42
Irska	-11,13	-17,16	-4,94
Crna Gora	-2,4	+1,42	+2,5

Izvor: Global Property Guide 2012, CBCG, 2012

8 MEĐUNARODNA EKONOMIJA

Nakon usporenog rasta globalne ekonomija tokom 2011. godine, prognoze postepeno jačaju dok rizici i dalje ostaju izraženi. Makroekonomske neravnoteže po regionima su i dalje istaknute, a ekonomski rast nastavlja da bude značajno neujednačen. Poboļšana aktivnost u SAD tokom drugog polugodišta 2011.godine i bolje politike u evropskoj zoni kao odgovor na produbljavanje ekonomske krize, umanjili su prijetnju naglog globalnog usporavanja. Shodno tome, neizvjesan oporavak će se vjerovatno nastaviti u ključnim razvijenim ekonomijama, i očekuje se da aktivnost ostane relativno skromna u mnogim zemljama u razvoju.

Tabela 8.1

Procjene MMF-a odabranih makroekonomskih indikatora

	2010.	2011.	2012.	2013.	2012.	2013.	2011.	2012.	2013.
			Projekcije		Promjena procjene u odnosu na Januar 2012	Q4 na Q4			
						Procjena	Projekcija		
BDP na svjetskom nivou	5,3	3,9	3,5	4,1	0,2	0,1	3,2	3,7	4,1
Razvijene ekonomije	3,2	1,6	1,4	2,0	0,2	0,1	1,2	1,6	2,2
SAD	3,0	1,7	2,1	2,4	0,3	0,2	1,6	2,0	2,6
Eurozona	1,9	1,4	-0,3	0,9	0,2	0,1	0,7	-0,2	1,4
Njemačka	3,6	3,1	0,6	1,5	0,3	0,0	2,0	0,9	1,6
Francuska	1,4	1,7	0,5	1,0	0,3	0,0	1,3	0,5	1,4
Italija	1,8	0,4	-1,9	-0,3	0,2	0,3	-0,4	-2,0	0,7
Španija	-0,1	0,7	-1,8	0,1	-0,2	0,4	0,3	-2,5	1,3
Japan	4,4	-0,7	2,0	1,7	0,4	0,1	-0,6	2,0	1,8
Velika Britanija	2,1	0,7	0,8	2,0	0,2	0,0	0,5	1,5	2,3
Kanada	3,2	2,5	2,1	2,2	0,3	0,2	2,2	2,0	2,3
Ostale razvijene ekonomije	5,8	3,2	2,6	3,5	0,0	0,1	2,5	3,6	2,9
Novo-industrijalizovane zemlje Azije	8,5	4,0	3,4	4,2	0,1	0,1	3,1	4,8	3,1
Zemlje u razvoju	7,5	6,2	5,7	6,0	0,2	0,1	5,8	6,3	6,4
Centralna i Istočna Evropa	4,5	5,3	1,9	2,9	0,8	0,5	3,8	1,6	3,6
Zemlje Komonvelta	4,8	4,9	4,2	4,1	0,5	0,3	3,7	3,8	4,0
Rusija	4,3	4,3	4,0	3,9	0,7	0,4	3,7	3,9	4,1
Zemlje u razvoju u Aziji	9,7	7,8	7,3	7,9	0,0	0,1	7,2	8,1	7,7
Kina	10,4	9,2	8,2	8,8	0,1	0,0	8,9	8,4	8,4
Indija	10,6	7,2	6,9	7,3	-0,1	0,0	6,1	6,9	7,2
Azijske zemlje 5*	7,0	4,5	5,4	6,2	0,2	0,6	2,5	8,5	5,5
Latinska Amerika i Karibi	6,2	4,5	3,7	4,1	0,2	0,1	3,6	3,9	4,8
Brazil	7,5	2,7	3,0	4,1	0,1	0,1	1,4	4,7	3,4
Meksiko	5,5	4,0	3,6	3,7	0,1	0,2	3,7	3,6	3,8
Bliski Istok i Sjeverna Afrika	4,9	3,5	4,2	3,7	0,6	-0,2
Podsaharaska Afrika	5,3	5,1	5,4	5,3	-0,1	0,0
Južna Afrika	2,9	3,1	2,7	3,4	0,1	0,0	2,6	3,0	3,7
EU	2,0	1,6	0,0	1,3	0,1	0,1	0,9	0,2	1,7
Volumen svjetske trgovine	12,9	5,8	4,0	5,6	0,2	0,2
Uvoz razvijenih ekonomija	11,5	4,3	1,8	4,1	-0,2	0,2
Uvoz ekonomija u razvoju	15,3	8,8	8,4	8,1	1,3	0,4
Izvoz razvijenih ekonomija	12,2	5,3	2,3	4,7	-0,1	0,0
Izvoz ekonomija u razvoju	14,7	6,7	6,6	7,2	0,5	0,2

Uključuje: Indoneziju, Maleziju, Filipine, Tajland i Vijetnam.

Izvor: World Economic Outlook, IMF April 2012

Došlo je do korekcije stope projektovanog rasta globalne ekonomije koji je projektovan da se smanji sa 3,9% u 2011. na 3,5% u 2012. godini usljed usporavanja privredne aktivnosti tokom druge polovine 2011. godine i prve polovine 2012. godine. Za mnoge ekonomije, uključujući Euro zonu, očekivani rast će biti znatno skromniji nego što je bila projekcija rasta MMFa iz januara 2012. godine. Ipak. Očekuje se ponovno ubrzanje aktivnosti tokom 2012. očekuje koje bi rezultiralo rastom od 4,1% u 2013. godini. Za Euro zonu je projektovano da ide prema blagoj recesiji u 2012. godini kao rezultat dužničke krize i opšteg pada povjerenja, uticaja fiskalne konsolidacije kao odgovora na pritiske tržišta. Zbog problema u Evropi, grupa *razvijenih ekonomija*, se očekuje da će rasti skromno od 1,4% u 2012. godini i 2% u 2013. godini. Napredak na tržištu rada u ovim zemljama će i dalje biti usporen, nezaposlenost će zahtijevati finansijsku podršku i pomoć sa razvojem radnih sposobnosti. Realni rast BDP u *zemljama u razvoju* je projektovan da se smanji sa 6,2% u 2011. godini na 5,7% u 2012. godini, ali zatim se očekuje ponovni rast od 6% u 2013, zahvaljujući mjerama makroekonomskih politika i jačanju ino-tražnje. Preliivanja krize iz euro zone imaće značajnog efekta na ostatak Evrope.

8.1. Konjunktorna kretanja

8.1.1. Razvijene zemlje

Sjedinjenje Američke Države (SAD)

Tokom prvog kvartala 2012. godine, ostvaren je ekonomski rast u SAD od 1,9% na godišnjem nivou, pri čemu se najveći udio rasta od 1,16 p.p. se odnosi na rast automobilske industrije. Iako je ostvaren rast on predstavlja značajno usporavanje u odnosu na četvrti kvartal kada je ostvaren rast od 3%. Izvoz je rastao po stopi od 4,2% što je ispod procjene od 7,2%, dok je uvoz rastao po stopi od 2,7%. Procjene rasta ekonomije za 2012. i 2013. godinu iznose 2,1% odnosno 2,4%³⁸.

Što se tiče kretanja cijena, godišnji inflacija je u martu iznosila 2,9%, i prije svega je tome doprinijeo rast cijena goriva od 1,7%. Za 2012. i 2013. godinu se prognozira smanjenje inflacije na 2,1% odnosno 1,9%³⁹. Stopa nezaposlenosti je na kraju marta iznosila 8,2% i predstavlja blagi pad u odnosu na kraj godine kada je iznosila 8,5%. U narednom periodu se očekuje smanjenje nezaposlenosti i poboljšanje i unapređenje uslova na tržištu rada, pri čemu zabrinjava rast dugoročno nezaposlenih koji u kontinuitetu raste.

Japan

Tokom prvog kvartala dolazi do blagog oporavka ekonomske aktivnosti prije svega usljed rasta javne potrošnje, i blagog oporavka izvoza. U prvom kvartalu ostvaren je realan rast od 1%, pri čemu je rast domaće potrošnje bio na nivou od 0,9%, lična potrošnja je rasla po stopi od 0,5%, javna potrošnja je rasla po stopi od 0,4%, izvoz je rastao po stopi od 0,4% dok je uvoz opao za oko 0,3%. MMF za 2012. i 2013. godinu projektuje rast od 2,0% odnosno 1,7%.

U Japanu je u prvom kvartalu 2012. godine industrijska proizvodnja zabilježila rast od 1.1%. Nakon blagog oporavka sa početka godine, izvoz roba ostao je nepromijenjen u martu, čime je prosjek za prva tri mjeseca 2012. približno isti nivou iz prethodnog kvartala. Uprkos oporavku u martu, stvarni uvoz roba u prvom kvar-

³⁸ IMF, World Economic Outlook, april 2012.

³⁹ Isto

talu je u prosjeku ispod nivoa zabilježenog u prethodnom kvartalu. Privatna potrošnja je tokom prethodnih nekoliko mjeseci ojačala, dok javne investicije dobijaju zamah.

Godišnji stopa inflacije u martu je iznosila 0,5% (sa 0,3% koliko je iznosila u februaru) pod uticajem rasta cijena energije i određenih tehničkim faktora. Godišnji inflacija koja isključuje cijene hrane je takođe porasla sa 0,1% u februaru na 0,2% u martu, dok je godišnja stopa promjene inflacije isključujući cijene hrane i energije iznosila -0,5%. Na posljednjem sastanku monetarne politike krajem aprila, Banka Japana je odlučila da održava svoj cilj za neobezbijedene prekonocne stope od 0% do 0,1%. Takođe, odlučeno je i da produži preostalu dospelost obveznica japanske vladine koje se kupuju pod programom "od jedne do dvije godine" u program "jedne do tri godine". Vremenski okvir za primjenu ovog programa je produžen za šest mjeseci, do kraja juna 2013.godine.

8.2. Evropska unija (EU)

Tokom prvog kvartala 2012. nastavlja se trend stagnacije ekonomije zemalja EU imajući u vidu nastavak šokova iz 2011. godine, počevši od usporavanja privredne aktivnosti na svjetskom nivou, rasta cijena nafte, dalje eskalacije dužničke krize zemalja članica koji su rezultirale daljom fiskalnom kontrakcijom, i smanjenjem potrošnje, kao i usporenom kreditnom aktivnošću bankarskog sektora, usljed poskupljenja izvora finansiranja i njihovog ubrzanog razduživanja (deleveraging).

Na kraju prvog kvartala 2012. rast BDP-a zemalja Eurozone je stagnirao (0%), dok je rast u zemalja Evropske Unije bio značajno skroman (0,1%), sa primijetnom raznolikošću tendencija ekonomskih aktivnosti. Od recesivnih procesa u Grčkoj (-6,2%), Portugalu (-2,2%), Kipru (-1,4%), Mađarskoj(-1,3%), dok je na kvartalnom nivou najveći rast ostvaren u Njemačkoj (1,2%) i Estoniji (4%) pokazuje neravnomjeran oporavak.

Za 2012. godinu se procjenjuje nulti rast BDP-a za EU i blaga recesija u Eurozoni od -0,3%⁴⁰. Prognoze pokazuju da se oporavak očekuje već u drugom kvartalu 2012. godine, usljed postepenog povratka povjerenja potrošača, fiskalne konsolidacijom u jednom broju država članica, kao i rastu izvoza. Stoga se očekuje da neto izvoz postane glavni nosioc rasta i oporavka u ovom regionu. Najnovije prognoze daju negativnu stopu rasta Belgije, Španije, Italije, Kipra, Holandije, Slovenije i Mađarske, Grčke i Portugala.

Tokom 2011. godine došlo je do rasta inflacije u EU i Eurozoni (godišnja stopa inflacije 3% i 2,7%, respektivno⁴¹). Na kraju prvog kvartala 2012. godine inflacija od 2,7%. je stabilna i nepromijenjena je u odnosu na prethodni mjesec. Najniža ostvarena inflacija je u Švedskoj (1,3%), Grčkoj (1,4%) i Bugarskoj (1,7%), dok je najviša inflacija ostvarena u Mađarskoj (5,5%) i Estoniji (4,7%). Elementi koji su doprinijeli inflaciji predstavljaju rast cijena prevoza, pića i alkohola kao i rente. Obzirom na očekivanje pada BDP-a i slabljenja cijena roba očekuje se stagnacija inflacije u 2012. godini, na 2,6% u EU i 2,7%⁴² u Eurozoni.

Pojedini rizici, koji su identifikovani u jesenjoj prognozi Evropske komisije, su ostvareni. Zbog postojanja i dalje velike neizvjesnosti, ostaje visok rizik smanjenja rasta BDP-a tokom 2012. godine. Naime, rani indikatori ekonomske aktivnosti poput Ekonomskog Indikatora Osjetljivosti, kao i OECD-ov kompozitni indeks ukazuju

⁴⁰ Izvor: European commission „Interim forecast“ Spring 2012. godine

⁴¹ Izvor: Eurostat

⁴² Isto.

da se u drugom kvartalu 2012. godine ne očekuje značajnije povećanje ekonomske aktivnosti. Blagi oporavak aktivnosti može se očekivati tek u drugoj polovini 2012. godine na osnovu prognoza Evropske Komisije da će implementacija politika u saniranju krize, na nivou EU i država članica, omogućiti prevazilaženje dužničke krize i posljedično do povratka povjerenja i oporavka investicija i potrošnje u drugoj polovini 2012. godine.

8.3. Zemlje u razvoju

BRIC ekonomije

BRIC zemlje (Brazil, Rusija, Indija i Kina) suočile su se u drugoj polovini 2011. sa usporavanjem rasta tražnje na ekstrinim tržištima, što je i kod njih uslovalo usporavanje ekonomskog rasta.

Tabela 8.2

Projekcije kretanja BDP-a „BRIC“ ekonomija za 2012. godinu

Zemlje	2010	2011e	2012p	2013p
Brazil	7,5	3,4	3,0	4,1
Rusija	4,0	4,0	4,0	3,9
Indija	9,9	7,7	6,9	7,3
Kina	10,4	9,3	8,2	8,8

Izvor: OECD Economic Outlook, spring 2012

e – procjena

p - prognoza

Posle dugog perioda visokih kamatnih stopa, postoje naznake preokreta u ciklusu kamatnih stopa koje predvide Brazil i Kina. Centralna banka Brazila je već smanjila referentnu kamatnu stopu u septembru 2011. godine, dok su kineske monetarne vlasti smanjile stopu obavezne rezerve u decembru 2011. godine. Umjeren rast i opadanje inflacije trebalo bi da stvori prostor za smanjenje kamatnih stopa u Rusiji i Indiji u 2012. godini. Pozitivan uticaj tog smanjenja na ekonomski rast, očekuje se u drugoj polovini godine.

Brazil

U prvom kvartalu 2012. godine ostvaren je neznatan rast BDP-a od 0,2%⁴³ u odnosu na prethodni kvartal (odnosno 0,8% u odnosu na isti period prethodne godine), što predstavlja nastavak trenda usporavanja ekonomskih kretanja u drugoj polovini 2011. godine. Dok je privatna potrošnja porasla za 1%, investicije su opale za 1,8%, što je najveći pad od prvog kvartala 2009. godine i time ključni faktor slabog rasta ukupne ekonomije. Usljed oštrog pada uvoza, neto izvoz je bio pozitivan. Inflatorni pritisci bili su izraženi u prethodnoj godini, sa godišnjom stopom inflacije od 6,6% u 2011. godini, dok je u prvom kvartalu došlo do postepenog smanjenja godišnje inflacije na 5,2% u martu 2012. godine. Smanjenje industrijske proizvodnje i trend pritisaka na realni sektor uticali su na izmjenu regulative Vlade u oblasti kapitalnih računa i implementaju mjera fiskalne politike sa ciljem podrške industrijske aktivnosti. U 2012. i 2013. godini se očekuje postepeni oporavak, rast

⁴³ Statistički zavod Brazila (Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística)

BDP-a od 3% i 4,1%, respektivno⁴⁴, porastom privatnih investicija i javne potrošnje, dok se procjenjuje smanjenje inflacije na 5,2% i 5%, respektivno.

Kreatori ekonomske politike krajem 2011. godine donijeli su mjere za stimulisanje tražnje i investicija, koje bi trebale da izazovu rast domaće tražnje u drugoj polovini 2012. godine. Mjere uključuju: smanjenje referentne kamatne stope, smanjenje poreza na finansijske transakcije u cilju privlačenja SDI i paket fiskalnih mjera za podršku potrošnji i podsticaju građevinarstva. Mjere monetarne politike centralne banke u vidu smanjenja referentna kamatne stope na 8,5%, u septembru 2011. godine, imale su stimulatívni efekat, dok kretanje deviznog kursa u prvom kvartalu 2012. može dovesti do povećanja izvoza, naročito ukoliko svjetska trgovina ostvari očekivani rast. Naime, početkom marta devizni kurs je opao za skoro 15% u odnosu na dolar, što je najmanji nivo u posljednje tri godine.

Rusija

Snažan privredni rast u Rusiji u četvrtom kvartalu 2011. godine, uticao je na ukupan rast od 4,3% za 2011. godinu. Prema procjenama EBRD sličan privredni rast⁴⁵ se očekuje i u 2012. godini (4,2%), odnosno 4,3% u 2013. godini. I prema procjenama MMF-a očekuje se rast od 4% u 2012. godini, a rast se uglavnom vezuje za kretanje cijena na tržištu nafte. Rast u 2013. godini, prema istom izvoru⁴⁶, revidiran je na 3,9%, nešto niže u odnosu na raniju projekciju datu u januaru 2012. godine (4,3%), najviše zbog očekivanja da će cijene nafte oslabiti. Prosječna inflacija u Rusiji u 2011. godini iznosila je 8,4%, dok se prema projekcijama EBRD-a očekuje prosječna inflacija od 4,7% za 2012. godinu. Godišnja inflacija u martu 2012. godine iznosila je 3,7%.

Situacija na tržištu rada se poboljšava. Stopa nezaposlenosti je u 2011. godini iznosila 6,6%, a očekuje se umjeren pad u 2012. godini na 6,2%, odnosno 6% u 2013. godini. Slabo povjerenje investitora i potresi u Evropi imali su uticaj na tržište kapitala, gdje odlivi kapitala i dalje postoje. Rublja je ostala stabilna u odnosu na dolar i euro uprkos rastu cijena nafte, i Fond fiskalnih rezervi (Fiscal reserve fond) je po prvi put nakon krize obnovljen.

Indija

Prema preliminarnim procjenama, realni rast BDP-a u Indiji je na kraju prvog kvartala 2012. godine iznosio 5,3%, što predstavlja značajno usporavanje priveredene aktivnosti u odnosu na prethodne dvije godine, I tokom prvog kvartala 2012. je došlo do značajnog pada u industrijskom sektoru, najviše usljed pada u prerađivačkoj industriji i vađenju ruda a takođe je prisutan pad proizvodnje u sektoru poljoprivrede. Imajući u vidu usporavanje kako javne, tako i lične potrošnje, uz pad industrijske proizvodnje, MMF je revidirao pretpostavke o ekonomskom rastu Indije za gotovo 1 p.p u 2012. i u 2013. godini, predviđajući rast od 6,9%, odnosno 7,3% za 2012. odnosno 2013. godinu respektivno.

Očekuje se da monetarni instrumenti, koji su u prethodnom periodu bili korišćeni za stimulisanje potrošnje, budu zamjenjeni implementacijom restriktivnih mjera imajući u vidu da Indija već počinje da ima hroničan problem inflacije 9,4% u 2011. godini, odnosno već 7,6% u prvom kvartalu 2012. godine. Dodatno, usljed rasta

⁴⁴ Izvor: World Economic Outlook, IMF April 2012

⁴⁵ Regional Economic Prospects in EBRD Countries of Operations: May 2012

⁴⁶ IMF, World Economic Outlook, april 2012

cijena nafte, dolazi do širenja deficita tekućeg računa platnog bilansa, sa značajnom vjerovatnoćom ostvarenja fiskalnog deficita tokom 2012. godine.

Kina

U Kini je došlo do usporavanja ekonomskog rasta, koji je u prvom kvartalu 2012. godine iznosio 8,1%⁴⁷ (u odnosu na isti period 2011. godine). U posljednjem kvartalu 2011. godine rast je iznosio 8,9%. Posmatrano sa proizvodne strane, glavni nosioci rasta su i dalje snažni. Rast industrijske proizvodnje od 11,9, rasta trgovine od 15,2% govore u prilog snažnom doprinosu ovih sektora. Takođe, bruto fiksne investicije nastavile su snažan rast od 20,9%. Primarna industrija je rasla po stopi od 3,8%, sekundarna industrija je rasla po stopi od 9,1% dok tercijalna industrija raste po stopi od 7,5%. Ključni rizici za ekonomiju Kine proizilaze iz velike trgovinske izloženosti ka Evropi i usljed „pregrijavanja” tržišta nekretnina, koja u prvom kvartalu 2012. godine pokazuje znake oporavka. Inflacija je i dalje visoka i u martu iznosi 3,6% prije svega usljed rasta cijena hrane, odjeće i pića.

Jugoistočna Evropa

U kratkom roku perspektive regiona jugoistočne Evrope su i dalje skromne, a neizvjesnost je povećana kao rezultat dužničke krize u Eurozoni. Posebno zabrinjava ranjivost finansijskog sektora, imajući u vidu da je većina bankarskih sistema u stranom vlasništvu i da se većina zemalja oslanja na finansiranje iz inostranstva. Uprkos tendencijama iz prve polovine 2011. godine kada je zabilježen intenzivniji rast, ekonomska aktivnost slabi u drugom dijelu godine i tokom prva tri mjeseca 2012. godine. Očekuje se da bi rast u 2012. godini u ovom regionu, prema podacima EBRD⁴⁸ mogao iznositi svega 1%.

U Hrvatskoj je bruto domaći proizvod, za prvi kvartal 2012. godine, prema prvoj procjeni, realno manji za 1,3% u odnosu na isti kvartal 2011. godine. Pokazatelji ekonomske aktivnosti u ovom periodu upućuju na izrazito nepovoljna kretanja. Industrijska proizvodnja se snažno smanjila, za 6,2%. Podaci za prva tri mjeseca tekuće godine upozoravaju na novo snažno slabljenje građevinske aktivnosti, pad fizičkog obima građevinskih radova za 12% u odnosu na prvi kvartal 2011. godine. U prvom kvartalu 2012. kretanja fizičkih pokazatelja potražnje za turističkim uslugama bila su vrlo povoljna. Ukupan broj noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima u promatranom razdoblju porastao je za 11,4% na godišnjem nivou, pri čemu je porast broja noćenja stranih gostiju bio viši od porasta noćenja domaćih gostiju. Godišnja stopa inflacije u martu 2012. godine iznosila je 2%. Rast inflacije najviše je rezultat povećanja osnovne stope PDV-a sa 23% na 25%. Osim toga, u martu su znatno porasle i cijene koje se regulišu na lokalnom nivou (npr. snabdijevanje vodom i javni prijevoz u Zagrebu). Tržište rada u prvom tromjesečju 2012. i dalje karakterišu nepovoljna kretanja. Nastavljen je pad broja zaposlenih, a istovremeno se povećao broj nezaposlenih, što je u skladu s ponovnim intenziviranjem nepovoljnih realnih kretanja zabilježenih krajem prethodne i početkom ove godine. Bruto i neto plate (realne i nominalne) u prvom su kvartalu tekuće godine stagnirale u odnosu na kraj 2011. Prema najnovijim procjenama Evropske komisije Hrvatska će u 2012. godini imati negativnu stopu rasta BDP-a od 1,2%.

⁴⁷ ECB Monthly Bulletin, maj 2012. godine

⁴⁸ Regiona Economic prospects, EBRD, Maj 2012. godina

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku **Srbije** realni pad BDP-a u prvom kvartalu 2012. godine, u odnosu na isti period prethodne godine, iznosio je 1,3%. Posmatrano po aktivnostima najznačajniji pad bruto dodane vrijednosti zabilježen je u sektoru saobraćaja (5,1%), sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom (3,4%), sektoru trgovine (3,2%) i sektoru prerađivačke industrije (3,1%), dok je najznačajniji realni rast bruto dodane vrijednosti zabilježen u sektoru građevinarstva (7,8%) i sektoru informisanja i komunikacija (7,4%). Procjenjuje se da će pad ekonomske aktivnosti biti nadoknađen oporavkom industrijske proizvodnje u drugoj polovini godine, prije svega po osnovu pokretanja proizvodnje u crnoj metalurgiji i automobilske industrije. Narodna banka Srbije je projektovala rast BDP-a od 0,5% za 2012. godinu, a u 2013. godini se očekuje ubrzanje rasta na 3%. Godišnja stopa inflacije u martu 2012. godine iznosila je 3,2% i značajno je niža od godišnje inflacije iz decembra 2011. godine kada je iznosila 7%. Međugodišnja inflacija je, u najvećoj mjeri, smanjena zbog pada cijena neprerađene hrane. Prosječna zarada u martu 2012. godine je nominalno veća za 13,1% u odnosu na prosječnu zaradu isplaćenu u martu 2011. godine, dok je realno veća za 9,6%. Istovremeno je prosječna zarada bez poreza i doprinosa nominalno veća za 13,4%, a realno za 9,9%

Bosna i Hercegovina je u 2011. godini prema procjenama Evropske komisije ostvarila pozitivnu stopu privrednog rasta od 2,4%⁴⁹ odnosno 3% prema procjeni MMF-a⁵⁰. Godišnja stopa inflacije u martu 2012. godine iznosila je 2,1%. Registovana nezaposlenost u martu 2012. godine se povećala za 2,4 indeksna poena u odnosu na mart prethodne godine. U prvom kvartalu BiH bilježi pad izvoza, za 10,6%, dok je uvoz porastao za 0,2% u odnosu na prvi kvartal 2011. godine. Prosječna mjesečna bruto plata je u martu 2012. godine bila nominalno viša za 0,9% u odnosu na prosječnu platu iz marta 2011. godine, dok je prosječna neto plata za isti period bila viša za 0,7%. Prosječan broj nezaposlenih u prva tri mjeseca 2012. godine je za 2,7% veći u odnosu na isti period prethodne godine. Prema procjenama MMF-a stopa privrednog rasta⁵¹ u 2012. godini biće na nultom nivou, dok bi godišnja stopa inflacija mogla dostići nivo od 2,2%.

Prema preliminarnim procjenama u 2011. godini u **Makedoniji** je došlo do rasta BDP-a od 3%. Prema podacima Zavoda za statistiku Makedonije, procjena BDP-a za prvi kvartal 2012. godine ukazuju da je došlo do pada od 1,4%, a najveći pad je registrovan u sektoru građevinarstva od 9,8%, sektoru vađenja ruda i kamena, prerađivačkoj industriji i snabdijevanju električnom energijom, gasom i parom pad od po 9,6%. U prvom kvartalu ostvaren je pad izvoza od 5,9%, kao i uvoza od 10,1%. Stopa inflacije u prvom kvartalu 2011. godine je iznosila 2,5%, dok je godišnja stopa u martu iznosila 1,4%. Stopa nezaposlenosti u prvom kvartalu 2012. godine prema Anketi o radnoj snazi iznosila je 31,6% i bila je viša za 0,4 p.p. u odnosu na stopu nezaposlenosti iz prvog kvartala 2011. godine. Projekcije MMF-a, ukazuju da bi stopa privrednog rasta u 2012. godini mogla iznositi 2%, koliko je projektovana i stopa inflacije prema istom izvoru. Prema procjenama Evropske Komisije stopa privrednog rasta⁵² u Makedoniji u 2012. godini mogla bi iznositi 1,7%.

8.4. Kamatne stope

Tokom prvog kvartala 2012. godine vodeće centralne banke zadržale su referentne kamatne stope na istorijski najnižem nivou.

⁴⁹ EU Candidate and Pre-accession countries Economic Quarterly, European Commission april 2012

⁵⁰ IMF, World Economic Outlook, april 2012.

⁵¹ Isto

⁵² EC, EEF (European Economic Forecast), spring 2012.

ECB je tokom prvog kvartala 2012. godine, nakon redovnih ekonomskih i monetarnih analiza, odlučila da ne mijenja visinu kamatne stope. Iako su u prvom kvartalu vidljivi znaci oporavka i stabilizacije u ekonomijama Eurozone, još uvijek postoje određeni rizici. Naime, usljed rasta cijene enegenata i indirektnih poreza, projekcije su da će stope inflacije ostati na nivou iznad 2% u 2012. godini. Glavni cilj monetarne politike ECB-a je da održi stabilnost cijena u srednjem roku, i održavanje inflacije u njenom ciljanom okviru od 2%.

Tabela 8.3

Pregled i kretanja referentnih kamatnih stopa izabranih centralnih banaka

Valuta	Referentna kamatna stopa	Nivo	Poslednje promjene	Datum poslednje promjene
EUR	„Refinance Rate“	1,00%	-25bp	14.12.2011.
CHF	„Libor Target Rate“	0%-0,25%	-25bp	12.03.2009.
CAD	„Target Overnight Rate“	1,00%	25bp	08.09.2010.
JPY	„Target Rate“	0,10%	-20bp	19.12.2008.
GBP	„Repo Rate“	0,50%	-50bp	5.03.2009.
USD	„FED Funds Target Rate“	0%-0,25%	-75bp	16.12.2008.

Izvor: Centralne banke posmatranih zemalja

FED je u tokom prva tri mjeseca 2012. godine zadržao niske kamatne stope u rasponu od 0% do 0,25%, sa planom da do daljnjeg ne vrši korekcije u dužem roku. Pored ove odluke FED, takođe, razmatra da poveća program kupovine obveznica kako bi se stimulisao rast ekonomije.

BoE – Monetarni odbor Banke Engleske je tokom prvog kvartala 2012. godine donosio odluke o zadržavanju referentne kamatne stope na nivou od 0,5%.

BOJ – Banka Japana, shodno odlukama, nije mijenjala kamatnu stopu, tako da je ostala na istorijski niskom nivou (na nivou od 0-0,1%), kako bi pružili podršku zemljotresom pogođenim djelovima države. Pored toga što je odlučila da zadrži kamatnu stopu na istom nivou, i nije povećavala program kupovine sredstva, BOJ je tokom marta izjavila da će pokrenuti program od jedne milijarde jena (12 milijardi eura) kroz jeftine zajmove kako bi pomogla sektorima u oblastima koje su bile pogođene nesrećom.

8.5. Kretanje deviznih kurseva

U prvom kvartalu 2012. godine bile su primjetne značajne fluktuacije vodećih svjetskih valuta, čije vrijednosti su uglavnom zavisile od ekonomskog oporavka, kao i od fiskalne i monetarne politike koje su se vodile širom svijeta.

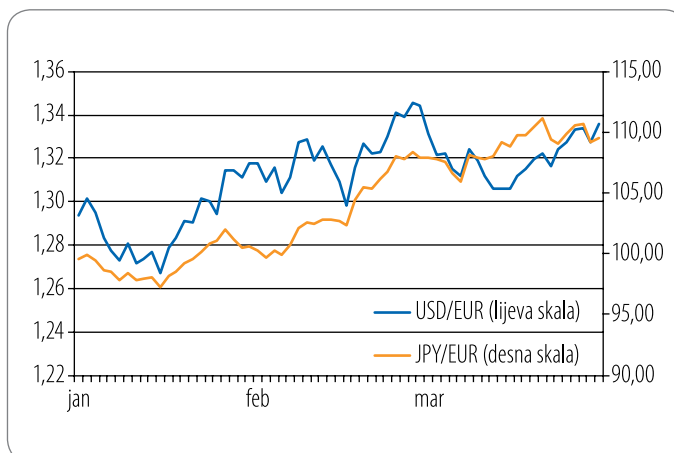
USD/EUR

Tokom prva tri mjeseca 2012. godine kurs euro/dolar nije bilježio značajne fluktuacije. Tokom januara 2012. godine euro je blago depresirao u odnosu na dolar, da bi tokom sledeća dva mjeseca, uz određene fluktuacije, apresirao.

Grafik 8.1
Kretanje kursa USD/EUR i JPY/EUR

Na dan 31.03.2011. godine kurs USD/EUR iznosio je 1,34, što je za 3,2% više nego na kraju 2011. godine, tako da je zabilježena apresijacija eura u odnosu na dolar. Kurs EUR/USD tokom prva tri mjeseca 2012. godine kretao se u rasponu od 1,27 – 1,34 dolara za euro, dok je prosječni kurs u prvom kvartalu 2012. godini iznosio 1,31.

U prvom kvartalu 2012. godine kurs JPY/EUR je imao pozitivan trend, tj. Euro je apresirao u odnosu na japanski jen. Na kraju marta kurs JPY/EUR iznosio je 109,56 jena za euro, što je za 9,3% više u odnosu na kraj 2011. godine. U prvom kvartalu 2012. godini kurs JPY/EUR kretao se u rasponu od 97,25 do 111,11, dok je prosječni nominalni kurs u prva tri mjeseca 2012. godine iznosio 103,99.

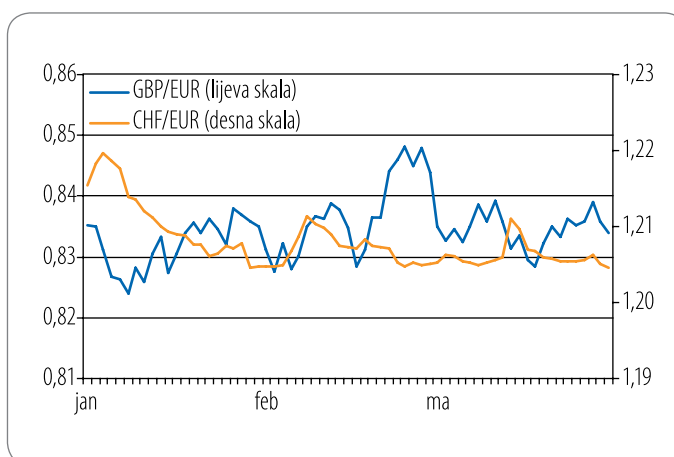

Izvor: ECB

Grafik 8.2
Kretanje deviznog kursa GBP/EUR i CHF/EUR

U prvom kvartalu 2012. godine zabilježena je depresijacija eura u odnosu na funtu od 0,2% na kraju marta 2012. godine u odnosu na kraj 2011. godine. Tokom godine kurs eura u odnosu na funtu je bio u velikoj mjeri stabilan, bez značajnijih fluktuacija. Kurs GBP/EUR u prva tri mjeseca 2012. godine kretao se u rasponu od 0,82 do 0,85 funte za euro, dok je prosječni kurs iznosio 0,83.

U prvom kvartalu 2012. godine euro je depresirao u odnosu na švajcarski franak za 0,9%. Kurs EUR/CHF je bio prilično stabilan tokom prva tri mjeseca 2012. godine, i kretao se u rasponu od 1,20-1,22 franka za euro.

Izvor: ECB

9 NAJZNAČAJNIJI DOGAĐAJI

Najznačajniji događaji u prvom kvartalu 2012. godine

Januar

Od prvog januara počele su da važe veće akcize za cigarete i alkoholna pića, a manje za dizel gorivo.

Vlada je usvojila Pretpristupni ekonomski program Crne Gore za period od 2011. do 2014. godine, kao jedan od najznačajnijih dokumenata koji država kandidat za ulazak u EU priprema.

Crna Gora je na listi globalnih ekonomskih sloboda američke fondacije Heritidž zauzela 72. mjesto od 179 rangiranih zemalja, što je četiri pozicije bolje nego 2011. godine.

Vlada je usvojila novu Uredbu o subvencijama za zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih kojom je povećana subvencija za poslodavce.

Londonska kompanija URS Skot Vilson izabrana je za konsultanta za izradu tehničke studije za realizaciju gradnje autoputa Bar – Boljari.

Predstavnici Crnogorske komercijalne banke i Evropskog investicionog fonda potpisali su Sporazum za podršku malim i srednjim preduzećima, vrijedan 20 miliona eura.

Februar

Skupština je usvojila odluku Vlade o preuzimanju duga „Kombinata aluminijuma” prema Dojče banci od 22 miliona eura.

Savjet za privatizaciju i kapitalne projekte, a zatim i Vlada, usvojili su Plan privatizacije za ovu godinu kojim je predviđena prodaja 11 kompanija putem tendera.

Mart

Vlada je usvojila Odluku o zaduživanju i davanju garancija za ovu godinu, prema kojoj će, za finansiranje deficita, servisiranje duga i stvaranja fiskalne rezerve, biti pozajmljeno do 230 miliona eura.

Na sastanku Centralne banke i Međunarodnog monetarnog fonda ocijenjeno je da je u Crnoj Gori pogoršana ekonomska situacija. Međunarodni monetarni fond ne predviđa rast crnogorske ekonomije u ovoj godini, a Vladi je preporučeno da racionalizuje rashode, smanji zarade i broj zaposlenih, i poveća poreze.

Predstavnici vlada Crne Gore i Turske potpisali su u Ankari pet sporazuma o saradnji.

Crna Gora će, prema najnovijim procjenama Svjetskog savjeta za turizam i putovanja (WTTC), u narednoj deceniji imati najbrži rast direktnog učešća putovanja i turizma u bruto domaćem proizvodu, od 11,8% godišnje.

10 PRILOZI

Prilog A: Realna kretanja

Tabela 1 – Pregled makroekonomskih kretanja

OPIS	2011.	2012. (lančani indeks)											
	XII/XI	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Industrijska proizvodnja (indeks)	92,6	95,4	106,9	109,5									
Potrošačke cijene (indeks)	99,8	100,8	101,0	100,4									
Cijena proizvođača ind. proizvoda (indeks)	98,4	101,0	100,4	99,7									

Izvor: Monstat

Tabela 2 – Industrijska proizvodnja

NAZIV	Učešće u 2011.	2012. INDEKSI NIVOA			
		III ø 2011	III 2012 II 2011	III 2012 III 2011	I-III 2012 I-III 2011
INDUSTRIJA UKUPNO	100,0	103,9	109,5	95,9	85,3
VAĐENJE RUDA I KAMENA	6,2	78,5	96,2	95,4	100,7
Vađenje uglja	4,2	100,4	88,2	107,5	115,4
Vađenje ruda metala	1,1	-	-	-	-
Ostalo rudarstvo	0,9	70,4	235,5	94,4	70,0
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	61,5	107,8	125,6	111,6	104,3
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	6,6	104,7	127,4	108,7	98,3
Proizvodnja pića	3,4	67,5	157,3	99,4	111,1
Proizvodnja duvanskih proizvoda	0,3	16,9	33,3	7,7	27,6
Proizvodnja odjevnih predmeta	0,2	63,1	97,2	81,0	107,2
Proizvodnja od drveta, plute i sl.	2,2	50,4	413,1	83,7	71,2
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	0,7	54,9	104,0	58,7	58,4
Štampanje i umnožavanje audio i video zapisa	0,4	77,1	86,9	79,2	92,1
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	0,2	104,6	260,2	104,3	95,9
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata	6,8	216,7	148,1	135,4	116,2
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	0,1	80,6	126,7	79,2	93,5
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	7,1	95,7	104,9	92,5	95,4
Proizvodnja osnovnih metala	25,9	93,1	113,1	102,5	98,8
Proizv. metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	2,4	134,0	180,6	1576,5	641,7
Proizvodnja mašina i opreme na drugom mjestu nepromenute	4,8	122,3	123,2	120,1	119,6
Proizvodnja namještaja	0,1	80,2	91,1	85,2	110,4
Popravka i montaža mašina i opreme	0,6	48,0	90,9	41,7	45,8
SNABDIJEVANJE EL. ENERGIJE, GASOM I PAROM	32,3	101,3	88,1	74,8	64,8

Izvor: Monstat

Tabela 4 – Industrijska proizvodnja

2012	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	95,4	106,9	109,5									
ø 2011 = 100	88,7	94,9	103,9									
U odnosu na isti mjesec preth. god.	75,5	85,3	95,9									
Period tekuće prema istom preth. god.		80,3	85,3									

Tabela 5 – Potrošačke cijene

2012	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	100,8	101,0	100,4									
ø 2011 = 100	100,8	102,5	102,9									
U odnosu na isti mjesec preth. god.	102,7	104,2	102,7									
Period tekuće prema istom preth. god.		104,2	103,7									
Decembar 2011 = 100	100,8											

Tabela 6 – Cijene proizvođača industrijskih proizvoda

2012	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Lančani index	101,0	100,4	99,7									
ø 2011 = 100	99,4	99,8	99,5									
U odnosu na isti mjesec preth. god.	99,4	99,2	98,5									
Period tekuće prema istom preth. god.		99,3	99,0									
Decembar 2011 = 100	101,0	101,5	101,3									

Izvor: Monstat

Tabela 7 – Cijene

		Potrošačke cijene		Cijene proizv. ind. proizvoda		Cijene proizvođača ind. proizvoda za izvoz		Cijene ind. proizvoda iz uvoza	
		Ukupno		Ukupno		Ukupno		Ukupno	
		godišnja stopa	mjesečna stopa	godišnja stopa	mjesečna stopa	godišnja stopa	mjesečna stopa	godišnja stopa	mjesečna stopa
2009.	Jan	4,9	-0,2	5,7	-1,2	-22,6	-13,9		
	Feb	5,4	0,7	4,7	0,0	-21,3	-1,3		
	Mar	5,5	0,4	0,6	-1,6	-25,9	-1,4		
	Apr	5,4	0,6	0,1	0,3	-31	-0,6		
	Maj	4,8	0,1	-1,9	-0,5	-30,3	0,2		
	Jun	2,8	-0,3	-7,8	-1,1	-36	-8,2		
	Jul	2,1	-0,6	-9,3	-1,4	-29,7	11,1		
	Avg	3,1	1,1	-9,9	0,6	-24	8,6		
	Sep	1,7	-0,3	-8,6	0,7	-28,9	-4,7		
	Okt	1,7	0,0	-8,1	0,5	-26,4	1,6		
	Nov	2,3	0,0	-7,2	0,3	-18,3	1,7		
	Dec	1,5	0,1	-3,4	0,3	-2,1	7,4		
2010.	Jan	0,8	-0,3	-6,4	-2,4	12,7	3,8	3,1	1,5
	Feb	0,2	0,1	-6,2	-0,8	14,3	-2,4	3,9	0,4
	Mar	0,7	0,4	-4,6	-0,5	24,2	4,7	5,6	1,6
	Apr	0,4	0,1	-3,4	1,5	34,3	6,5	6,6	1,1
	Maj	0,3	-0,1	1,1	3,8	30,1	-2,8	6,1	-0,1
	Jun	0,2	-0,4	2,2	-0,7	35,6	-2,8	6,2	-0,3
	Jul	1,0	0,2	2,9	-0,9	20,6	-1,3	9,0	2,0
	Avg	-0,1	0,1	2,5	0,3	13,2	2,0	10,6	1,5
	Sep	0,3	0,1	1,6	0,2	22,1	3,2	8,0	-0,9
	Okt	0,6	0,2	0,7	-0,3	15,6	-2,7	8,6	0,4
	Nov	0,8	0,2	0,3	0,0	21,3	5,4	7,3	0,3
	Dec	0,7	0,1	0,4	0,3	17,2	3,1	9,4	1,6
2011.	Jan	1,1	0,3	2,8	1,6	13,2	1,5	8,1	1,8
	Feb	2,0	1,0	4,5	0,8	16,3	0,4	8,7	0,8
	Mar	3,7	2,0	5,6	0,4	11,9	0,0	8,1	0,9
	Apr	3,7	0,0	4,7	0,0	5,5	-0,1	8,1	0,7
	Maj	3,6	-0,1	1,9	-0,2	9,0	0,9	7,6	-0,6
	Jun	3,5	-0,5	2,2	-0,3	11,7	-0,2	7,5	-0,3
	Jul	3,0	-0,3	3,6	0,7	11,7	-1,0	5,6	-0,2
	Avg	3,6	0,7	3,2	0,0	9,4	-0,3	5,6	1,3
	Sep	3,4	-0,1	3,2	0,1	5,6	-0,7	5,7	-0,8
	Okt	3,3	0,2	2,8	-0,4	6,7	-1,5	5,4	0,0
	Nov	3,0	-0,2	2,8	-0,1	-0,5	-2,3	5,4	0,2
	Dec	2,8	-0,2	1,0	-1,6	-6,3	-3,0	4,3	0,4
2012.	Jan	2,7	0,8	-0,6	1,0	-8,6	-1,1	3,1	0,8
	Feb	4,2	1,0	-0,8	0,4	-6,0	3,3	2,5	-0,1
	Mar	2,7	0,4	-1,5	-0,3	-5,8	0,2	1,8	-0,1

Izvor: Monstat

Tabela 8 – Turizam

		2011		2012		Index	Struktura
		III	I-III	III	I-III	I-III 2012. I-III 2011.	
Dolasci	Ukupno	18.516	49.730	21.900	49.919	100,4	100,0
	domaći	5.292	15.456	5.681	13.865	89,7	27,8
	strani	13.224	34.274	16.219	36.054	105,2	72,2
Noćenja	Ukupno	70.336	182.093	80.744	194.790	107,0	100,0
	domaći	22.362	59.153	21.424	55.923	94,5	28,7
	strani	47.974	122.940	59.320	138.867	113,0	71,3

Izvor: Monstat

Tabela 9 – Broj zaposlenih i nezaposlenih lica

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Br. zaposlenih*												
2001.g.	114.536	113.500	113.542	113.663	113.943	114.137	114.106	114.024	115.077	114.755	114.170	113.744
2002.g.	113.594	113.597	113.953	113.663	113.943	114.137	114.422	113.684	113.526	113.676	113.679	113.425
2003.g.	112.637	112.846	112.317	112.132	111.738	112.648	112.905	112.647	111.461	110.911	110.387	109.639
2004.g.	108.562	107.359	108.634	109.623	109.642	109.863	110.886	111.158	110.049	109.696	110.055	108.228
2004.g.***	142.081	142.834	142.361	143.224	143.845	146.696	145.160	142.634	143.447	143.113	143.992	142.438
2005.g.***	142.145	142.072	141.298	140.959	142.248	145.852	148.528	146.744	145.739	145.923	145.528	145.261
2006.g.***	144.978	145.753	146.554	147.517	149.321	151.678	154.723	154.289	154.236	154.652	155.156	150.746
2007.g.***	151.535	152.114	153.140	154.074	156.817	158.190	160.045	158.392	158.164	157.458	157.739	159.223
2008.g.	160.450	161.105	162.737	162.307	165.955	170.146	168.916	168.488	167.722	168.583	169.079	169.160
2009.g.	169.305	169.670	170.607	172.549	174.218	178.839	178.622	179.016	176.936	175.468	174.736	169.859
2010.g.	172.301	171.557	171.263	158.211	158.716	159.221	160.224	158.535	157.570	157.918	157.712	157.679
2011.g.****	157.849	158.010	158.842	159.669	162.905	168.195	170.618	167.955	164.386	163.396	162.712	162.450
2012.g.	160.880	162.035	162.569									
Br. nezaposlenih**												
2001.g.	81.238	82.158	82.453	83.091	82.629	82.140	81.823	80.686	80.952	80.668	80.440	81.069
2002.g.	80.385	81.360	81.510	81.961	81.602	81.041	81.116	80.830	80.809	80.183	79.894	76.293
2003.g.	76.584	76.077	76.165	74.976	73.520	69.735	66.951	66.277	67.664	71.023	72.544	68.625
2004.g.	69.573	71.419	72.378	72.202	68.993	64.572	60.993	60.771	60.447	59.930	59.387	58.950
2005.g.	59.115	58.774	58.075	57.557	56.772	55.199	53.683	52.494	51.843	51.266	49.886	48.825
2006.g.	48.639	48.656	49.388	48.651	45.640	42.560	40.220	39.093	38.919	38.747	38.892	38.876
2007.g.	39.104	39.155	38.714	37.571	35.356	33.393	32.205	31.271	31.156	31.569	31.787	31.469
2008.g.	31.323	31.469	31.684	30.270	30.021	29.088	28.660	27.954	28.276	28.666	28.645	28.366
2009.g.	28.921	29.305	29.170	28.616	27.785	27.113	27.048	26.844	27.313	28.731	29.607	30.169
2010.g.	31.055	32.375	33.117	33.188	32.377	31.324	31.118	30.595	31.016	31.900	32.199	32.106
2011.g.	32.829	33.062	32.748	32.203	30.920	29.816	29.128	29.078	29.404	30.108	30.576	30.552
2012.g.	31.339	31.495	31.562									

* Izvor: Monstat

** Izvor: Zavod za zapošljavanje RCG

*** Podaci su dobijeni iz Centralnog registra obveznika i osiguranika na osnovu podatka o osnovu osiguranja za pio.

**** Podaci su od aprila 2010. g dobijeni iz CRPO.

Prilog B

Tabela 10 – Bilans stanja licenciranih banaka, u 000 eura

	2010.								2011.			2012.		Struktura u %, 31.03.2012.
	31.03.	30.06.	30.09.	31.12.	31.03.	30.06.	30.09.	31.12.	31.03.	30.09.	31.03.	indeks	9:8	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	9:8	9:8	9:8	9:8	
AKTIVA														
1. Novčana sredstva i depoziti kod depozitnih institucija	458.082	559.279	560.778	629.735	626.195	637.295	725.577	624.450	566.761	-9,2			20,6	
2. Krediti	2.355.926	2.334.300	2.263.201	2.199.973	2.092.090	2.045.402	1.957.268	1.955.767	1.963.887	0,4			71,2	
2.1. Rezervisanja za kreditne gubitke	160.022	176.092	178.905	141.663	115.361	-124.336	-117.297	99.623	101.322	1,7			3,7	
2.2. Neto krediti	2.195.904	2.158.209	2.084.296	2.058.309	1.976.729	1.921.065	1.839.972	1.856.143	1.862.566	0,3			67,6	
3. Finansijski derivati	29	8	8	6	3	6	6	6	6	0,0			0,0	
4. Hartije od vrijednosti	63.912	64.409	69.074	62.748	71.418	81.408	77.119	89.044	89.910	1,0			3,3	
5. Ostala aktiva	200.293	200.153	198.781	193.353	205.345	210.008	212.844	203.204	208.492	2,6			7,6	
6. Faktoring i forfeting	5.408	5.370	5.332	12.707	31.364	45.448	47.825	48.888	47.058	-3,7			1,7	
7. Kastodi poslovi	21	23	24	23	24	26	31	39	36	-7,7			0,0	
8. Rezervisanja za gubitke na ostale stavke aktive	6.717	5.490	10.654	13.227	-7.565	-6.404	-12.249	12.054	18.294	51,8			0,7	
UKUPNO AKTIVA	2.916.932	2.981.961	2.907.638	2.943.654	2.903.513	2.888.852	2.891.125	2.809.720	2.756.534	-1,9			100,0	
PASIVA														
1. Depoziti	1.767.817	1.808.308	1.782.858	1.789.851	1.783.577	1.837.345	1.877.849	1.817.060	1.792.598	-1,3			65,0	
1.1. Depoziti po vidjenju	645.086	692.304	720.140	732.791	717.762	734.451	761.187	708.625	666.712	-5,9			24,2	
1.2. Oročeni depoziti	1.122.731	1.116.005	1.062.718	1.057.060	1.065.815	1.102.894	1.116.662	1.108.435	1.125.886	1,6			40,8	
2. Kastodi poslovi	500	348	602	341	482	965	738	1.097	512	-53,3			0,0	
3. Pozajmice	698.800	680.854	689.146	697.400	650.733	590.727	566.421	528.161	514.801	-2,5			18,7	
4. Finansijski derivati	979	775	707	614	462	429	491	441	414	-6,1			0,0	
5. Ostale obaveze	144.605	150.900	137.410	144.543	165.652	154.285	154.688	157.733	144.671	-8,3			5,2	
6. Ukupan kapital	304.232	340.776	296.914	310.906	302.607	305.101	290.938	305.229	303.538	-0,6			11,0	
6.1. Kapital i rezerve	330.021	388.390	389.846	392.583	319.810	314.494	313.553	308.450	310.143	0,5			11,3	
6.2. Dobitak / Gubitak (+,-) iz tekuće godine	-25.789	-47.614	-92.932	-81.677	-17.203	-9.394	-22.615	-3.220	-6.605	105,1			-0,2	
UKUPNO PASIVA	2.916.932	2.981.961	2.907.638	2.943.654	2.903.513	2.888.852	2.891.125	2.809.720	2.756.534	-1,9			100,0	

Prilog C

Tabela 11 – Realizacija aukcija 182-dnevnih državnih zapisa, u 000 eura

Broj aukcija	Datum	Emitovano	Prodato	Tražnja	Ponderisana stopa
XLV Aukcija na 182 dana	19.01.2012	7.000,0	5.200,0	6.200,0	5,92%
XLVI Aukcija na 182 dana	28.02.2012.	44.000,0	39.528,5	40.528,5	4,57%
UKUPNO	januar - mart 2012. g.	51.000,00	44.728,50	46.728,50	

Prilog D

Tabela 12 - Konsolidovana javna potrošnja* u Crnoj Gori 01.01-31.03.2012. g.

OPIS	I - III 2012. ostvarenje u mil. eura	% BDP-a za 2012.	I - III 2011. ostvarenje mil. eura	% I-III 2012. u odnosu na I-III 2011.
TEKUCI PRIHODI	213,15	6,26	243,56	87,51
Porezi	130,73	3,84	153,93	84,93
Porez na dohodak fizičkih lica	18,81	0,55	22,12	85,04
Porez na dobit pravnih lica	5,39	0,16	4,80	112,29
Porez na promet nepokretnosti	2,75	0,08	3,26	84,36
Porez na dodatu vrijednost	66,28	1,95	79,71	83,15
Akcize	24,73	0,73	28,63	86,38
Porez na međunarodnu trgovinu i transakcije	7,61	0,22	9,06	84,00
Lokalni porezi	4,36	0,13	5,45	80,00
Ostali republički porezi	0,80	0,02	0,90	88,89
Doprinosi	61,76	1,81	67,17	91,95
Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje	36,57	1,07	41,40	88,33
Doprinosi za zdravstveno osiguranje	21,52	0,63	22,66	94,97
Doprinosi za osiguranje od nezaposlenosti	1,74	0,05	1,96	88,78
Ostali doprinosi	1,93	0,06	1,15	167,83
Takse	3,45	0,10	4,46	77,35
Naknade	8,53	0,25	10,83	78,76
Ostali prihodi	7,55	0,22	6,49	116,33
Primici od otplate kredita	1,13	0,03	0,68	166,18
KONSOLIDOVANI IZDACI	250,75	7,36	273,04	91,84
TEKUĆA JAVNA POTROŠNJA	238,80	7,01	257,77	92,64
Tekući izdaci	111,96	3,29	120,50	92,91
Bruto zarade doprinosi na teret poslodavca	61,67	1,81	76,76	80,34
Ostala lična primanja	3,28	0,10	5,67	57,85
Rashodi za materijal i usluge	22,65	0,67	19,92	113,70
Tekuće održavanje	2,19	0,06	4,12	53,16
Kamate	8,31	0,24	7,20	115,42
Renta	1,13	0,03	1,65	68,48
Subvencije	11,04	0,32	3,72	296,77
Ostali izdaci	1,69	0,05	1,46	115,75
Transferi za socijalnu zaštitu	113,36	3,33	110,42	102,66
Transferi institucijama, pojedincima, nev. i jav. sektoru	7,65	0,22	22,04	34,71
Ukupni kapitalni izdaci	11,95	0,35	15,27	78,26
Pozajmice i krediti	0,96	0,03	1,64	58,54
Rezerve	4,87	0,14	3,17	153,63
DEFICIT/SUFICIT**	-37,60	-1,10	-29,48	127,54
Otplata dugova rezidentima	14,99	0,44	5,73	261,61
Otplata dugova nerezidentima	17,39	0,51	12,35	140,81
Otplata obaveza iz prethodnog perioda	11,80	0,35	15,93	74,07
Otplata garancija	0,00	0,00	0,00	0,00
Prihodi od privatizacije	2,39	0,07	2,52	94,84
Donacije	1,79	0,05	2,06	86,89
Pozajmice i krediti iz inostranih izvora i projektni krediti	59,82	1,76	0,48	12462,50
Pozajmice i krediti iz domaćih izvora	20,44	0,60	13,09	156,15

* Konsolidovana javna potrošnja uključuje Budžet Crne Gore i državne fondove i lokalnu samoupravu.

** Suficit / Deficit kao razlika između ukupnih primitaka umanjениh za pozajmice, donacije, transfere i primitke od prodaje imovine, a izdaci za otplatu glavnice po osnovu duga nastalog uzimanjem kredita i emitovanjem hartija od vrijednosti u zemlji i inostranstvu.

Izvor: Ministarstvo finansija